

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

SEXUÁLNÍ OBTĚŽOVÁNÍ V AUTOŠKOLÁCH

SEXUAL HARASSMENT IN DRIVING SCHOOLS

Bakalářská diplomová práce

Autor: **Anna Drake**

Vedoucí práce: **Mgr. Elisabeta Drimlová**

Olomouc

2023

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Elisabetě Drimlové za odborné vedení, vstřícný přístup, trpělivost, cenné rady a podněty. Velký dík patří především všem respondentkám za důvěru a ochotu sdílet své příběhy i navzdory náročnosti tématu. Závěrem chci poděkovat svým blízkým za jejich podporu během celého studia.

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma: „*Sexuální obtěžování v autoškolách*“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 22. 3. 2023

Podpis:.....

OBSAH

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 SEXUÁLNÍ OBTĚŽOVÁNÍ	10
1.1 Společensko-historický vývoj konceptu	10
1.2 Problematika definování sexuálního obtěžování	12
1.2.1 Objektivní (a priori) definice	13
1.2.2 Subjektivní či empiricky odvozené definice	14
1.3 Další důležité aspekty sexuálního obtěžování	17
1.3.1 Genderový aspekt	17
1.3.2 Aspekt moci	19
1.4 Přístup české společnosti	19
2 SEXUÁLNÍ OBTĚŽOVÁNÍ VE VYSOKOŠKOLSKÉM PROSTŘEDÍ	22
2.1 Specifika	22
2.2 Výzkumy na českých vysokých školách	23
2.3 Aktuální situace na vysokých školách	24
2.4 Dopady sexuálního obtěžování	25
3 SEXUÁLNÍ OBTĚŽOVÁNÍ V AUTOŠKOLÁCH	27
3.1 Výskyt a podoba sexuálního obtěžování v autoškolách	27
3.2 Možné důvody k neohlašování	29
3.3 Případy nahlášení	30
3.4 Navrhovaná opatření	31
VÝZKUMNÁ ČÁST	33
4 UVEDENÍ VÝZKUMU	34
4.1 Výzkumný problém a cíle výzkumu	34
4.2 Výzkumné otázky	35
5 TYP VÝZKUMU A POUŽITÉ METODY	36

5.1	Dotazník	36
5.1.1	Kritická evaluace SEQ	36
5.1.2	Dotazník výskytu sexuálního obtěžování v autoškolách	38
5.2	Polostrukturovaný rozhovor	41
5.3	Interpretativní fenomenologická analýza (IPA)	41
6	SBĚR DAT A VÝZKUMNÝ SOUBOR	42
6.1	Sběr dat	42
6.2	Výzkumný soubor	43
6.2.1	Výzkumný soubor 1	43
6.2.2	Výzkumný soubor 2	45
6.3	Etické hledisko a ochrana soukromí	46
7	PRÁCE S DATY A JEJÍ VÝSLEDKY	48
7.1	Výsledky dotazníkového šetření	48
7.1.1	VO 1: Jak absolventky autoškol definují sexuální obtěžování?	48
7.1.2	VO 2: Jaké procentuální zastoupení výzkumného souboru má osobní zkušenost se sexuálním obtěžováním v autoškole?	49
7.1.3	VO 3: S jakými projevy sexuálního obtěžování v autoškole se absolventky autoškoly setkaly?	51
7.2	Výsledky kvalitativní analýzy dat	58
7.2.1	VO 4: Jaká je zkušenost žen, které sexuální obtěžování	58
	v autoškole zažily?	58
7.2.2	VO 5: Přisuzují ženy, které mají zkušenost se sexuálním obtěžováním v autoškole, tomuto jevu nějaké dopady?	70
8	DISKUZE	73
8.1	Interpretace výsledků	73
8.1.1	Kvantitativní část	73
8.1.2	Kvalitativní část	77

8.2	Limity a přínosy výzkumu	80
9	ZÁVĚR.....	82
10	SOUHRN.....	84
11	LITERATURA	87
	Přílohy.....	81

ÚVOD

Tématem této bakalářské práce je problematika sexuálního obtěžování. S tímto pojmem se jako společnost setkáváme v médiích v posledních letech velmi často. Je to většinou ve spojitosti se známými osobnostmi či veřejnými osobami, které čelí obviněním z tohoto chování.

Já jsem se ve své práci rozhodla zaměřit na sexuální obtěžování v autoškolách a specifika, která toto prostředí přináší. Mou motivaci pro výběr této problematiky ovlivnilo několik faktorů. Prvním z nich bylo přečtení série článků, které byly serverem Aktuálně.cz na dané téma publikovány na podzim roku 2020 a v nichž několik žen anonymně popsalo své zkušenosti s nevhodným chováním svých instruktorů. Ze svého okolí jsem následně zjistila, že mnoho mých přátel z různých částí ČR má s fenoménem přímou či zprostředkovanou zkušenost. Ve všech případech se jednalo o ženy. Téma je pro mě navíc zajímavé i z toho důvodu, že jsem sama tou dobou výcvik v autoškole dělala, a tak pro mě vcítění se do podobných vyprávění bylo o to jednodušší.

V rámci následné rešerše odborné literatury jsem však nenarazila na žádné články, které by se sexuálnímu obtěžování probíhajícím konkrétně v autoškolách, věnovaly. Téma bývá zkoumáno nejčastěji v kontextu pracovního prostředí či terciárního vzdělávání. Naopak novinové články publikované nejen českými, ale i zahraničními médii na toto konkrétní téma existují. V návaznosti na ty české začala být navíc toho času problematika probírána v Poslanecké sněmovně České republiky a Asociace autoškol ohlásila vytváření nového etického kodexu. Okolnosti v podobě „tušení“, že k takovým situacím v určité míře dochází a zároveň neprobádanost dané problematiky, nakonec vedly k mému rozhodnutí se takto specifickým fenoménem zabývat na úrovni bakalářské práce.

Mým záměrem pro teoretickou část práce je představit samotný koncept „sexuální obtěžování“, neboť kolem jeho pojetí panuje mnoho nejednoznačností, dále pak popsat základní charakteristiky a dopady fenoménu jako takového. Mým hlavním cílem je (zejména v rámci empirické části práce) zaměřit se na podobu daného jevu, probíhá-li právě v autoškole. Zajímají mě i psychické dopady, které takové jednání ze strany instruktora na oběť má. V rámci mých snah o komplexní zmapování této relativně neprozkoumané problematiky, jsem se proto rozhodla pro smíšený výzkum v podobě jak dotazníkového šetření s absolventkami autoškol, tak rozhovorů se ženami, jež sexuální obtěžování

v autoškole zažily. V neposlední řadě budu ráda, pokud práce napomůže ke zvýšení povědomí o výskytu tohoto jevu.

TEORETICKÁ ČÁST

1 SEXUÁLNÍ OBTĚŽOVÁNÍ

V nahlížení na sexuální obtěžování (SO) panuje nejednotnost názorů. Debaty vedené na dané téma se týkají nejasností, co vše pojem zastřešuje, jak by se osoba vystavená obtěžování nejlépe měla zachovat a jak by se obecně daným situacím dalo přecházet (Lauder, 2017). Pojem někdy také bývá kritizován jako důsledek přehnané korektnosti (Urban, 2011). Pro ujasnění pojmu sexuální obtěžování proto považujeme za nutné nejprve objasnit společensko-historický vývoj jeho používání a kontext, který vedl k jeho dnešnímu (ne)ukotvení. Na to navážeme segmentem věnujícím se definicím, kvůli vzájemné propojenosti těchto dvou aspektů.

1.1 Společensko-historický vývoj konceptu

Američtí představitelé společensko-vědních oborů se jevem sexuálního obtěžování začali zabývat na přelomu 70. a 80. let 20. století. Tento posun do značné míry souvisí s Hnutím za ženské osvobození (Women's Liberation Movement), jež bylo součástí tzv. „druhé vlny femisnismu“ v USA (Lazard, 2020). V té době nastalo v přístupu k danému fenoménu několik milníků, které vedly ke zvýšení povědomí o fenoménu sexuálního obtěžování zejména žen v pracovním prostředí a nastartovaly tím společenskou diskuzi o dané problematice. V této podkapitole si představíme tři z nich.

Jako jeden z prvních milníků, ač se může zdát něčím zanedbatelným, je samotné zavedení pojmu „sexual harassment“. Jak píše Dziech a Hawkins (2012, 18), „*tisícovky let bylo takové chování považováno za normální, neškodné, či znemožňující odpor, že ani nebylo nijak pojmenováno.*“ Zavedení pojmu bývá přisuzováno organizaci Working Women United Institute (WWUI). Ta jej použila v roce 1975 na půdě Cornellovy univerzity v souvislosti s případem Carmity Wood, jedné z prvních žen, jež se právní cestou rozhodla řešit nevhodné chování svého nadřízeného v podobě opakovaných sexuálních návrhů a nevyžádaných doteků (Lazard, 2020).

Ve stejném roce publikoval deník New York Times článek „Women Begin to Speak Out Against Sexual Harassment at Work“ („Ženy začínají mluvit o sexuálním obtěžování v práci“). Článek přinesl výpovědi respondentek různých profesí popisujících své zkušenosti se sexuálním obtěžováním na pracovišti, např. štipání od kolegy i přes vyslovené námitky, výpověď po odmítnutí pozvánky na rande či např. „*popadnutí ženy zezadu a vláčení s ní jen tak z legrace*“ (Nemy, 1975, 38). Ke zvýšení povědomí o prevalenci jevu kromě New York

Times významně přispěl o rok později ženský magazín Redbook, když vyzval své čtenářky k vyplnění dotazníku týkajícího se sexuálního obtěžování na pracovišti, čímž vlastně poskytly první celonárodní statistická data o prevalenci výskytu tohoto jevu (MacKinnon, 1979). Z vyhodnocení průzkumu kromě jiného vyšlo, že necelých 90 % respondentek z celkových 9000 v práci zažilo nějakou formu sexuálního obtěžování, necelých 50 % respondentek sdělilo, že buď ony samotné, nebo ženy, které znají, daly výpověď či byly kvůli tomuto problému propuštěny. Pouze 25 % žen uvedlo, že si myslí, že v případě nahlášení takového chování by byl dotyčný požádán, aby s takovým chováním přestal. Zároveň třetina respondentek přiznala, že je zvyklá předstírat, že si projevů sexuálního obtěžování nevšimá (Menza, 2016). Jakkoli překvapivé se v té době výsledky zdály, nutno podotknout, že byl výzkumný soubor vybrán formou samo-výběru, tudíž je pravděpodobné, že dotazník vyplnily spíše ty ženy, které SO zažily. Toho si je vědoma i právnička Cathrine A. MacKinnon (1979), která však zároveň dodává, že by přesto bylo před publikováním tohoto dotazníku obtížné přesvědčit běžného skeptika o existenci 8 100 Američanek, jež sexuální obtěžování v práci zažily.

MacKinnon, resp. její dílo, zároveň představuje poslední a pravděpodobně největší milník, který bychom zde v souvislosti se začátky zkoumání a celkového nahlížení na SO chtěli uvést. Ve své knize „Sexual Harassment of Working Women“ (1979), se rovněž soustředí primárně na sexuální obtěžování žen probíhající v pracovním prostředí a tvrdí, že tento jev ženám, jež jsou jeho nejčastějšími oběťmi, klade do výkonu jejich práce nemalé překážky, nebo jej dokonce znemožňuje. V době psaní svého textu vycházela MacKinnon ze soudních případů, ve kterých ženy takovéto jednání řešily právní cestou; z přímých zkušeností těch, se kterými sama mluvila v rámci výzkumu nebo z dat získaných jinými organizacemi, např. OSN či zmíněným Working Women United Institute. Byla to také ona, kdo jako první upozornil na důležitost zavedení pojmu „sexual harassment“ organizací WWUI, když podala své vysvětlení toho, proč nebyl problém údajné vysoké prevalence sexuálního obtěžování na pracovišti do té doby důkladněji řešen. Kromě nedostatku oficiálních dat, společenského povědomí, citlivosti tématu či studu a strachu, které oběti pociťují, totiž poukazuje na fakt, že do té doby neexistoval pro tuto zkušenost, která může mít tolik různých podob, žádný jednotný a souhrnný název, jenž by postiženým ženám ulehčil své stížnosti vyjádřit.

Hlavním cílem díla bylo přednesení přesvědčivého argumentu pro pojmání sexuálního obtěžování jako formy diskriminace v zaměstnání na základě pohlaví (resp. genderu) – tedy jednání, které je v přímém rozporu s americkými zákony. Toto se nakonec o sedm let později po vydání její knihy stalo poté, co rozhodnutí Nejvyššího soudu v případě Meritor Savings Bank vs Vinson vytvořilo takovýto precedens (Lee & Greenlaw, 1995).

Po vydání knihy se zájem o získání více dat o daném fenoménu rozšířil i na pole vzdělávání, a to především toho terciárního. V následujících letech vzniklo několik studií mapujících výskyt a povahu sexuálního obtěžování na vysokých školách (např. Till, 1980; Benson & Thomson 1982). Poté se zájem o téma posunul i do dalších západních zemí. V roce 1988 tak například proběhla první evropská studie věnující se SO v pracovněprávních vztazích v EU (Rubenstein, 1988). V souvislosti s přibývajícemi výzkumy rovněž rostla snaha o lepší operacionalizaci a měřitelnost samotného konstruktů (Fitzgerald et al., 1988; Till, 1980).

Domníváme se, že lze popsat dva hlavní důsledky působení výše popsaného úsilí. Na jednu stranu od začátku 80. let došlo v následujících několika dekadách (od 80. let a prvních letech 21. století) zejména v západních zemích k další integraci pojmu do legislativy (např. Equal Employment Opportunity Commission, 1980 in Lee & Greenlaw 1995; Sex Discrimination Act, 1984; Směrnice 2006/54/EC) a tvorbě etických kodexů organizací. Vysoké školy v USA, západní Evropě a v Austrálii vytvořily organizační mechanismy pro edukaci i řešení výskytu SO (Brandenburg, 1997 in Smetáčková & Pavlík 2011; Dziech & Hawkins, 2012). Na druhou stranu, ani po dalších dvaceti letech stále nelze konstrukt považovat za zcela teoreticky ukotvený, což bude zřejmé z následujících podkapitol.

1.2 Problematika definování sexuálního obtěžování

Ve snaze zorientovat se v mnoha definicích sexuálního obtěžování věnujeme se v následujících odstavcích jejich systematizaci.

Smetáčková a Pavlík (2011) píší o tzv. dvou „definičních liniích“; **objektivní** a **subjektivní**. Další z možných přístupů definice dělí na **a priori** a **empirické** (Paludi, 1990). Jak názvy vypovídají, v prvním případě jsou definice formulovány na základě zvenku pozorovatelných znaků, zatímco v druhém případě definice vychází ze subjektivně prožívaných emocí oběti obtěžování.

Autoři také rozlišují mezi okolnostmi, které formulacím samotných definic předcházely. V případě objektivní definiční linie šlo o odpověď na konkrétní případy sexuálního obtěžování se snahou změnit mechanismy mající vliv na výskyt takového chování. Výsledkem těchto snah se staly právní definice či např. vnitřní normy institucí. Za základní vlastnost subjektivních definic je pokládána skutečnost, že oběť obtěžující chování považuje za nepříjemné, případně že k jeho popisu použije samotný pojem sexuální obtěžování.

V následujících podkapitolách představíme nejvýznamnější příklady obou definičních přístupů.

1.2.1 Objektivní (a priori) definice

Objektivní (a priori) definice obsahují buď popis povahy nevhodného chování (např. EEOC, 1990) či samotný výčet toho, co sexuální obtěžování představuje (např. Betts & Newman, 1982). Není proto nutné přihlížet k tomu, jak je dané chování vnímáno a prožíváno zúčastněnými osobami (Smetáčková & Pavlík, 2011).

Mezi nejjednodušší pojetí sexuálního obtěžování lze řadit objektivní definici vydanou americkou vládní agenturou – Komisí pro rovné pracovní příležitosti (Equal Employment Opportunity Commission - EEOC) (1990), která v upravené verzi vychází z **pojetí MacKinnon (1979)**.

Sexuální obtěžování v pracovním prostředí Komise dělí na dvě základní situace. Tou první jsou nevyžádané sexuální návrhy, žádosti sexuálních služeb a další verbální či fyzické obtěžování sexuální povahy, jehož cílem nebo důsledkem je významné narušení pracovního výkonu jednotlivce nebo vytvoření zastrašujícího, **nepřátelského (hostilního)** nebo urážlivého **pracovního prostředí**. Druhý typ SO se nazývá tzv. „**quid pro quo**“ neboli „něco za něco“. Jedná se o situaci, kdy iniciátor obtěžování vysloví nebo jinak naznačí důsledky plynoucí z možného (ne)přistoupení na výše popsané okolnosti (sexuální návrhy apod.) či jsou tyto možné důsledky uskutečněny (EEOC, 1990). Zpravidla jde o naznačení ztráty práce, pracovní pozice či např. možnosti kariérního postupu, nicméně mezi tento druh obtěžování patří i situace, kdy pro obtěžovanou osobu z přistoupení na návrhy plynou pracovní výhody (MacKinnon, 1979). Obě podrobně popsané formy (quid pro quo a hostilní pracovní prostředí) jsou na základě amerického zákona o občanských právech považovány za formu diskriminace na základě pohlaví (genderu). (EEOC, 1990).

Českým ekvivalentem této definice je její znění podle **antidiskriminačního zákona** (§ 4 odst. 1, 2):

Sexuálním obtěžováním se rozumí chování, které má sexuální povahu a a) jehož záměrem nebo důsledkem je snížení důstojnosti osoby a vytvoření zastrašujícího, nepřátelského, ponižujícího, pokořujícího nebo urážlivého prostředí, nebo b) které může být oprávněně vnímáno jako podmínka pro rozhodnutí ovlivňující výkon práv a povinností vyplývajících z právních vztahů.

MacKinnon (1979), která řešila primárně obtěžování žen, o formě quid pro quo tvrdí, že k ní dochází zejména v takových pracovních prostředích, kde panuje silná horizontální i vertikální segregace dle pohlaví. Jako příklad uvádí ženami obsazované pozice administrativních pracovníků v organizaci, kde vedoucí pozice zaujímají muži. Vztah iniciátor SO – oběť tedy zpravidla bývá nadřízený – podřízený. Druhou formu SO popisuje jako stav, který se stane součástí pracovního procesu oběti a postupně jej tak činí nesnesitelným. „Každodenní součástí pracovního života ženy mohou být nevyžádané sexuální návrhy pronesené jejím směrem jednoduše proto, že má ženské tělo“ (Mackinnon, 1979, 40). V práci pak musí snášet neustálé doteky, komentáře nebo např. okukování. Součástí ale spíše nebude příslib či odepření něčeho, co souvisí s prací, tak jako u formy „quid pro quo“.

1.2.2 Subjektivní či empiricky odvozené definice

Jak již bylo naznačeno výše, za *empirické* (subjektivní) definice jsou považovány ty, jež byly získány více induktivně, v rámci výzkumů. V nich jsou ženy dotazovány, zda obtěžování zažily a pokud ano, aby své zkušenosti popsaly. Takto získaná data jsou pak podrobena obsahové analýze a poté utříděna do kategorií, jež utváří celé klasifikační schéma (Paludi, 1990). V následujících odstavcích představíme dvě nejvýznamnější.

Mezi jedno z prvních takto získaných schémat sexuálního obtěžování patří to publikované v 80. letech americkou Národní radou pro ženské edukativní programy. Studie vznikla za účelem zmapování zkušeností studentek terciárního vzdělávání s tímto fenoménem a získání podkladů k předložení přesvědčivého právního argumentu dokazujícího, že sexuální obtěžování na školách je formou diskriminace na základě pohlaví, a tudíž v rozporu se zákonem Title XI. Ten totiž zakazuje diskriminaci na základě pohlaví na jakékoli škole či jiné vzdělávací instituci, jež dostává federální finance (Till, 1980).

Na základě výpovědí obětí tak Frank J. Till, autor zmíněné zprávy, dospěl k pojetí sexuálního obtěžování, v němž rozlišuje pět kategorií: genderové obtěžování, sexuální svádění, sexuální uplácení, sexuální nátlak a sexuální násilí (Smetáčková & Pavlík, 2011; Till, 1980). Pořadí kategorií Till považoval za ordinální a kategorie uspořádal podle úrovně závažnosti z hlediska dopadů.

To, co ale Tillovy „victim-generated“ (oběťmi vytvořené) kategorie sexuálního obtěžování mají společné, jsou dva předpoklady. Tím prvním je **narušení formálního, sexuálně neutrálního vztahu** (např. mezi učitelem a studentem či poradcem a klientem), **neopětovaném kladením důrazu na sexualitu či sexuální identitu studentky** (studenta). Druhým předpokladem, respektive důsledkem toho či onoho chování, je **způsobení újmy dané studentce (studentovi)** (Till, 1980). Tyto dvě vlastnosti lze považovat za zásadní pro jakékoli pojetí sexuálního obtěžování.

Zkoumáním výskytu sexuálního obtěžování se dále věnovala **Luisa Fitzgerald**. Spolu se Swan a Fischer (1995) jej definovala jako chování, který zahrnuje nevyžádané sexuálně orientované chování, které je příjemcem takového chování považováno za urážlivé, přesahující rámec běžného chování nebo ohrožující jeho blaho a pohodu. Fitzgerald se svými spolupracovníky (1998; 1995) navíc podnikla snahu o výzkumnou operacionalizaci tohoto jevu, která vyústila ve vytvoření výzkumného nástroje – dotazníku **Sexual Experiences Questionnaire (SEQ)**. V dotazníku Fitzgerald et. al. (1988;1995) navázali na Tillovu typologii a redukovali jej na **třídimenzionální model sexuálního obtěžování**. Ve své koncepci ponechali kategorie genderové obtěžování (gender harassment) a sexuální nátlak (sexual coercion) a zavedli dimenzi nevitáná (nevyžádaná) sexuální pozornost (unwanted sexual attention).

Genderové obtěžování (někdy též překládané jako „genderově motivované obtěžování“), odkazuje na verbální i nonverbální projevy, jež nutně nemají jasně sexuální povahu, ale vyjadřují urážlivé, nepřátelské a degradující postoje k ženám či mužům (Fitzgerald et al., 1995; Smetáčková & Pavlík, 2009). Obtěžující chování tedy do velké míry stojí na nepřiměřené akcentaci skutečnosti, že zúčastněné osoby jsou ženami či muži (Smetáčková . & Pavlík, 2011).

Příkladem může být užívání sexuálně zabarvených přezdívek, urážek, komentářů, nevhodných gest, genderových stereotypů nebo používání lechtivých materiálů (Fitzgerald et al., 1988; 1995).

V rámci této kategorie považujeme za důležité upozornit na rozdíl mezi českým souslovím „sexuální obtěžování“ a jeho anglickou variantou, „sexual harassment“. Jak píše Smetáčková a Pavlík (2011), zatímco český výraz „sexuální“ se vztahuje pouze k sexuálním aktivitám, anglické přídavné jméno „sexual“ obsahuje rovněž význam referující o pohlavní, resp. genderové příslušnosti.

Dimenze **nevítaná (nevyžádaná) sexuální pozornost** zahrnuje „širokou škálu verbálního a neverbálního chování, které je urážející, nevyžádané a neopětované“ (Fitzgerald et al., 1995, 431). Může jít např. o letmé doteky, snahy hovořit o sexuálně laděných či intimních tématech, opakované pozvánky na soukromé schůzky i přes odmítnutí či jiné snahy o navázání intimního vztahu.

Fitzgerald et. al. (1995) se snažila o propojení legislativního a – dle svých slov – psychologického přístupu pojetí SO. První dvě kategorie tedy odpovídají formě vytváření hostilního prostředí.

Sexuálním nátlakem tedy autoři myslí de facto quid pro quo formu SO neboli vymáhání sexuální spolupráce výměnou za lepší pracovní podmínky. K sexuálnímu sblížení může být nuceno i pod pohrůzkou.

Všechny tři kategorie, stejně tak jako v pojetí Tilla (1980) utváří i podle Fitzgerald et al. (1995) kontinuum uspořádané podle závažnosti jejich dopadů. Smetáčková a Pavlík (2011) toto chápání vidí jako problematické, neboť v tomto pojetí může být genderové obtěžování paušálně chápáno jako nejméně závažné. Připomínají, že následky obtěžování mohou být velmi individuální; závisí mimo jiné na osobnostním založení či dosavadních životních zkušenostech. Pavel Houdek, právník a lektor sebeobrany, který se dlouhodobě problematice sexuálního obtěžování a násilí věnuje, v rozhovoru pro Deník N vysvětluje, že tolerance „mírnějších forem“ SO, např. právě „jen“ sexuálně zabarvených narážek navíc může vést ke společenské bagatelizaci těch více závažných činů (Vrtišková Nejezchlebová, 2018).

Důležitá je také skutečnost, že jednotlivé formy a jejich projevy nejsou náhodnými, na sobě nezávislými incidenty. Ku příkladu projevy genderově motivovaného obtěžování a nevítané sexuální pozornosti se často vyskytují společně. Iniciátor sexuálního nátlaku se typicky dopouští i jedné další či obou forem SO (Schneider, Swan & Fitzgerald, 1997).

1.3 Další důležité aspekty sexuálního obtěžování

V následujících odstavcích se budeme věnovat dvěma dalším podstatným aspektům typických pro sexuální obtěžování.

1.3.1 Genderový aspekt

Genderový aspekt, který je naznačen již v pojetí SO od Tilla i Fitzgerald, je podle autorů zabývajících se touto tematikou zcela zásadní součástí SO a ve svých studiích a textech mu věnují mnoho prostoru. Zmiňován bývá v souvislosti s tématy genderové nerovnosti jak v pracovním prostředí, tak v celé společnosti. Od toho je odvíjeno mnoho dalších problematik, jako např. genderová segregace pracovního trhu či skleněný strop. V této podkapitole se pokusíme představit myšlenky, jež se sexuálním obtěžováním souvisí nejvíce, nicméně považujeme za nutné zdůraznit, že provázanost těchto témat je neodmyslitelná.

Z výzkumů (např. Charney & Russell, 1994; Křížková, Maříková & Uhde, 2006) a dalších dostupných statistik, např. té vydávané Komisí pro rovné pracovní příležitosti v USA (např. EEOC, n. d.), lze o sexuálním obtěžování říci, že v roli obtěžovaných byly a bývají většinou ženy. Ačkoliv se oběťmi SO mohou stát i muži, data zatím ukazují, že se SO projevuje zvýšenou prevalencí obtěžujícího chování v podobě mužů - iniciátorů vůči ženám – obětem. Navzdory těmto faktům však zároveň dochází k poměrně vysoké společenské akceptaci tohoto jevu. To konstatují ve svém výzkumu věnujícímu se SO v českém pracovním prostředí, např. Křížková, et. al. (2006). Zmíněné okolnosti proto nutně mnohé vedly k položení si otázky, co vše za sexuálním obtěžováním, ať už jde o jeho vykonávání či společenskou toleranci, stojí.

Mezi mnoha autory (např. Benson & Thompson, 1982; MacKinnon, 1979; Thomas & Kitzinger, 1997) panuje shoda, že k mechanismům, které sexuální obtěžování umožňují, patří ve společnosti ukotvený **genderový řád**, jenž nahlíží na věci, osoby či aktivity prizmatem dichotomických kategorií „maskulinita“ a „feminita“.

Po mužích a ženách je explicitně i implicitně požadováno dodržování odlišných norem sexuality a tyto normy fungují tak, aby stávající genderový řád udržovaly (Connell, 2002).

Řád je přitom považován za **androcentrický**, tzn., že mužský pohled je pokládán za normu a tudíž maskulinita tak v praxi bývá nadřazována feminitě. Tento androcentrismus znevýhodňuje ty, kteří jeho normy nepřijímají, ať už proto, že jim v tom brání jejich vlastní

biologické pohlaví (ženy) nebo se jedná o muže, kteří se vymykají modelu heterosexuální maskulinity, např. gayové či další osoby, které jdou v jistých ohledech proti těmto normám (Leskinen, Rabelo & Cortina, 2015; MacKinnon, 1979; Connell, 2002).

MacKinnon (1979) dále upozorňuje na individuální i společenskou genderovou socializaci jako další z důležitých jevů. Jedná se o „*proces, jímž si jedinci osvojují kulturní chování spojené s pojetím ženskosti nebo mužskosti*“ (Evropský institut pro rovnost žen, n.d.) a tedy mimo jiné utváří pojetí toho, co je společností a kulturou v oblasti sexuálního chování považováno za „deviantní“ a co za „konformní“ – co tolerujeme. Toto naznačuje i např. výzkum provedený psychologkami Galdi, Maass a Cadinu (2014), jež testovaly hypotézu o zvýšení pravděpodobnosti obtěžujícího chování směrem k ženám u mužů, kteří zhlédnou televizní pořad, v němž jsou ženy sexuálně objektivikovány. Výsledky studie ukázaly, že muži, kterým byl takový pořad přehráno, prokazovali následně genderově-obtěžující chování (v podobě vtipů, v nichž byly ženy degradovány či jinak urážlivě vykreslovány) v rámci chatové konverzace s neznámou ženou častěji, než muži, jimž bylo přehráno neutrální video o přírodě.

S odlišnými kulturně předepsanými projevy sexuality pravděpodobně souvisí i to, že muži a ženy zažívají a vnímají sexuálně obtěžující chování odlišně. Ženy, na rozdíl od mužů, mohou na SO nahlížet jako na ohrožující, protože jsou zejména od období své adolescence vedeny k tomu, starat se o své tělesné bezpečí a chránit svou sexualitu (Burt & Estep 1981). O kulturních vzorcích, jež přikládají „*muži aktivní dobytelskou roli a ženě pasivní roli objektu touhy*“ (s. 20) jako o faktorech, jež přispívají k výskytu sexuálního obtěžování, píše rovněž Křížková, et. al. (2006).

Smetáčková a Pavlík (2009; 2011) nahlíží na výše popsany diskurz, jenž vymezováním femininních a maskulinních kategorií klade důraz na biologické aspekty a od nich odvozené odlišnosti mezi muži a ženami, jako na problematický, z dalšího důvodu. Dle nich tak na důležitosti nabývá pohlaví a tudíž i sexualita, jež upevňuje představu komplementarity žen a mužů. Genderový řád je proto velmi sexualizovaný a zároveň heteronormativní („správná“ žena a „správný“ muž mají heterosexuální orientaci). To vše směřuje ke společenskému mínění, že na sebe jedinci mohou nebo dokonce mají reagovat v prvé řadě jako „muž“ a „žena“ i v prostředí formalizovaných vztahů, jako je prostředí pracovní, či univerzitní. Sexuální obtěžování se v institucích stává širokou sociální normou, jež způsobuje, že není

obtěžující chování považováno za obtěžování, anebo minimálně znesnadňuje se proti takovému jednání ohradit.

1.3.2 Aspekt moci

Vedle genderového aspektu hraje stěžejní roli v SO také aspekt moci, respektive její zneužití. Faktor moci je nutně spjatý s nerovným postavením daným zejména formální nebo právě genderovou strukturou daného prostředí, případně obojím. Může se tedy jednat o moc ve vztahu nadřízený/á – podřízený/á, a v nadřízené pozici bývá častěji muž (Křížková, et. al., 2006).

Příkladem mohou být „quid pro quo“ formy obtěžování, kdy nadřízený či např. pedagog vydíráním nebo jiným naznačováním zdůrazňuje dopady, které by nevyhovění žádostem mělo na zaměstnanecký poměr či studijní výsledky oběti (MacKinnon, 1979). V pracovním prostředí je sexuální obtěžování iniciované nadřízeným alarmující i proto, že jsou možnosti oběti bránit se značně omezené až nemožné. Zvoleným řešením tak bývá odchod z pracoviště (Křížková, et. al., 2006). Aspekt moci hraje roli i u projevů, které vedou „jen“ ke vzniku nepřátelského prostředí. Patří-li např. k přístupu učitele ke svým studentům a/nebo studentkám komentování jejich vzhledu, navazování rozhovorů na intimní témata či zvaní na soukromé schůzky, brání ohrazení se vůči takovému chování mimo jiné právě skutečnost, že je iniciátorem osoba, jež může neomezeně ovlivňovat život studujících (Knapp et. al, 1997).

Křížková et al. (2006) připomínají, že podstatná je i implicitní asymetrie moci vycházející z androcentrického genderového řádu, způsobující nadřazenost maskulinity – mužů nad feminitou – ženami. To by mohlo objasnit obtěžování mezi spolupracovníky, kde jsou v roli iniciátorů rovněž častěji muži a které je zároveň v pracovním prostředí častější než obtěžování od nadřízeného.

1.4 Přístup české společnosti

V této podkapitole se podrobněji zaměříme na přístup české společnosti k tématu sexuálního obtěžování, jenž je odvozený zejména od historického vývoje etablace pojmu v naší zemi.

Zatímco v angloamerických zemích se sexuálnímu obtěžování věnuje pozornost od 70.let, v českém prostředí bývá téma sexuálního obtěžování i v dnešní době bagatelizováno.

To dle Vohlídalové (2010) souvisí s většinovým přístupem veřejnosti „*k genderovým a feministickým tématům a feminismu obecně*“ (s. 19). Postoj české společnosti dává do souvislosti s naší socialistickou minulostí a následnými porevolučními společenskými snahami zbavit se všeho, co minulý režim připomínalo, což v 90. letech znamenalo i apriorní zavržení veškerých feministických myšlenek.

Porevoluční odmítnutí všeho, co feminismus – i ten západní, představoval, ilustruje např. cyklus článků „Dobrodružství amerického feminismu“ Josefa Škvoreckého, které v 90. letech autor publikoval v týdeníku Respekt. V jednom ze svých textů se věnuje i SO, které překládá jako „pohlavní obtěžování“. Na několika příkladech „ze života“ sarkastickým stylem popisuje v jeho očích absurdní poměry panující na amerických vysokých školách a v pracovně-právních vztazích, jež bral jako důsledek aktivit „filozofek feminismu“ (Škvorecký, 1992).

Někteří odborníci (Gender Studies o.p.s. 2017; Smetáčková & Pavlík, 2011) vidí možný faktor přispívající k bagatelizaci tématu rovněž v rozšíření nesprávné terminologie „sexuální harašení“. Zatímco anglické sloveso „to harass“ znamená „znepokojovat“ či „zneklidňovat“, české slovo „harašení“, které může evokovat slovní spojení „harašení ve věži“ či „harašení v komíně“ nepředstavuje nic nebezpečného. Používáním tohoto pojmu namísto termínu „obtěžování“ navozuje dojem nezávažného a/nebo zřídka se vyskytujícího chování. Může tak být chápáno jako něco malicherného a ojedinělého, nikoliv jako problém celé společnosti. Toto slovo používali svého času někteří čeští sociologové (např. Čermáková, Gatnar & Nechvátalová, 1992), doteď se však objevuje i v novinových článcích mainstreamových médiích (např. Reuters, 2016; Polaczyková, 2018). S oblibou je používali i některé české osobnosti – např. populární sexuolog, soudní znalec a autor 40 knížek Radim Uzel (Databáze knih, n.d; Uzel, 2020) či např. zesnulý politik Jaroslav Kubera (Lauder, 2018).

Na zlehčování v podobě argumentace, že je SO zřídka se vyskytující problém, kterým není nutné se zabývat, upozorňuje i Šebestová (2005). Přirovnává takové postoje k hypotetickým situacím, kdybychom se jako společnost analogicky rozhodli nevěnovat se výzkumně určitému typu nemoci, protože by se výsledky měly dotýkat jen malé části populace. Upozorňuje rovněž na skutečnost, že je toto přesvědčení ovlivněno často latentním výskytem SO, což ovšem neznamená „neexistujícím“. Připomíná to, co mnoho dalších odborníků (např. Lauder, 2017; Špatenková & Ševčík, 2011), že dokud se ve společnosti

nezačalo mluvit o domácím násilí, také převládal názor o jeho ojedinělém výskytu, nyní však víme, že jde o jev častý.

Rezervovaný postoj k problematice se na začátku tisíciletí projevoval i neukotvením sexuálního obtěžování na poli legislativy. Definice sexuálního obtěžování byla poprvé integrována do právního řádu ČR v souvislosti s přípravou na vstup do Evropské Unie (§ 7 odst. 2 zákon č. 155/2000 Sb). V roce 2004 pak rovněž došlo k jeho definování jako diskriminace na základě pohlaví a úpravě v zákoníku práce (zákon č. 46/2004 Sb.). Nyní je jediným právně závazným zákonem vymezujícím SO tzv. antidiskriminační zákon (zákon č. 198/2009 Sb.). Změny v legislativě se promítly i do společensko-vědního zájmu o problematiku, který se v té době i posléze zvýšil.

První fáze výzkumů se soustředila na zmapování výskytu sexuálního obtěžování na pracovišti. Tento výzkumný počín, uskutečněný pod záštitou Sociálního ústavu AV a na zakázku Ministerstva práce a sociálních věcí mimo jiné odhalil, že se 25 % české populace toho času nebo dříve pracujících, setkala – dle vlastního chápání daného pojmu – se sexuálním obtěžováním. Z dotazovaných 408 žen a 362 mužů reportovalo tuto zkušenost 28 % žen; z toho ve 13 % případů šlo o osobní zkušenost a v 15 % o zprostředkovanou. Muži mluvili o setkání se SO ve 22 %; ve 4 % mělo jít o setkání osobní, v 18 % se jednalo o někoho jiného. Autorky tak konstatují, že lze předpokládat častější zkušenost s jevem u žen než mužů a zároveň že ženy takové chování častěji vnímají jako namířené proti jejich osobě. Mezi další zjištění, týkající se výskytu SO v jednotlivých sektorech českého pracovního trhu, patří to, že se ženy nejčastěji setkávají se SO v oborech, ve kterých dominují muži. Naopak u mužů oblast pracovního uplatnění nijak nerozhoduje. Pravděpodobnost zkušenosti se sexuálním obtěžováním na pracovišti u žen stoupá s počtem mužských spolupracovníků (Křížková et al., 2006).

Druhá fáze výzkumů se zaměřila na výskyt jevu ve vysokoškolském prostředí (Smetáčková & Pavlík, 2009, 2011; Vohlídalová, et. al., 2010). Tématu SO na českých vysokých školách se podrobněji věnujeme ve druhé kapitole.

2 SEXUÁLNÍ OBTĚŽOVÁNÍ VE VYSOKOŠKOLSKÉM PROSTŘEDÍ

Protože je některými svými vlastnostmi prostředí autoškoly tomu vysokoškolskému blíže (v obou případech dochází k určité formě vzdělávání a skládání zkoušek a přítomné osoby zastávají buď roli vyučujícího, nebo studujícího), než prostředí pracovní, rozhodli jsme se v této kapitole podrobněji zaměřit právě na tuto variantu fenoménu.

2.1 Specifika

Psycholožka Michelle Paludi se v mnoha publikacích vyjadřuje o sexuálním obtěžování na univerzitách jako o „skrytém problému“ (např. Paludi, 2012). Vysvětluje, že namísto nahlížení na fenomén jako na problém celé instituce, do kterého by ze své pozice měla univerzita zasáhnout, bývá výskyt SO vedením škol brán jako problém pouze zúčastněné dvojice osob. Většina studentů je vedena k tomuto „přerámování“ a v důsledku o svých zkušenostech pochybuje. Vyučující jsou z důvodu svých kompetencí považováni za pro studenty nepostradatelné; jsou to oni, kdo mají moc: udělují známky, píší doporučující dopisy či motivují studenty. Ve výsledku studenti o svých zkušenostech se sexuálním obtěžováním nemluví a skutečná incidence tohoto fenoménu zůstává skryta (Dziech & Hawkins, 2012).

Podle Skaine (1996) hlavní specifikum spočívá ve výrazném věkovém rozdílu mezi vyučujícími a studujícími, který je spojený s určitou naivitou, důvěrou a respektem na straně studentů a studentek. Jiní autoři upozorňují, že moc vyučujících, o které jsme psali v předchozí kapitole, bývá více nepřímá než v případě nadřízených v pracovních vztazích. Obě strany, jak studující, tak i vyučující mají tendenci moc podceňovat (např. Rabinowitz, 1996). Prvních několik obtěžujících projevů či incidentů oběti často ignorují, zejména pokud se jedná o sexuální obtěžování typu hostilního prostředí, kde je takové chování mnohem více subtilní. Studenti si někdy snaží situaci vysvětlit tak, aby nebyla brána jako sexuální obtěžování. Většina studentů, obzvláště ze začátku, učiteli neřekne, aby s obtěžujícím chováním přestal. Spíše se snaží situace zvládat nepřímými strategiemi, zejména aktivním vyhýbáním se iniciátorovi obtěžujícího chování (Paludi & Barickman, 1998).

2.2 Výzkumy na českých vysokých školách

V letech 2008 a 2009 proběhly v České republice za podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy dvě významné studie zaměřené na sexuální obtěžování na vysokých školách. V rámci obou zkombinovali autoři k získání dat jak dotazníkové šetření, tak rozhovory.

První z nich provedly socioložky PhDr. Marta Vohlídalová Ph.D., Mgr. Kateřina Šaldová a Mgr. Barbora Tupá (2010), které se v rozsáhlém výzkumu zaměřily na zkušenosti studujících se sexuálním obtěžováním na jedné vybrané pražské fakultě. Z celkových 700 studujících (464 studentek a 236 studentů) mělo zkušenost s některou z forem SO 67 % studujících. S projevy genderově motivovaného obtěžování, tak jak jej pojímá dotazník SEQ, se setkala 60 % tázaných, s projevy nevídané sexuální pozornosti pak 18 % a se sexuálním nátlakem 9 % studujících. Přesto však na přímý dotaz, zda sexuální obtěžování ze strany vyučujícího zažili, odpovědělo kladně pouze 13 studentek a šest studentů (t. j. 2,7 % studujících). Jako příčinu tohoto velkého nepoměru, autorky uvádí právě nízkou informovanost studujících o fenoménu, vysokou toleranci společnosti vůči obtěžování a také úzké vymezení obtěžování ze strany studujících. Co se týče jednotlivých projevů, mezi ty nejvíce zastoupené patřily zesměšňující a urážlivé poznámky o mužích a ženách, se kterými se setkala 47,9 % studentů a 53,5 % studentek, následovalo okukování (13,2 % studenti, 28,4 % studentky) a sexuálně laděné vtípy a příběhy (26,8 % studenti a 23,0 % studentky) (Vohlídalová et al., 2010).

Autory druhé studie jsou PhDr. Irena Smetáčková a Ing. Petr Pavlík (2009, 2011), jejichž cílem bylo kromě zmapování prevalence SO studujících ze strany pedagogů na českých vysokých školách i vypracování materiálu, který by jak vedení univerzit, tak i studující s problematikou fenoménu seznámil a představil možnosti řešení. Z celkem 11 zapojených vysokých škol se napříč obory zapojilo 832 respondentů (584 žen a 243 mužů). Ukázalo se, že 75 % dotázaných (tedy 624 jedinců) se od svých vyučujících po dobu studia setkalo alespoň jedenkrát s některým z typů chování, na které se v dotazníku ptali. Z pohledu klasifikace podle Fitzgerald et. al. (1995) šlo nejčastěji o genderové obtěžování (62 %). 22 % všech respondentů se setkalo i s chováním ve formě nevídané sexuální pozornosti a 6 % se sexuálním nátlakem. Přesto, podobně jako v předchozí studii, odpověděla na přímou otázku ohledně zážitku SO kladně pouze 3 % respondentů. Autoři mezi důvody pro

tento nesoulad mezi odborným a osobním pojetím SO vidí stejně jako Vohlídalová et al. (2010) především úzce vymezenou osobní definici studujících.

2.3 Aktuální situace na vysokých školách

Domníváme se, že informovanost široké veřejnosti a zejména studujících o sexuálním obtěžování se od dob výše zmíněných výzkumů posunula. Kromě organizací, jež se edukaci o dané problematice věnují (organizace Konsent či např. Amnesty International), to dosvědčuje několik iniciativ studentů a studentek některých pražských vysokých škol, které vznikly v posledním roce a půl. Jde např. o iniciativy „Nelmusíš to vydržet!“ a „Řekni to nahlas“ v rámci kterých se převážně studenti Divadelní akademie múzických umění (DAMU) a studentky Katedry divadelní vědy FF UK vymezují nejen vůči obtěžujícímu chování některých pedagogů, ale i nečinnému postoji vedení a neexistujícím organizačním mechanismům, které by pomohly takové situace řešit. V několika z anonymních výpovědích studujících DAMU jsou popisovány dřívější reakce vedení školy na jim sdělené stížnosti. Jedna ze studentek si např. stěžovala na vyučujícího, který jednu ze svých přednášek věnoval vysvětlování, že herečky si přejí být sexuálně obtěžovány. Vedení studentce sdělilo, že daný vyučující se „*takto prostě chová, ale řemeslně je velmi zdatný*“. I reakce na stížnost celého ročníku na pedagoga, jenž údajně obtěžuje studenty, byly podobné: „*to on prostě dělá*“ (Nelmusíš to vydržet, n.d.).

Nepochybně se nabízí i námitky, že sexualita, atraktivnost či vzájemná přitažlivost patří k lidským interakcím a nelze je odstranit ani z univerzitního či pracovního prostředí. Některé projevy, které lze označit za flirtování nebo i navázání konsenzuálního milostného vztahu mezi vyučujícím a studujícím se stávají problematickými právě ve chvílích, kdy student/studentka další gesta odmítne či vztah ukončí a vyučující zneužije své moci (Paludi & Barickman, 1998). Příkladem je např. zkušenost, kterou popisuje jedna z mnoha studujících, jež se prostřednictvím anonymních výpovědí vyjádřila k sexuálnímu a jinému obtěžování na půdě DAMU. Pedagog si studentky nejdříve začal všimnout a povzbuzovat ji, zval ji na kávu, vyptával se na osobní věci a ostatní spolužáky pomlouval, jak v soukromí s ní, tak před nimi v hodinách. Později studentce vyznal lásku a začal se jí dotýkat. „*Nevěděla jsem, jak se mám chovat. Měla jsem k němu takovou důvěru, že jsem si myslela, že s tím musím souhlasit. Pak jsem se cítila provinile, jako bych to byla já, kdo to celé inicioval.*“ Když se po čase rozhodla odmítnout jakékoli další schůzky a konzultace mimo prostředí školy, učitel odmítnul její připravovanou práci, ačkoliv původně chválil její

schopnosti. Později studentku přinutil slíbit, že se nebude o dané věci nikomu zmiňovat a dodal, že se takovéto věci v divadle stávají a že je musí vydržet (Ne!musíš to vydržet, n.d.).

V souvislosti s těmito případy bývá ve veřejné diskusi zmiňován institut fakultního ombudsmana, na nějž by se studující mohli v těchto případech obracet (Karásková, Skoupá, & Píhová, 2021; Postránecká, 2021). Na mnoha fakultách, např. Filosofické fakultě Univerzity Palackého, či v posledním roce na Filmové akademii múzických umění (FAMU), DAMU či nejnověji na Právnické fakultě i Filosofické fakultě Univerzity Karlovy takovýto orgán vznikl (Lauder, 2021; Postránecká 2021; Staňková, 2022, DAMU, 2022, FF UK, n.d.). Ve všech případech se jedná o reakci na kauzy spojené se sexuálním obtěžováním (Hyhlíková, 2021; Lauder, 2021; Postránecká, 2021)

V českém akademickém prostředí se tématem SO na vysokých školách zabývají v tomto textu několikrát zmínění autoři PhDr. Irena Smetáčková a Ing. Petr Pavlík, kteří již v roce 2009 publikovali „Příručku pro vedení vysokých škol a vyučující“. Kromě popisu možných forem SO v ní představují i možnosti prevence takového jevu, možná opatření či např. návrhy strategií řešení případů obtěžujícího chování.

2.4 Dopady sexuálního obtěžování

V textu jsme zatím na několika místech naznačili důsledky, které sexuální obtěžování může pro jeho obtěžovanou osobu v kontextu daného prostředí mít. Nyní na problematiku nahlédneme o něco podrobněji.

Ať už probíhá v jakémkoli prostředí, popisují ho odborníci jako stresor, mající pro obtěžovanou osobu dopady na mnoha úrovních (např. Burn, 2019; Fitzgerald et. al, 1995). Zejména zažívání obtěžování na vysoké škole či pracovišti může ovlivnit jejich motivaci a studijní (pracovní) spokojenost, ekonomické či akademické postavení, kariérní příležitosti (např. Benson & Thompson, 1982; Charney & Russell, 1994; Crull, 1982; Schneider et al., 1997). Studující si vytváří strategie vyhýbání se iniciátorovi obtěžování, mezi které mohou patřit i absence na přednáškách, nezapsání si určitého předmětu nebo změnou školitele či dokonce oboru, jak dokládají např. studie od Adams, Kottke, & Padgitt (1983 in Fitzgerald, et. al., 1988) či Cipriano et. al (2022). To vše může vést k psychickým potížím, zhoršujícím studijním výsledkům a v některých případech i k předčasnému ukončení studia (Quina, 1996). Analogicky v pracovním prostředí někteří obtěžovaní zaměstnanci se rozhodnou podat výpověď, jiní zůstávají, avšak ztrácí zájem i oddanost organizaci, jsou nedochvilní a

mají absence. Následky obtěžování na pracovišti tak v konečném důsledku dopadají na celou organizaci (Cortina & Berdahl, 2008; Crull, 1982).

Psychický stav obtěžované/ho může být kromě ztráty zájmu či motivace pro činnost zasažen i jiným způsobem. Pro oběti je SO nepříjemné, urážející, rozčilující, ponižující, zstrašující a jinak stresující (Fitzgerald, Swan & Magley, 1997). Stres vyvolaný SO může způsobovat jak somatické příznaky, tak i negativní psychické pocity či stavy. Ve studii od Loy a Stewart (1984) 75 % ze 138 žen, jež se staly oběťmi SO uvedlo, že kvůli této zkušenosti zažily jeden či více symptomů psychické či fyzické nepohody. Mezi tyto příznaky patřily: nervozita (25,6 %), iritabilita (19,5 %), nekontrolovatelný hněv (19,2 %), ztráta motivace (11,1 %), nekontrolovatelný pláč (7,8 %), nespavost (6,4 %), ztráta váhy (5,7 %) a žaludeční obtíže (4,7 %). Negativní dopady SO na psychický stav obětí, jsou spojené také s mírou sebeobviňování, kterou pociťují. Z výsledků studie od Collinsworth, Fitzgerald & Drasgow (2009) vyplývá, že čím více oběti z obtěžování vinily samy sebe, tím větší psychickou nepohodu zažívaly.

O sebeobviňování jako o typickém projevu „první fáze“ symptomatologických a behaviorálních projevů oběti píše i Salisbury, Ginorio, Remick a Stringer (1986). Ve svém článku čerpají ze svých psychoterapeutických praxí, v rámci nichž se setkaly s klientkami, jež sexuální obtěžování v práci, ve škole či jinde zažívaly. Jako další typickou fázi v prožívání a chování obětí SO autorky identifikují „strach/úzkost“. Oběti se mohou cítit bezmocně a obávat se např. propuštění či sesazení na nižší pracovní pozici. Autorky zmiňují, že téměř všechny tyto ženy, které měly v terapii, zažívaly alespoň jeden somatický projev prožívaného stresu, např. gastrointestinální problémy, ataky úzkosti, epizody přejídání (binge-eating), či např. bruxismus (skřípání zubů). Po určitém čase byly úzkosti nahrazeny další „fází“, a sice depresí a hněvem, typicky když se ženy rozhodly dát v práci výpověď či byly propuštěny. Za důležitý moment v terapeutickém procesu autorky považují, když si ženy uvědomily a přijaly, že k obtěžování nedošlo jejich vinou. K přijetí mohlo dojít postupně či naráz, často je však střídaly pocity pochybování o sobě. Snížené sebevědomí a nejistota ve vlastní schopnosti je dalším typickým projevem, o kterém píše i např. Benson & Thompson (1982). Fáze, která přišla poté, co se klientky rozhodly se svou nepříjemnou situací v práci (škole) něco udělat či z ní odejít, autorky nazvaly „deziluzí“. Ženy byly konfrontovány s otázkami a vlastními představami o férovosti, loajalitě či spravedlnosti.

3 SEXUÁLNÍ OBTĚŽOVÁNÍ V AUTOŠKOLÁCH

V poslední kapitole teoretické části práce se již zaměřujeme na fenomén sexuálního obtěžování, odehrává-li se v prostředí autoškoly. Jak píšeme již v úvodu této práce, sexuální obtěžování v autoškolách je fenomén, který je skutečný, avšak na odborné úrovni nezmapovaný. Domníváme se však, že tak, jak psycholožka Michelle Paludi (2012) sexuální obtěžování na vysokých školách považovala za „skrytý“ problém, lze dnes na jeho výskyt v autoškolách nahlížet podobně. To, že jde o reálný jev, potvrzují kromě osobních výpovědí i novinové články, které byly v mainstreamových médiích na dané téma publikovány.

3.1 Výskyt a podoba sexuálního obtěžování v autoškolách

O samotné prevalenci SO obtěžování v autoškolách toho mnoho nevíme. V roce 2013 provedl švédský deník Svenska Dagbladet vlastní průzkum na Stockholmské univerzitě, ve kterém se 1077 studentek zeptal na jejich zkušenosti se sexuálním obtěžováním v autoškolě. Výsledky dotazníku ukázaly, že z 612 žen, jež za sebou výcvik v autoškolě měly, 15 % odpovědělo, že zažily SO od svého instruktora (Sveska Dagbladet, 2013). Bohužel nevíme, z jakého pojetí SO dotazník vychází, a tak nelze ani zjistit, které projevy SO byly respondentkami považovány za SO. Toto šetření však i přesto uvádíme, protože je na poli snah o zmapování sexuálního obtěžování v autoškolách ojedinělé. Po zjištění deníku navíc Švédská asociace autoškol vydala ještě tentýž měsíc nový etický kodex (Åkerman, 2013).

Podle britského deníku The Guardian obdržela britská vládní Agentura pro standardy řidičů a vozidel (The Driver and Vehicle Standards Agency - DVSA) v období od dubna 2018 do března 2019 246 obvinění ze sexuálního obtěžování. Se 42 z nich bylo zahájeno řízení a deset instruktorů přišlo o licenci. Od roku 2015 se počet takovýchto stížností ztrojnásobil (Perraudin, 2019).

V České republice žádné takové dostupné statistiky nejsou. V Německu, kde si asociace instruktorů jednotlivých spolkových zemích statistické údaje o této problematice sice vedou, mluvčí zastřešující federální asociace v roce 2017 uvedla, že jsou zcela

nevypovídající o realitě, neboť v každé zemi bývají pouze jedna až dvě nahlášení SO ročně (Faltbacher & Himmelreich, 2017).

V českém mediálním prostoru se SO v autoškolách věnovaly především články vydané serverem Aktuálně.cz v roce 2020 (Patočková & Chripák, 2020; Patočková, 2020). Redakce sesbírala několik (v textech neuvádí přesné číslo, nicméně píše minimálně o 17 z nich) vyprávění, kde ženy popisují zejména projevy nevídané sexuální pozornosti a genderového obtěžování. Opakují se výpovědi o následujícím chování instruktorů: sahání na stehna, dotazy na intimní život, komentování vzhledu, přirovnávání řadící páky k mužskému přirození, sexistické komentáře vůči ženám, sdělování vlastních sexuálních představ a potřeb. Dvě výpovědi referují o komentáři na téma „znásilnění“: „*To víš, musím si tě trochu naklepat, než tě tady v lese znásilním.*“ (Patočková, 2020) a „*Instruktor mi den před zkouškou řekl, že bych si zasloužila znásilnit*“ (Patočková & Chripák, 2020). Jedna z žen se svěčuje s pravidelným „plácáním přes zadek“ od instruktora.

O podobných případech sexuálního obtěžování v autoškolách píše i zahraniční média, (Bates, 2018; Karsten, 2021; Svenska Dagbladet, 2013; Zoronjić, 2019). Typické pro nevhodné doteky a jiné narušování osobního prostoru bývá i to, že je instruktoři provádí „pod nějakou záminkou“. Záminkou pro položení ruky na stehno své žákyně tak např. může být „kontrola správného tlaku nohy na pedálu“ (Karsten, 2021), či např. signál pro studentku, aby zpomalila (Bates, 2018), dotýkání se hrudníku naopak může být maskováno dlouhým upravováním a kontrolou bezpečnostního pásu (Chripák & Patočková, 2020). O těchto taktikách mluví v článku publikovaném berlínským deníkem Tageszeitung i Ursula Georg, zakladatelka vlastní autoškoly pro ženy. Autoškolu se rozhodla v roce 2005 založit, protože jí stále více žen vyprávělo o svých negativních zkušenostech z autoškoly. Dokonce uvádí, že se setkala i s příběhy, kdy si instruktor nechal „platit“ za hodiny pohlavním stykem, pokud si studentky lekce nemohly finančně dovolit. Přirozeně se nad těmito situacemi rozhořčuje, a obviňuje instruktory ze zneužívání své moci. Georg zároveň případy SO v autoškole, o kterých se dozví, nahlašuje dopravnímu úřadu, který je za záležitosti týkající se autoškol a instruktorů zodpovědný. Vysvětluje však, že bez svědectví obětí toho úřad moc nezmuže. V roce 2021, v kterém byl článek publikován, Georg uvádí, že pouze jedna z jejích studentek s podáním výpovědi souhlasila (Karsten, 2021).

3.2 Možné důvody k neohlašování

Neohlašování SO považuje Irena Smetáčková za běžné a připomíná, že je tomu tak i u většiny sexuálně motivovaných násilných činů. Sexuální obtěžování v nenásilné podobě je navíc dle ní specifické v tom, že si jeho oběti – mnohdy sedmnáctileté osmnáctileté dívky – často nejsou jisté, zda je na chování instruktora něco špatného (Patočková, 2020). Tato nejistota na straně obtěžovaných mladých žen je ostatně popsána i v některých člancích. Je pro ně těžké definovat, co zažívají (Karsten, 2021), neví, proč přesně jsou pro ně lekce najednou nepříjemnou záležitostí (Bates, 2018) nebo např. řeší, jestli přezdívky jako „zlato“, „myško“ či nenápadné doteky jsou ještě normální, zda jde o flirtování či už o sexuální obtěžování (Faltbacher & Himmelreich, 2017).

Mezi další důvody, proč je těžké obtěžování v autoškole nahlásit, řadí Smetáčková ta samá, která již známe z předchozích kapitol. Je zde výrazná asymetrie moci daná věkem, určenými rolemi i autoritou (Patočková, 2020). Roli mohou hrát i obavy obtěžovaných z možných negativních dopadů na vzdělání (získání řidičského průkazu), které by odmítnutí či nahlášení obtěžujícího chování mohlo mít. Vlivným faktorem je i bagatelizace okolí. Tu popisuje i několik žen (autorka textu neuvádí přesný počet) v článku publikovaném v deníku The Guardian. Rodiny, kterým se ženy svěřily, problém nepovažovaly za vážný nebo jim nevěřily a požadovaly, aby výcvik u daných instruktorů dokončily (Bates, 2018).

Nelze navíc opominout důležitý fakt týkající se kontextu, ve kterém obtěžování probíhá. V uzavřeném vozidle není přítomen nikdo jiný kromě učitele a osoby ve výcviku. Od okamžitého ohrazení se během jízdy by tedy mohl odrazovat strach z toho, aby nedošlo k eskalaci obtěžujícího chování. Toto říká i několik respondentek výše zmíněného anglického článku (Bates, 2018). Obtěžované osoby jsou navíc kromě role studujícího v roli klienta, jenž si de facto zaplatil za službu. S nahlášením či změnou autoškoly tak mohou otálet i z finančních důvodů, jak se píše i v člancích autorek věnujících se tomuto tématu (Faltbacher & Himmereich, 2017; Bates, 2018). V České republice se v roce 2022 průměrná cena standardního výcviku pro osobní automobil pohybovala kolem 16 500 Kč (Janko, 2022). Pro úplnost dále uvádíme, že je v ČR dle zákona možné autoškolu změnit (Zákon č. 247/2000 Sb., § 30 odst. 2 o získávání a zdokonalování odborné způsobilosti k řízení motorových vozidel a o změnách některých zákonů). Ta je pak povinna této žádosti vyhovět a mimo jiné žadateli vrátit „*poměrnou část uhrazených peněz*“ za výcvik, pokud nebyl dokončen, odpovídající počtu nevyužitých lekcí (Autoškolský ombudsman, n.d.).

3.3 Případy nahlášení

To, že sexuální obtěžování v autoškolách je problém, který některé osoby docházející – ať už aktuálně či v minulosti – do autoškoly řeší, lze pozorovat i na některých internetových fórech, kde se ženy se svými zkušenostmi svěřují, nebo i skrz recenze, které před jednotlivými autoškolami varují (např. webové stránky www.vsechny-autoskoly.cz, či www.everydaysexism.com, www.autoskolsky-ombudsman.cz). Na českých webových stránkách www.vsechny-autoskoly.cz se instruktor a zároveň majitel dané autoškoly proti jednomu takovému varování z roku 2019 na svou osobu ohrazuje. Píše, že obvinění, která osoba měla podat i formou trestního oznámení na policii, nebyla pravdivá. Dotyčná žena na odpověď po pár měsících reaguje, s tím, že rozhodně byla. Na další čtyři takové varovné „recenze“, které byly na stránky k jeho autoškole během několika let přidány, majitel nereagoval (Všechny autoškoly, 2019).

Zmiňujeme také článek z roku 2006, tedy tři roky před uvedením antidiskriminačního zákona v účinnost, který podtrhuje kontext tehdejšího společenského i právního nahlížení na daný fenomén, o kterém píšeme již v první kapitole. Článek referuje o „*vskutku neobvyklém případě*“ (Kijonka, 2006), jenž řeší přestupková komise Městského úřadu v Bohumíně. Dále je vysvětleno, že se jedná o instruktora autoškoly, který před několika svými studentkami masturboval. Jedna z nich si situaci, ve které se ocitla, nahrála na telefon a následně nahlásila na policii. Proč je na případ nahlíženo pouze jako na přestupek, vysvětluje v článku mluvčí Okresního ředitelství policie „*Učitel autoškoly tu dívku vlastně k ničemu nemutil a naše zákony na sexuální harašení nepamatují. Je obsaženo pouze v občanském zákoníku, jako sexuální obtěžování na pracovišti. O takový případ se ale nejednalo.*“ (Kijonka, 2006).

Zatímco v České republice není žádný soudně řešený případ sexuálního obtěžování v autoškole znám, v některých evropských zemích je tomu jinak. O probíhajícím soudním řízení s německým instruktorem obviněným ze sexuálního obtěžování mnoha svých studentek během let 2018–2020 píše německé noviny HNA (Neimann, 2022). Magazín VICE ve svém rozsáhlém článku na toto téma napsal např. o letitém soudním sporu mezi studentkou Marií a instruktorem obviněným ze SO a několika dalších případech, které většinou končily finanční kompenzací či odebráním licence instruktorovi (Faltbacher & Himmelreich, 2017). Ke čtyřem letům do vězení byl odsouzen skotský muž usvědčený ze sexuálního napadení 14 studentek; během výcvikových jízd v autoškole se dotýkal jejich intimních partií (BBC, 2018).

3.4 Navrhovaná opatření

Usnadněním pro nahlašování by podle Smetáčkové bylo vytvoření místa, kam by šlo případy hlásit, spolu s vytvořením etického kodexu autoškol. Díky těmto opatřením by obě strany věděly, jak by řízení v případě podání takové stížnosti vypadalo (Patočková, 2020). Česká asociace autoškol, podobně jako ta švédská, reagovala nedlouho po publikaci článků vydaných serverem Aktuálně v roce 2020 sdělením, že vytváří Etický kodex, který bude sexuální obtěžování řešit (Patočková, 2020). Tento kodex nakonec Asociace publikovala v září 2021 v Autoškolských novinách, na webových stránkách asociace však není dohledatelný. My jsme jej získali na základě osobní emailové korespondence s Ing. Alešem Horčíčkou, předsedou Asociace autoškol ČR. Sexuální obtěžování zde není explicitně zapovězeno, vztahuje se však k němu zřejmě hned první bod kodexu:

Žádný člen AA ČR se nebude chovat takovým způsobem, který by mohl vést k urážce nebo strachu kteréhokoli studenta, jehož vyučuje a nachází se v jeho profesní péči, a vždy se vyvaruje používání nevhodného jazyka (- zavádějící komunikace), návrhů nebo fyzického kontaktu s klienty, které by mohly být nepříjemné, nežádoucí a neprofesionální (Baumruková & Horčíčka, n.d.).

Aktualizaci svého etického kodexu, provedla v roce 2019 i zmíněná britská vládní agentura DVSA, ve kterém je nyní sexuální obtěžování implicitně zapovězeno (Driver and Vehicle Standards Agency, 22. listopadu 2019).

Ono místo, respektive platforma, na kterou se mohou žáci autoškol v případě jakýchkoli problémů obracet, v jistém ohledu existuje. Jedná se o internetový projekt „Autoškolský ombudsman“ který je provozován Asociací Autoškol ČR a Profesního společenství autoškol ČR. Na poradnu, která je jeho součástí, se mohou kromě studujících obrátit i provozovatelé a učitelé autoškol, či dokonce občané, kteří řeší nějaký problém (Autoškolský ombudsman, n.d.). Mezi stížnostmi jsou ty, týkající se jednoznačně sexuálního obtěžování, celkem dvě. V obou případech jde o stížnost žen, které se setkaly s nevhodnými intimními otázkami (Nevhodné chování učitele, 2019; Neprofesionální chování učitele, 2020). Jedna další stížnost se týká konkrétního učitele a jeho „*neomluvitelného chování hlavně vůči svým studentkám*“. Píše se zde o křiku a nevhodných narážkách a to včetně komunikace přes telefon. Studentky údajně „*odchází s brekem (...) a mají strach autoškolu dokončit*“ (Nevhodné chování učitele, 2022).

Ing. Aleš Horčíčka, který za Asociaci autoškol v projektu Autoškolský ombudsman působí, v rozhovoru pro Aktuálně.cz uvedl, že na stížnost typu sexuální obtěžování lze

v rámci zákonných možností momentálně poradit pouze změnu autoškoly. Možné zlepšení situace viděl právě v publikaci Etického kodexu, kterou toho času Asociace autoškol teprve avizovala, a v následném vytvoření profesní komory autoškol. Ta by pak na ty autoškoly, které by etický kodex přijaly, mohla mít „*zákonné páky ve směru k učitelům*“. Dle něj by zároveň i pro studenta – klienta bylo řešení takových situací snazší. Stačilo by se prý ohradit proti porušení obchodní smlouvy, kterou s autoškolou uzavřel (Patočková, 2020). O vznik profesní komory autoškol, resp. zákona o Komoře autoškol nyní usiluje Profesní společenství autoškol a školících středisek řidičů ČR, z.s. (Výkonný výbor Profesního společenství autoškol ČR, 2021).

VÝZKUMNÁ ČÁST

4 UVEDENÍ VÝZKUMU

V následujících kapitolách se věnujeme vlastní výzkumné části této bakalářské diplomové práce, kde se zaměřujeme na sexuální obtěžování v autoškolách. Po představení výzkumného problému, cílů práce a výzkumných otázek se přesuneme k popisu použitých výzkumných postupů.

4.1 Výzkumný problém a cíle výzkumu

Sexuální obtěžování bylo doposud zkoumáno převážně v kontextu pracoviště nebo vysoké školy. Z těchto výzkumů víme, jaká jsou v daných prostředích nejčastější specifika tohoto fenoménu. Oběťmi bývají převážně ženy a obtěžování se dopouštějí většinou muži. Mezi charakteristiky, které bývají součástí sexuálního obtěžování v těchto dvou prostředí, patří asymetrie moci zúčastněných osob, která ve vysokoškolském prostředí bývá doplněna o věkový rozdíl a zneužití důvěry a respektu, kterou studující k vyučujícímu pociťuje. Mezi nejčastější formy SO přesto patří genderově motivované obtěžování, méně častá je nevídaná sexuální pozornost a nejméně sexuální nátlak. Dopady, které mohou oběti v důsledku SO zažívat, se týkají převážně jejich psychického stavu, v konečném důsledku však mohou ovlivnit i jejich kariéru či společensko-ekonomického postavení.

V kontextu autoškoly tento fenomén však nebyl doposud zkoumán, přestože diskuze ve veřejném prostoru naznačuje, že jde o reálný problém. Představu o konkrétní podobě a následných dopadech SO v prostředí autoškoly, si tak v současnosti lze utvářet pouze na základě omezeného množství publikovaných novinových článků s výpověďmi obětí či osobních rozhovorech s nimi. Na základě této skutečnosti jsme si proto vytyčili několik výzkumných cílů, které by popsanou situaci mohly změnit. Kromě cílů odvozených z hlavní oblasti našeho výzkumného zájmu (SO v autoškolách) jsme se rozhodli v rámci výzkumu věnovat rovněž subjektivnímu pojetí sexuálního obtěžování jako takového. Výsledky tak lze porovnat se zmíněnými českými výzkumy, které otázku pojetí do svého bádání také zahrnuly. Naše výzkumné cíle jsou:

1. Zjistit, jak sexuální obtěžování vymezují absolventky českých autoškol.
2. Zmapovat výskyt a podobu sexuálního obtěžování v českých autoškolách u jejich absolventek.
3. Popsat zkušenost žen, které zažily sexuální obtěžování v české autoškolě
4. Zjistit, jaké dopady sexuální obtěžování v autoškolě na jeho oběti má.

Z důvodu takto široce vytyčených cílů byl zvolen smíšený design výzkumu, který umožní hutněji uchopit obraz zkoumaného jevu. Zvolený přístup se promítne i do formulace výzkumných otázek.

4.2 Výzkumné otázky

Na základě vytyčených výzkumných cílů jsme formulovali pět výzkumných otázek

- 1) Jak absolventky autoškol definují sexuální obtěžování?
- 2) Jaké procentuální zastoupení respondentek má osobní zkušenost se sexuálním obtěžováním v autoškole?
- 3) S jakými projevy sexuálního obtěžování v autoškole se absolventky autoškoly setkaly?
- 4) Jaká je zkušenost žen, které sexuální obtěžování v autoškole zažily?
- 5) Přisuzují ženy, které mají zkušenost se sexuálním obtěžováním v autoškole, tomuto jevu nějaké dopady?

5 TYP VÝZKUMU A POUŽITÉ METODY

Vzhledem ke stanoveným cílům výzkumu a charakteru výzkumných otázek, které se ptají jak na konkrétní podobu sexuálního obtěžování v autoškole, tak na prožitky žen, jež tuto zkušenost mají, byl pro výzkum zvolen smíšený design. Ten kombinuje metody kvantitativního i kvalitativního výzkumu, což umožňuje uchopit projekt jako víceúrovňový. Lze díky němu zachytit i nečekané aspekty zkoumaného fenoménu a rozšířit tak obsah získaných dat. Díky tomu poskytuje smíšený výzkum komplexnější pohled na zkoumaný jev než v případě použití jen jednoho typu metod (Mareš, 2015).

5.1 Dotazník

V rámci kvantitativní části výzkumu, k níž jsou vztažené naše první tři výzkumné otázky, byl použit v upravené formě dotazník, vycházející z dotazníku od autorek Vohlídalové, Šaldové a Tupé (2010) použitého v rámci jejich výzkumu Sexuálního obtěžování ve vysokoškolském prostředí. Výchozím zdrojem pro ně byl výzkumný nástroj Sexual Experience Questionnaire (SEQ) (Fitzgerald et al. 1988, 1995), jenž je k výzkumu SO v anglosaském světě běžně používán. V rámci procesu volby vhodného výzkumného nástroje jsme museli zvážit i kritiku, kterou k dotazníku SEQ – navzdory jeho popularitě – někteří výzkumníci vyslovili. Jde např. o autory Gutek, Murphyho a Douma (2004), jejichž výtky zde stručně představíme.

5.1.1 Kritická evaluace SEQ

Jako problematická se autorům Gutek et. al. (2004) jeví konstruktová validita dotazníku, neboť podle nich jednotlivé položky dotazníku neodpovídají definici, se kterou Fitzgerald et. al. (1995) přišly (tj. SO jako nevyžádané sexuálně orientované chování, které je příjemcem takového chování považováno za urážlivé, přesahující rámec běžného chování nebo ohrožující jeho blaho a pohodu). Dle autorů kritiky nelze z formulace jednotlivých otázek pokaždé vyvozovat, že odpoví-li respondent/ka, že se s daným projevem setkal/a, znamená to nutně, že dané chování splňuje výše popsané charakteristiky z definice. Nikdo přeci neví, zda chování nebylo člověkem, ke kterému směřovalo, bráno jako vítané či neutrální. Vohlídalová (2014) ve své dizertační práci dává Gutek et. al. (2004) částečně za pravdu; skutečně dle ní není ze všech otázek dotazníku SEQ jasné, že má jít o nevítané

chování. Zároveň však upozorňuje, že „*hranice mezi nevítaným a akceptovaným chováním je poměrně křehká*“ (Vohlídalová, 2014, 34). Přestože např. pozvání na kávu od pedagoga může být nejprve bráno neutrálně či pozitivně, při opakovaných pozvánkách, kdy vyučující nerespektuje původní odmítnutí, se může záležitost snadno stát nepříjemnou a nevítanou zkušeností. Podobně nahlíží např. na položku týkající se nevítanosti určitých komentářů. Upozorňuje, že ženy (pro něž byl dotazník SEQ primárně určen) jsou socializací vedeny k tomu, aby mnoho narážek a komentářů tolerovaly a vnímaly jako normální součást jejich života (Bourdieu, 2000). To však dle Vohlídalové (2014) nečiní situace, kdy pedagogové komentují jejich vzhled, oblečení nebo chování za a priori neproblematické.

Druhý hlavní bod kritiky od Gutek et. al. (2004) se týká skutečnosti, že byl SEQ mnohokrát modifikován, a tak neexistuje pouze v jedné podobě. Nemůžeme tedy tuto výzkumnou metodu nazvat standardizovaným nástrojem, neboť nelze určit „základní“ úroveň výskytu SO, se kterou by výzkumníci své výsledky mohli porovnávat. Těžko se tak také stanovuje, jakou úroveň výskytu SO lze považovat za „vysokou“ či naopak „nízkou“. Vohlídalová (2014) uznává nižší možnost srovnatelnosti jednotlivých výzkumů danou modifikacemi dotazníku, podotýká však, že přizpůsobení dotazníku konkrétním kulturním prostředím má potenciál zvýšit návratnost odpovědí i validity výpovědí. Hrubé srovnání mezi výzkumy, jež vycházejí ze SEQ je dle ní navíc stále možné, neboť se takové dotazníky shodují v širokém pojetí SO a zahrnují vícedimenzionální model SO, jenž sexuální obtěžování dělí na stejné typy a především konkrétní projevy chování.

I přes tuto kritiku jsme se rozhodli námi upravený dotazník od Vohlídalové et. al (2010), který vychází z výše uvedeného – kritice podrobeného – dotazníku SEQ použít a to z následujících důvodů: Dotazník od Vohlídalové et al. (2010) je přeložený do českého jazyka a jeho srozumitelnost již byla ověřena jeho administrací českým respondentům. Autorky provedly v rámci zpracování dat z jimi uskutečněného výzkumu explorační faktorovou analýzu, do níž zahrnuly zkušenosti studujících s jednotlivými formami obtěžujícího chování. Klasifikace forem obtěžování podle SEQ se po provedení explorační faktorové analýzy ukázala být vhodná i pro české prostředí. Za velkou výhodu považujeme navíc fakt, že byl dotazník upraven pro prostředí, jež je svými vlastnostmi autoškolám blízké. V obou případech je zde přítomna role vyučujícího (instruktora) a studujícího (studentky autoškoly), výkon studentů je hodnocen zkouškou a je zde přítomna asymetrie moci. Domníváme se proto, že je tento nástroj pro účely zodpovězení námi položených

výzkumných otázek VO1, VO2 a VO3, v kontextu zcela prvního zmapování SO v prostředí autoškol, dostačující.

5.1.2 Dotazník výskytu sexuálního obtěžování v autoškolách

Tato podkapitola je již věnována popisu modifikace dotazníku SEQ na českou verzi dotazníku určeného pro výzkum SO na vysokých školách a jeho následné úpravě určené k zmapování výskytu sexuálního obtěžování v autoškolách.

Explorační faktorová analýza, kterou autorky Vohlídalová et. al. (2010) provedly, odhalila faktory, jež kopírovaly hlavní dílčí formy SO podle SEQ. Vyděleny byly celkem čtyři, kromě nevíтанé sexuální pozornosti a sexuálního nátlaku šlo o lehčí formy genderového obtěžování a vážnější formy genderového obtěžování. Toto rozdělení do jisté míry pozměnilo zařazení dvou projevů SO od původní teoretické koncepce Fitzgerald et al. (1988, 1995), o níž jsme psali také v teoretické části. Projevy „letmé doteky“ a „okukování“, jsou v původní americké verzi SEQ řazeny do kategorie „nevítaná sexuální pozornost“, zatímco v české verzi zodpovězené vysokoškolskými studujícími, proměnné „dotýkání a narušení osobního prostoru“ sytily faktor „vážnější formy genderového obtěžování“, okukování pak faktor „lehčí formy genderového obtěžování“. Pro přehlednost prezentujeme tabulku, kde jsou jednotlivé faktory a jejich proměnné uvedeny tak, jak je vymezila „česká“ explorační faktorová analýza, a tedy i tak, jak s jednotlivými pojmy budeme operovat my.

Tabulka 1: Vydělené faktory explorační faktorové analýzy

Faktory	Proměnné
Lehčí formy genderového obtěžování	Zvýhodnění a znevýhodnění kvůli pohlaví, zesměšňující poznámky a vtipy o mužích a ženách, okukování, vyprávění sexuálně laděných vtipů a příběhů při výuce
Nevítaná sexuální pozornost	Pozvánka na soukromou schůzku, pozvánka na konzultaci mimo školní prostředí, rozhovory o sexuálně laděných tématech a komentování vzhledu a chování
Vážnější formy genderového obtěžování	Používání sexuálně laděných a lechtivých materiálů při výuce, dotýkání a narušení osobního prostoru
Sexuální nátlak	Nabídka výhod za intimní sblížení, sblížení kvůli výhodám nebo pod pohružkou a snaha o navázání intimního vztahu, (fyzické napadení)*

* Pozn.: S fyzickým napadením se žádný ze studujících v daném výzkumu nesetkal, tudíž se ve vydělených faktorech jako proměnná neobjevil. Autorky však předpokládají jeho zařazení mezi nejzávažnější formy SO, tedy sexuální nátlak.

Z důvodu, že výše zmíněná česká verze byla navíc rozšířena o otázky mapující postoje studujících k sexuálnímu obtěžování a jejich představy o možnostech řešení výskytu SO ve vysokoškolském prostředí, došlo k několika úpravám dotazníku i z naší strany. V námi administrované verzi dotazníku byly ponechány pouze otázky, které byly zásadní pro naše výzkumné cíle a výzkumné otázky (VO1, VO2, VO3). Jedná se o otázky týkající se výhradně osobních zkušeností respondentek s jednotlivými projevy sexuálního obtěžování. Naopak došlo k vynechání položek týkajících se zprostředkovaných zkušeností, řešení SO, či reakce na ni. Šlo např. o otázky („Komu jste se svěřil/a?“, „Jaký byl postup vedení nebo vámi oslovených pedagogů?“ či „Jak byl případ uzavřen?“). Odstraněny byly rovněž otázky hypotetického charakteru („Jak byste zareagoval/a, pokud byste se stal/a terčem sexuálního obtěžování ze strany vyučující/ho?“) či otázky týkající se existujících opatření dané vysoké školy.

Zároveň došlo v naší verzi dotazníku k následující úpravě znění otázek:

- slovo „vyučující“ bylo nahrazeno slovem „instruktor“
- slovní spojení „během studia na Vaší fakultě“ bylo nahrazeno spojením „během výcviku ve Vaší autoškole“
- slovní spojení „fyzické sexuální napadení“, které je součástí otázky č. 21 jsme na základě podnětu od respondentky pilotní studie doplnili o vysvětlení: „násilné přinucení k sexuálním aktivitám, včetně pohlavního styku“
- do otázky č. 3 byla přidána možnost „Okukování“ a „Vyprávění sexuálně laděných vtipů a příběhů“

Uvádíme příklady znění některých otázek našeho dotazníku, jeho plné znění zveřejňujeme v Příloze č. 2.

Tabulka 2: *Ukázkové příklady otázek dotazníku*

Číslo otázky	Znění otázky
Otázka č. 1	Co si představujete pod pojmem sexuální obtěžování?
Otázka č. 5	Stalo se Vám někdy během výcviku v autoškole, že Vás instruktor určitým způsobem znevýhodnil oproti ostatním, protože jste žena?
Otázka č. 9	Utrousil někdy instruktor sexuálně podbarvené poznámky o vašem chování?
Otázka č. 13	Stalo se Vám někdy během výcviku v autoškole, že Vás někdo z instruktorů zval na konzultaci mimo prostředí autoškoly (např. k sobě domů, nebo do kavárny...)
Otázka č. 20	Stalo se Vám někdy během docházení do autoškoly, že se Vás instruktor nevhodně dotýkal, nebo jinak nevhodně narušil Váš osobní prostor?

Na otázky bylo možné odpovědět „Ne“, „Ano, jednou“ nebo „Ano, vícekrát. Ty respondentky, které u otázek zaškrtnly jednu z kladných odpovědí, pak pokaždé odpovídaly na otázku, zda dané chování bylo iniciováno mužem, ženou či mužem i ženou.

5.2 Polostrukturovaný rozhovor

V rámci kvalitativní části výzkumu jsme za účelem sběru dat vedli s účastnicemi polostrukturované rozhovory. Výběr této metody se odvíjel od formulace výzkumných otázek 4 a 5 a s nimi spojenou volbou metody analýzy dat. Interpretativní fenomenologická analýza je založena na získání detailního popisu participantovy zkušenosti v první osobě (Smith, Flowers & Larkin, 2021), což polostrukturovaný rozhovor umožňuje. Na rozdíl od strukturovaného interview lze zaměřovat pořadí okruhů otázek dle aktuálních odpovědí účastníků a dávat jim doplňující dotazy, díky nimž dosáhneme hlubšího pochopení celé jejich zkušenosti. Výzkumník se však stále drží předem definovaného jádra interview a tím se lehce vrací k oblastem relevantním pro vymezený cíl a výzkumné otázky (Miovský, 2006). Data byla fixována formou zvukového záznamu a následně přepsána.

5.3 Interpretativní fenomenologická analýza (IPA)

Data získaná v rámci rozhovorů byla v průběhu výzkumu průběžně analyzována za využití již zmíněné Interpretativní fenomenologické analýzy (IPA). Tato metoda analýzy dat vychází ze tří principů; fenomenologie, hermeneutiky a ideografického přístupu. Fenomenologické hledisko se projevuje zaměřením se na jedinečnou zkušenost konkrétního člověka, v konkrétním kontextu a čase (Řiháček, Čermák & Hytych, 2013). Skrz hermeneutický aspekt dochází v procesu interpretace k zohlednění pohledu výzkumníka, který je v rámci IPA považován za žádoucí. Dochází k tzv. dvojité hermeneutice, kdy se participant snaží porozumět své zkušenosti se zkoumaným jevem a zároveň výzkumník usiluje o pochopení způsobu, kterým participant ke svému zjištění došel (Smith, Flowers & Larkin, 2009). Idiografický přístup v analýze je aplikován podrobným prozkoumáním zkušenosti nejprve prvního z participantů, dosažení porozumění a teprve následným přesunutím k dalšímu z případů (Smith, 2004).

Důležitou součástí úspěšného analytického postupu v rámci IPA je výzkumníkovo provedení reflexe vlastních zkušeností a postojů k danému tématu před zahájením samotné analýzy. Výzkumník si tak především uvědomí vlastní prekoncepce, jež jsou prospěšné k pochopení vlastní interpretace prožitků účastníka (Řiháček, Čermák & Hytych, 2013). My jsme tuto reflexi provedli již v úvodu této práce, pro úplnou transparentnost však ještě dodáváme, že autorka práce sama autoškolu vlivem vícero faktorů nedokončila. Se sexuálním obtěžováním se však v autoškole nesešla.

6 SBĚR DAT A VÝZKUMNÝ SOUBOR

V následující kapitole si přiblížíme průběh sběru dat a charakterizujeme náš výzkumný soubor. Dále představíme i etické aspekty, na jejichž dodržování jsme během výzkumu dbali.

6.1 Sběr dat

Sběr kvantitativních dat jsme se rozhodli uskutečnit prostřednictvím online platformy Google forms, na kterou jsme umístili náš dotazník. Nejdříve proběhla pilotní studie, na základě které jsme pak upravili znění jedné z otázek.

Dotazník jsme následně spolu s krátkým informačním sdělením sdíleli přes sociální síť Facebook a Instagram. Na platformě Facebook jsme odkaz sdíleli do celkem 19 vysokoškolských skupin primárně určených pro studenty první ročníků za poslední tři akademické roky (např. „Prváci UPOL 2019/2020 nebo „Prváci MU 2020 (official)“). Podrobný soupis zapojených facebookových skupin uvádíme v Příloze č. 3.

K rozšíření dotazníku tedy byly použity tzv. nepravděpodobnostní metody výběru. Konkrétně se jednalo o **metodu samovýběru** (založené na projevení zájmu se do výzkumu zapojit) a **metodu sněhové koule** (kdy okruh přátel, členové zmíněných skupin či respondentky sami sdíleli dotazník dál a tím navýšili počet odpovědí) (Miovský,2006).

Dotazník byl sdílen ve třech vlnách; poprvé 2.12. 2021, podruhé 14.1. 2022 a potřetí 16.2. 2022. Prosincové sdílení dotazníku zajistilo 2/3 odpovědí.

Sběr dat v rámci kvalitativní části výzkumu byl proveden pomocí metody polostrukturovaných rozhovorů popsané v předchozí kapitole.

6.2 Výzkumný soubor

V této části představíme cílovou populaci a zvolená kritéria pro umožnění účasti pro obě části výzkumu. Dále popíšeme charakteristiky našich výzkumných souborů, hovořit budeme o „Výzkumném souboru 1“, který se týká kvantitativního sběru dat a o „Výzkumném souboru“ 2“, které tvořily účastnice rozhovorů.

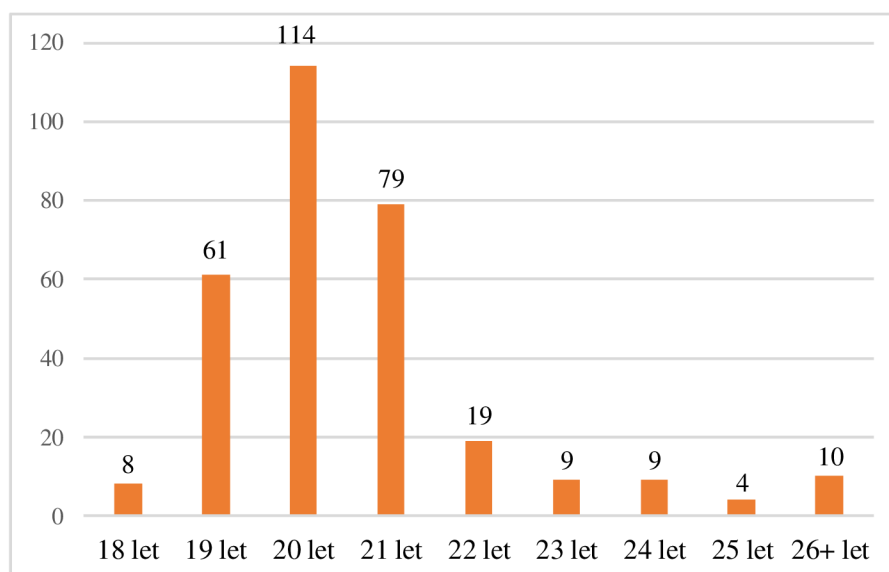
6.2.1 Výzkumný soubor 1

Cílovou populací pro kvantitativní část výzkumu byly ženy, které absolvovaly, případně předčasně ukončily výcvik v autoškole. Od toho byly logicky odvozeny základní předpoklady účasti ve výzkumu – dotazník byl určen pouze ženám, které za sebou měly výcvik v autoškole. Účast jsme dále podmínili dvěma podmínkami. Tou první bylo kritérium minimální věkové hranice 18 let. Druhou podmínkou bylo kritérium časové, kdy dotazník mohly vyplnit jen ty ženy, které výcvik ukončily kdykoli během období 1.12. 2018 – 31. 8. 2021, od ukončení tedy uběhly maximálně tři roky a minimálně tři měsíce (časové vymezení bylo vztaženo k 2.12. 2021, kdy byl dotazník poprvé sdílen na sociálních sítích). Dolní hranice časového ohraničení byla stanovena z důvodu eliminace žen, jež mohou mít se sexuálním obtěžováním v prostředí autoškoly velmi čerstvou zkušenost, a mohlo by tak pro ně být náročné svou zkušenost sdílet. Horní hranice byla určena z důvodu eliminace těch respondentek, jejichž výpovědi by kvůli velké časové prodlevě mohly být zkreslené nebo neúplné.

Dotazník vyplnilo celkem 318 osob, pět z nich bylo z výzkumu vyřazeno. Ve všech případech bylo důvodem vyřazení nezodpovězení jedné z povinných otázek, která však naším nedopatřením nebyla na dotazníkové platformě nastavena jako „povinná“, a tak systém osobám umožnil ji přeskočit.

Výzkumný soubor se tak nakonec skládal z **celkem 313 žen**, které splňovaly všechna kritéria a odpověděly na všechny stěžejní otázky. Věk respondentek se pohyboval od 18 do 42 let; průměrný věk souboru byl **20,74 let** (SD = 2,37). Z Grafu 1 je dále patrné věkové rozložení výzkumného souboru. Toto věkové zastoupení odpovídá výše popsané skutečnosti, že byl dotazník distribuován primárně do vysokoškolských skupin.

Graf 1: Rozložení výzkumného souboru podle věku

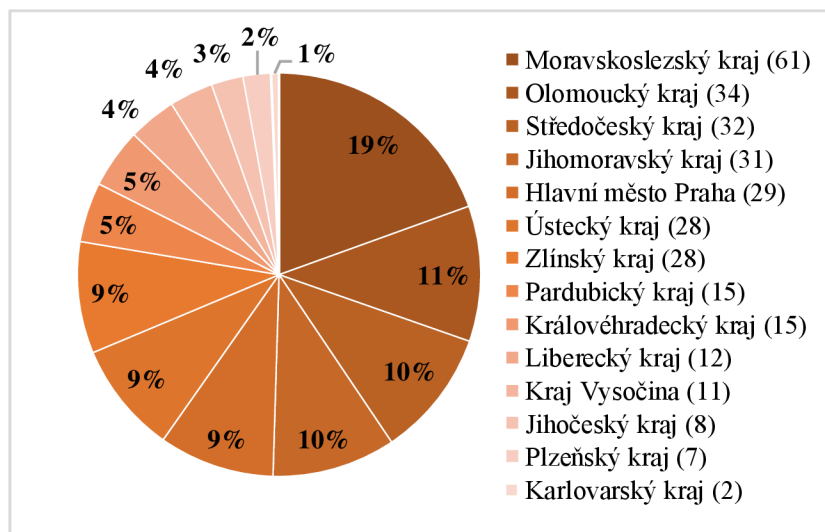

Dále jsme zjišťovali nejvyšší dosažené vzdělání, kraj, z kterého respondentky pocházejí a rok, ve kterém výcvik ukončily. Uzavřená otázka zjišťující rok výcviku byla do dotazníku zařazena primárně z důvodu zaručení stanoveného časového kritéria. Pro úplnost zde však i tato data uvádíme. Z Tabulky 3 je patrné, že u většiny respondentek je nejvyšší dosažené vzdělání středoškolské s maturitou. Toto opět koresponduje s faktem, že byl dotazník sdílen ve vysokoškolských skupinách primárně určených pro studenty prvních ročníků posledních tří akademických roků dané univerzity či určitého oboru. Předpokládáme proto, že většina těchto respondentek byla v době účasti výzkumu studentkami bakalářského (případně pětiletého magisterského) studia.

Tabulka 3: Zastoupení respondentek z hlediska vzdělání

Vzdělání	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Základní	7	2,2
Střední	4	1,3
Střední s maturitou	272	86,9
Vyšší odborné	4	1,3
Vysokoškolské	26	8,3

Graf 2: Zastoupení respondentek z hlediska kraje, z kterého pochází

Tabulka 4: Zastoupení respondentek z hlediska roku, ve kterém ukončily autoškolu

Rok ukončení	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
2018/12	57	18,2
2019	118	37,7
2020	80	25,6
2021/8	58	18,5

6.2.2 Výzkumný soubor 2

Cílovou populací pro kvalitativní část výzkumu byly ženy, jež mají zkušenost se sexuálním obtěžováním v autoškolě. Výzkumný soubor byl tvořen třemi ženami, které vyplnily dotazník; odpověděly „Ano“ na otázku č. 2 („Zažila jste někdy sexuální obtěžování ze strany instruktora/instruktorky v rámci výcviku v autoškolě?“) a v závěru dotazníku na sebe jako projevení zájmu o účast v rozhovorové části výzkumu zanechaly kontakt.

Zájem o účast v kvalitativní části výzkumu projevilo celkem 22 respondentek, osm z nich však nesplňovalo podmínku vlastní identifikace jako osoby, která SO v autoškolě zažila. Ze zbylých 14 jsme se obrátili na sedm a se třemi jsme provedli rozhovor. Výběr žen tedy proběhl kombinací **metod samovýběru** (ze strany participantek) a **záměrného výběru** (ze strany naší). První z rozhovorů vznikl v prosinci 2021, druhé dva v lednu 2022.

Na následujících řádcích stručně představíme naše tři participantky, krátkou charakteristiku jejich autoškoly a okolnosti, za kterých si ji vybíraly. Z důvodu zachování anonymity neuvádíme kromě jmen ani jejich aktuální věk či kraj, ze kterého pochází.

Lenka

Lenka svůj výcvik v autoškolě započala po dovršení svých osmnáctých narozenin, v létě mezi třetím a čtvrtým ročníkem střední školy. Chtěla začít co nejdříve, protože ji okolí strašilo tím, že se na první pokus praktická zkouška nedá zvládnout. Autoškola byla v okolí jejího bydliště známá a Lenka si ji vybrala na doporučení kamarádky, která v dané autoškolě výcvik absolvovala a byla v ní spokojená.

Petra

Petra započala svůj výcvik v roce 2020, kvůli pandemii Covid-19 však docházelo k častému rušení jízd. I z toho důvodu si nebyla ve svém řízení tolik jistá, což přispívalo k její celkové nervozitě z lekcí v autoškolě. Hlavní zdroj stresu v autoškolě však představoval samotný instruktor, kterého Petra popisuje jako velmi prudkého, výbušného muže ve věku 70-80 let. Tato autoškola je přesto v Petřině městě velmi populární, a tak i ona dala při výběru autoškoly na radu mnoha kamarádů. Zpětně si vyčítá, že si důkladněji nezjistila, jaká panuje v této autoškolě atmosféra. Žádné své kamarádce by ji nyní nedoporučila.

Hanka

Hanka začala chodit do autoškoly ve třetím ročníku střední školy, ještě před dovršením svých 18. narozenin. Službu si vybrala na základě letáčků distribuovaných v její škole, roli hrál i fakt, že byla cena výcviku v této autoškolě nižší než u konkurence. Instruktorovi bylo kolem sedmdesáti let. Zpětně by autoškolou nikomu dalšímu nedoporučila.

6.3 Etické hledisko a ochrana soukromí

V rámci celého výzkumu bylo dbáno na dodržení etických standardů určených pro práci s respondenty a jejich daty. V úvodu dotazníku byl ve stručnosti představen záměr výzkumu a respondentky byly informovány o anonymizaci dat, která svou účastí poskytnou. Na začátku i na konci dotazníku byla zároveň uvedena kontaktní emailová adresa, na kterou se respondentky v případě dotazů či zájmu o účast v rozhovorové části výzkumu mohly obrátit.

Oslovené zájemkyně o účast v rozhovoru byly předem informovány o tematických okruzích rozhovoru, jeho dobrovolnosti, možnosti na otázky neodpovědět či rozhovor kdykoli ukončit a své odpovědi z výzkumu vyřadit i o tom, že bude rozhovor pro účely transkripce a analýzy nahráván. Zároveň před rozhovorem podepsaly účastnice informovaný souhlas (viz Příloha 4), kde byly tyto podmínky a práva respondentek obsaženy. Svým podpisem rovněž souhlasily s použitím získaných údajů pro účely výzkumu a s možností anonymní data v rámci výsledků výzkumu publikovat či ústně prezentovat.

S ohledem na citlivost tématu a specifčnost jednotlivých zkušeností jsme se rozhodli z důvodu zajištění jejich anonymity nepublikovat transkripce těchto rozhovorů.

7 PRÁCE S DATY A JEJÍ VÝSLEDKY

V této kapitole se budeme věnovat prezentaci dat a vyjádříme se k formulovaným výzkumným otázkám. Z důvodu smíšeného designu budeme pro přehlednost kapitolu členit na podkapitoly věnující se kvantitativní a kvalitativní části výzkumu.

7.1 Výsledky dotazníkového šetření

Dotazníkové šetření nám přineslo výsledky převážně v podobě deskriptivní statistiky. Vzhledem k tomu, že součástí dotazníku byla i otevřená otázka na subjektivní pojetí sexuálního obtěžování a několik dalších otevřených otázek, v rámci kterých měly respondentky možnost podrobněji popsat okolnosti některých zážitků, jsou součástí výsledků rovněž data kvalitativního charakteru. Pomocí získaných dat nyní v následujících podkapitolách zodpovíme na první tři výzkumné otázky.

7.1.1 VO 1: Jak absolventky autoškol definují sexuální obtěžování?

Subjektivní pojetí sexuálního obtěžování podle respondentek jsme stejně jako Vohlídalová et al. (2010) zjišťovali pomocí dvou otázek umístěných na začátek dotazníku. Tou první byla otevřená otázka: „*Co si představujete pod pojmem sexuální obtěžování?*“. Druhá otázka (v dotazníku zařazena jako třetí) byla formulována tak, aby se již vztahovala k prostředí autoškol: „*Jaké chování ze strany instruktora lze podle Vás označit termínem sexuální obtěžování?*“.

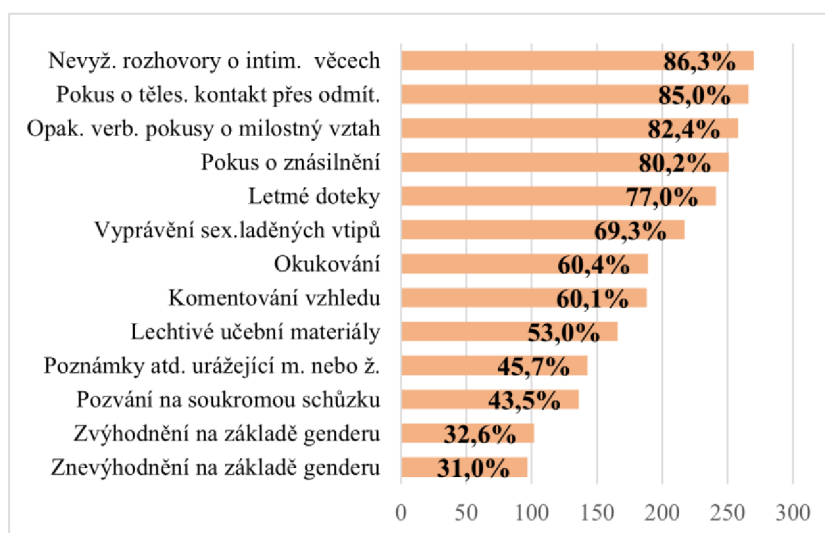
Odpovědi na první z otázek jsme podrobili kvalitativní analýze a následně vymezili několik kategorií.

- **Doteky, osahávání** a jiné termíny vyjadřující fyzický kontakt uvedlo ve svých odpovědích 272 (86,9 %) respondentek. Častými přívlastky byly slova „letmé“, „nevyžádané“, „bez souhlasu“.
 - **Narážky, poznámky, vtipy a komentáře ohledně vzhledu** byly součástí 245 (78,3%) subjektivních definic SO. Slovo „narážky“ bylo zároveň nejvíce zastoupeným pojmem všech odpovědí, do definic jej zahrnulo 53,7 % respondentek. Respondentky tato slova spojovaly s adjektivy „nevhodné“, „sexuální“, či „oplzlé“.
- Celkem 227 (72,5 %) respondentek do svých definic zahrnuje jak verbální, tak i „kontaktní“ rovinu.** Pouze jedna respondentka zasadila nevhodnost doteků, poznámek a dalšího chování do kontextu vztahu učitel-žák.

- **Nevhodné návrhy** byly součástí 34 (10,9 %) odpovědí.
- **Okukování** jako podobu sexuálního obtěžování zmínilo 15 (4,8 %) dotázaných.
- **Nátlak** vymezený slovy „fyzický“, „slovní“, „sexuální“ uvedlo 15 (4,8 %) respondentek. Jen jedna odpověď obsahovala nátlak v „quid pro quo“ podobě: „výzva k sexu za nějakým benefitem“.
- **Znásilnění**, nejčastěji uvedené pod tímto termínem nebo jako „nechtěný pohlavní styk“ do svých definic zahrnuje 16 (5,1 %) respondentek.
- **Otázky na nevhodná či intimní témata** byly součástí 14 (4,5 %) pojetí SO.
- **Sexistické a urážlivé komentáře** do svých definic zařadilo 14 (4,2 %) respondentek.

Výsledky druhé zmíněné otázky prezentujeme v následujícím grafu:

Graf 3: Chování ze strany instruktora, které respondentky považují za SO

Pozn.: Plné znění jednotlivých položek uvádíme v rámci dotazníku v Příloze č.2

7.1.2 VO 2: Jaké procentuální zastoupení výzkumného souboru má osobní zkušenost se sexuálním obtěžováním v autoškole?

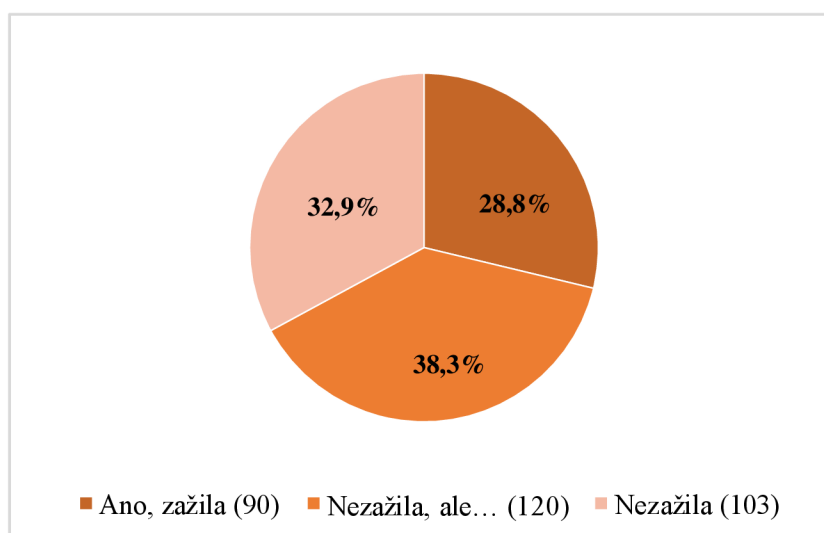
V této podkapitole se budeme věnovat naší druhé výzkumné otázce, týkající se relativní četnosti respondentek, které sexuální obtěžování v autoškole zažily.

Pro účely zjištění, kolik žen má osobní zkušenost se sexuálním obtěžováním v autoškole slouží v dotazníku otázka č. 2, která zní: „Zažila jste někdy sexuální obtěžování ze strany instruktora/instruktorky v rámci výcviku v autoškole?“. V dotazníku je tedy zařazena před otázkou, která zjišťovala, jaké chování ze strany instruktora lze podle

respondentek označit za SO. Předpokládáme, že takto zvoleným pořadím došlo k zamezení možné změny v subjektivním posuzování vlastní zkušenosti tzv. „na poslední chvíli“ a odpovědi jsou tak více autentické. Takto formulovaná otázka přinesla jednoznačné výsledky. Zatímco 223 (71,2 %) dotázaných odpovědělo záporně, zbylých **90 (28,8 %) respondentek o sobě řeklo, že sexuální obtěžování v autoškole zažilo.**

V rámci hlubší analýzy dat, kdy jsme sledovali odpovědi vztahujících se ke zbylé části dotazníku, jsme zjistili, že přestože **120 respondentek (38,3 %)** na původní přímo položený dotaz odpovědělo „ne“, určité projevy SO (dle SEQ) v autoškole tyto ženy zažily. **S některými projevy chování, jež dle SEQ řadíme mezi sexuální obtěžování, se tedy v autoškole setkala 67,1 % dotázaných.** Tato zjištění prezentujeme v následujícím grafu.

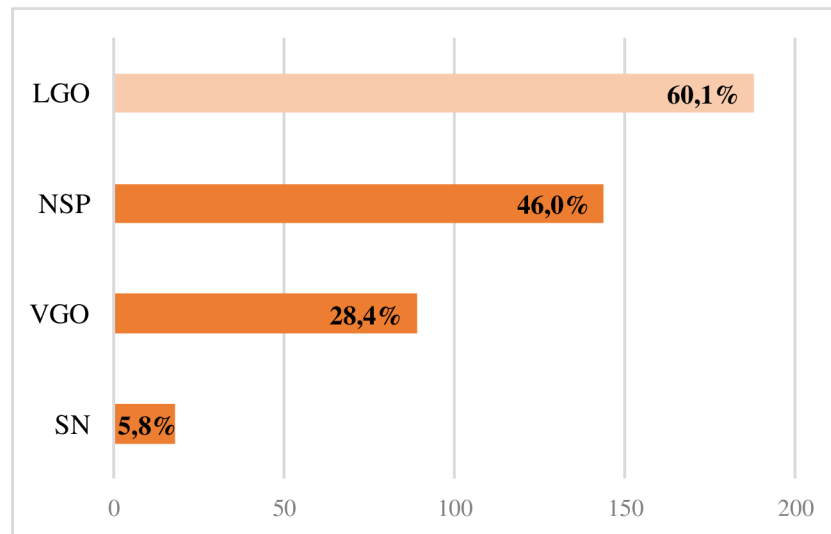
Graf 4: Zobrazení osobní zkušenosti se SO v autoškole

Pro širší vhléd do situace uvádíme, že z výše popsaných 120 žen se 83,3 % setkala s projevy spadajícími mezi lehké formy genderového obtěžování, 55 % s projevy nevídané sexuální pozornosti, 17,5 % zažilo v nějaké podobě genderové obtěžování (především tedy doteky) a 2,5 % i sexuální nátlak.

Podíváme-li se na zkušenost celého souboru, tedy všech 313 žen, s uvedenými čtyřmi formami SO (tak jak je rozlišuje česká verze SEQ), z odpovědí vyplývá, že **zkušenost s lehčími formami genderového obtěžování má 188** dotázaných **absolventek**. Dále vyplývá, že **144 respondentek** se během svého výcviku v určité podobě setkala s **projevy nevídané sexuální pozornosti**, **89** pak s **vážnějšími formami genderového obtěžování**. A nakonec, **18 respondentek** v rámci docházení do autoškoly **čelilo sexuálnímu nátlaku**. Pro přehlednost uvádíme rovněž grafické zpracování relativního zastoupení těchto zkušeností.

Graf 5: Procentuální vyjádření zkušeností respondentek s jednotlivými formami SO

Pozn.: LGO – Lehčí formy genderového obtěžování, NSP - Nevítaná sexuální pozornost, VGO – Vážnější formy genderového obtěžování, SN – Sexuální nátlak

7.1.3 VO 3: S jakými projevy sexuálního obtěžování v autoškole se absolventky autoškoly setkaly?

V předchozí podkapitole jsme popsali procentuální zastoupení zkušeností se čtyřmi vymezenými formami SO. Nyní se podrobněji zaměříme na konkrétní projevy SO, se kterými se respondentky v autoškole setkaly a odpovíme tak na naši třetí výzkumnou otázku. Pro dokreslení představy navíc kvantitativní data doplníme o některé odpovědi kvalitativního charakteru.

Otázky určené pro zjištění zkušeností s jednotlivými projevy SO tvořily většinu dotazníku. Pro přehlednost je uvádíme pod stejnými čísly, jaké měly v dotazníku a prezentovat je budeme v rámci kategorií, do kterých patří: lehčí formy genderového obtěžování, nevítaná sexuální pozornost, vážnější formy genderového obtěžování a sexuální nátlak. Výsledky těch otázek, kde kladné odpovědi tvoří minimálně 30 %, budeme prezentovat graficky.

a) Lehčí formy genderového obtěžování

Otázka č. 4: Stalo se Vám někdy během výcviku v autoškole, že Vás instruktor určitým způsobem zvýhodnil oproti ostatním, protože jste žena?

Během svého výcviku v autoškole **39 (12,5 %)** respondentek zažilo alespoň jednou **zvýhodnění** oproti ostatním z důvodu svého genderu.

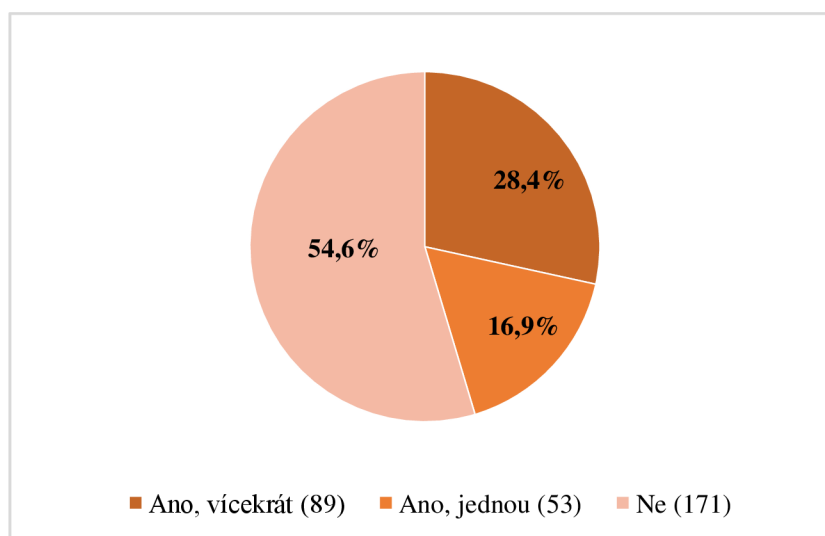
Otázka č. 5: Stalo se Vám někdy během výcviku v autoškole, že Vás instruktor určitým způsobem znevýhodnil oproti ostatním, protože jste žena?

Kladně odpovědělo téměř stejné procento žen jako v předchozí otázce – **40 (12,8 %)**. Svě odpovědi 38 respondentek specifikovalo i popisem daných situací; 34 odpovědi se nesla v duchu **stereotypních komentářů** o ženách a jejich údajně špatných schopnostech řídit, pronesených instruktory (ve dvou případech šlo o instruktorky) ke svým studentkám.

Otázka č. 6: Stalo se Vám někdy během výcviku v autoškole, že instruktor dělal zesměšňující až urážlivé poznámky o ženách (jejich vzhledu, schopnostech, postavení, chování, vlohách k řízení apod.)?

Zastoupení odpovědí prezentuje Graf 6. Při hlubším zkoumání dat jsme zjistili, že 39 z 40 žen, které na předchozí otázku odpověděly kladně, tak učinilo i v rámci této otázky. Z toho, co víme o povaze předchozích kladných odpovědí, je možné, že tyto respondentky otázky vztahovaly ke stejným situacím.

Graf 6: Zastoupení respondentek, které se v autoškole setkaly se zesměšňujícími až urážlivými poznámkami o ženách

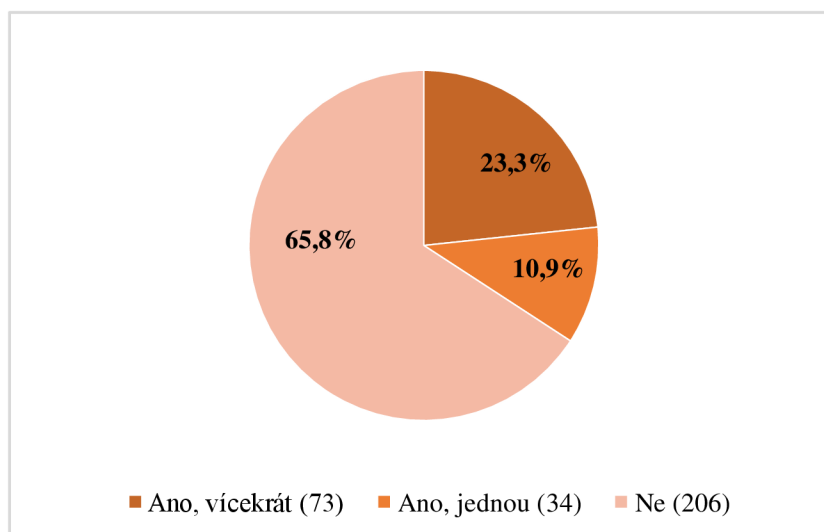

Otázka č. 7: Stalo se Vám někdy během výcviku v autoškole, že před Vámi instruktor vyprávěl eroticky nebo sexuálně laděné vtipy nebo příběhy?

Zkušenost s tímto chováním uvedlo **91** dotázaných. **55** z nich (tj. 17,6 % z celkového souboru) si sexuálně laděné vtipy nebo příběhy během výcviku v autoškole **vyslechlo opakovaně**, pro **36** (11,5 %) dotázaných toto byla ojedinělá zkušenost.

Otázka č. 10: Okukoval Vás někdy instruktor?

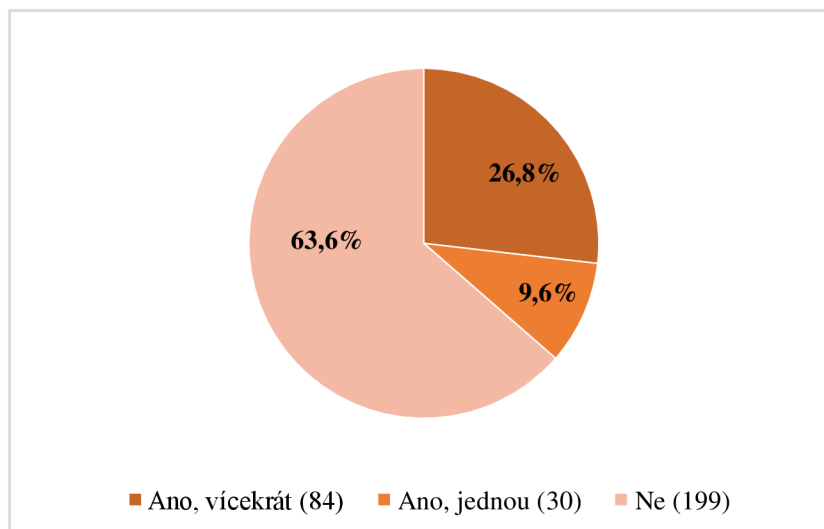
Graf 7: Zastoupení respondentek, které byly v autoškole instruktorem okukovány

b) Nevíтанá sexuální pozornost

Otázka č. 8: Komentoval instruktor Váš vzhled?

Graf 7: Zastoupení respondentek, které zažily komentáře ke svému vzhledu od instruktora

Z celkových 114 respondentek, jež zvolily jednu z kladných odpovědí, 104 povahu komentářů blíže popsalo. V 82 případech se jednalo o komplimenty vzhledu, oblečení, vlasů, vůně, očí, úsměvu, postavy či jiné druhy „oceňování“ jako např. poprsí či hýždí. Šest respondentek specifikovalo, že komplimenty nevnímaly nepříjemně. Pro ilustraci uvádíme několik odpovědí:

Tabulka 5: Příklady komentářů, pronesených instruktory respondentek

Příklad	Výpověď
1	„Nejprve lichocení typu: dneska ti to moc sluší a poté už eroticky laděné komentáře: ta sukně měla být mnohem kratší atd.“
2	„Mám krásné vlasy, jsem úžasně vysoká, jistě dělám modelku, v šortkách mám nohy k zulibání, že mám dnes pěkné tričko (s hlubším výstřihem),...“
3	„Sluší Vám to, krásně voníte.“
4	„Že o takovou pěknou holku by se měli kluci jenom prát, nebo že být mladší, tak neváhá.“
5	„Jsi velmi sympatická, mladá a pěkná žena.“
6	„Nic nepříjemného. Např. že mám hezké šaty nebo že mi to sluší. Nikdy jsem se necítila nepříjemně.“
7	„Neustále mi opakoval, jak jsem hezká a jak mi to sluší (byl o hodně starší než já a nikdy jsem na to nereagovala, protože mi to bylo nepříjemné a bála jsem se).“

Otázka č. 9: Utrousil někdy instruktor sexuálně podbarvené poznámky o Vašem chování?

Celkem 44 dotázaných takovou zkušenost má, z toho 22 (7 %) opakovanou a 22 (7 %) ojedinělou. Jistou představu o podobě takových poznámek lze získat díky 24 respondentkám, které poznámky v dotazníku popsalo. Deset poznámek mělo charakter „sexuální analogie“, kdy instruktoři většinou přirovnávali spojku či řadící páku k penisu (např. „*Tu rychlost musím řídit jemněji, jako kdybych držela mužskou chloubu...*“). Čtyřem respondentkám pak např. lektoři popsali své sexuální představy („*Šlo o intimní a sexuální představy, co by se mnou dělal na zadním sedadle.*“), dalším dvěma bylo řečeno, že by měly mít častěji sex, aby jim řízení lépe šlo či aby nebyly podrážděné.

Otázka č. 12: Stalo se Vám někdy během docházení do autoškoly, že se s Vámi instruktor chtěl bavit o sexuálně laděných nebo intimních záležitostech?

Opakovanou zkušenost s tímto projevem nevíтанé sexuální pozornosti uvedlo 31 (9,9 %) absolventek, dalších 26 (8,3 %) toto chování během výcviku zažilo pouze jednou.

Otázka č. 13: Stalo se Vám někdy během výcviku v autoškole, že Vás někdo z instruktorů zval na konzultaci mimo prostředí autoškoly (např. k sobě domů, nebo do kavárny...)?

Obdržení jedné takové pozvánky potvrdilo 25 (8 %) respondentek, 15 dotázaným (4,8 %) byla forma takové konzultace nabídnuta vícekrát.

Otázka č. 14: Stalo se Vám někdy během výcviku v autoškole, že vás někdo z instruktorů pozval na soukromou schůzku netýkající se studijních záležitostí (případně na večeři, na skleničku)?

Kladně odpovědělo 29 žen, 20 (6,4 %) bylo na tento typ schůzky zváno jednou a 9 (2,9 %) opakovaně.

c) Vážnější formy genderového obtěžování

Otázka č. 11: Používal někdy instruktor lechtivé učební materiály (obrázky, texty, videa apod.), které měly sexuální podtext?

Z dotázaných takovou zkušenost z výcviku mělo 12 (3,8 %) osob, 4 ženy takový prvek ve výuce měly vícekrát, 8 pouze jednou.

Otázka č. 20: Stalo se Vám někdy během docházení do autoškoly, že se Vás instruktor nevhodně dotýkal nebo jinak nevhodně narušil Váš osobní prostor?

Tuto kontaktní formu obtěžování zažila během výcviku více než čtvrtina dotázaných. Zatímco 30 (9,6 %) se s nevhodnými doteky či narušením osobního prostoru setkala jednou, pro 53 (16,9 %) respondentek šlo o opakovanou zkušenost. 72 žen svou zkušenost v následující podotázce přiblížilo. Nejčastěji se jednalo o doteky stehna (46) či ruky (28), dále pak pokládání rukou na ramena či záda studentek (9) nebo hlazení a jiné dotýkání vlasů (6). Šest zkušeností obsahovalo rovněž narušování osobního prostoru bez přímého kontaktu. Pro úplnost zmiňujeme, že dvě respondentky, kterých se jejich instruktoři dotkli pouze jednou, tuto zkušenost vyhodnotily jako nezávažnou. V Tabulce 6 pro ilustraci opět uvádíme několik výpovědí.

Tabulka 6: Příklady situací, kdy se instruktoři nevhodně dotýkali svých studentek

Příklad	Výpověď
1	<i>„Jednalo se o takové ty letmé dotyky rukou a občas stál příliš blízko a narušoval můj osobní prostor (...) každá žena vycítí, kdy se jedná čistě o “naučné dotyky související s výukou” a kdy jde o dotyky, které mají pouze vypadat jako související s výukou“</i>
2	<i>„Pokaždé co se mi snažil vysvětlit, jak jemně mám sešlapávat pedály, ukazoval intenzitu síly na mém stehně.“</i>
3	<i>„Osahávání i přes nesouhlas. Nejčastěji chycení za stehno či ramínku podprsenky (nebylo vidět, ale dle jeho slov se chtěl ujistit, jestli nosím podprsenku).“</i>
4	<i>„Pohládl mě po vlasech, furt se mě dotýkal ramen.“</i>
5	<i>„Sahal mi opakovaně na stehno při jízdách, ruku mi držel na řadící páce a proplétal své prsty s mými.“</i>

d) Sexuální nátlak

Otázka č. 15: *Stalo se vám někdy během výcviku v autoškole, že se s vámi někdo z instruktorů snažil navázat intimní vztah?*

Z výzkumného souboru odpovědělo „Ano, jednou“ 9 respondentek a dalších 5 uvedlo, že pokusů o navázání intimního vztahu zažilo během výcviku více. Dvanáct žen se v doplňující podotázce k těmto událostem vyjádřilo. Výpovědi byly rozmanité, referovaly o instruktory iniciovaných dotecích (6), návrzích na milostný styk (4), SMS zprávách se sexuálním obsahem (3), pozvánkách na rande či k sobě domů (3) nebo o pokusech o polibky (2).

Rozhodli jsme se zde uvést výpověď jedné z respondentek, která oproti ostatním popsala své pocity, jež v ní vyvolaly SMS zprávy se sexuálním podtextem obdržené uprostřed noci od jednoho ze svých instruktorů, jehož manželku navíc společensky znala. V té době již měla jiného učitele, v její autoškole bylo standardem, že se lektoři po určitém

čase vystřídají. Z analýzy všech jejích odpovědí v dotazníku jsme navíc zjistili, že jednu z kladných variant zvolila v 10 případech, což je z celkového souboru třetí největší počet (nejvíce bylo 14).

„V 1 hodinu ráno mě probudila SMSka od mého bývalého instruktora. Zprávy měly sexuální podtext, nehledě na to, že vůbec neměl důvod mi psát. Poslal jich několik za sebou a všechny byly ve stylu ‚jsi moje malá hezká žačka, že ano?‘. Chtělo se mi brečet, bylo mi z toho hnusně. Měla jsem chuť ukázat zprávy jeho manželce (...) Nakonec jsem to ze strachu a také kvůli jejich dětem neudělala.“

Otázka č. 16: *Stalo se Vám někdy během výcviku v autoškole, že Vám někdo z instruktorů naznačil, že pokud přijmete jeho návrh na intimní sblížení, budete z toho mít určité výhody (bezproblémový průběh zkoušky)?*

Zkušenost s touto formou sexuálního nátlaku mělo v rámci souboru celkem 7 respondentek; pro 3 byla ojedinělá, 4 ženy ji během svého výcviku zažily vícekrát. Pro zajímavost uvádíme, že pouze 4 respondentky z celkových 7 na úvodní otázku, zda během výcviku zažily sexuální obtěžování, odpověděly „Ano“.

Otázka č. 17: *Stalo se vám někdy během výcviku v autoškole, že vám někdo z instruktorů naznačil, že pokud nepřijmete jeho návrh na intimní sblížení, bude to mít pro Vás určité negativní dopady (neudělení zkoušky, řidičského průkazu)?*

Kladnou odpověď zvolily pouze 2 respondentky, odpověď jedné z nich byla „Ano, vícekrát“ a druhé „Ano, jednou“. Obě stejným způsobem zodpověděly předchozí otázku. Za osobu, která zažila SO v autoškole se však na začátku dotazníku označila pouze jedna z nich.

Na **otázky č. 18 a 19**, které se týkaly dalších možných podob sexuálního nátlaku, odpovědělo „Ne“ 100 % výzkumného souboru. Jejich znění uvádíme v Příloze č. 2, v textu se jim však zabývat nebudeme.

Otázka č. 21: *Pokusil se Vás někdy instruktor fyzicky sexuálně napadnout (tedy násilím přinutit k sexuálním aktivitám, včetně pohlavního styku)?*

Dvě respondentky uvedly „Ano, jednou“. V tomto případě obě na úvodní dotaz ohledně zážitku se SO v autoškole odpověděly kladně. Kromě skutečnosti, že se počet kladných odpovědí na jednotlivé otázky dotazníku u obou rovná 12, tedy druhému nejvyššímu počtu, odhalila hlubší analýza ostatních jejich odpovědí některé další podobnosti v jejich zkušenostech. Obě ženy odpověděly kladně na všech pět otázek týkajících se nevíтанé

sexuální pozornosti a na otázky 8, 9 a 12 z oblasti genderového obtěžování. Dále také v době docházení do autoškoly od svých učitelů dostávaly SMS zprávy se sexuálním podtextem, během jízd se instruktoři dotýkali jejich stehů.

7.2 Výsledky kvalitativní analýzy dat

Tato podkapitola bude věnována uvedení výsledků kvalitativní analýzy dat. Zatímco informace o výskytu projevů SO získané dotazníkovým šetřením byly prezentovány nezávisle na sobě prostřednictvím jednotlivých otázek z dotazníkové baterie, výsledky vzešlé z rozhovorů budou prezentovány v širších souvislostech. Pokusíme se tak prohloubit zachycení specifičnosti daného fenoménu, včetně možných rozdílů v jeho podobě a individuálnosti jeho prožívání, ale i společných charakteristik, které jednotlivé zkušenosti mají.

7.2.1 VO 4: Jaká je zkušenost žen, které sexuální obtěžování v autoškolách zažily?

Lenka

A. Vlastní definice sexuálního obtěžování

Pod pojmem sexuální obtěžování vnímá primárně jakékoliv úmyslné a bezdůvodné doteky od cizího člověka na jakémkoliv místě: „*v tramvaji, na zastávce, to je jedno*“. Tímto způsobem na to nahlížela i v případě instruktora: „*(...) že když k tomu neměl důvod, ale stejně na mě šáhl, tak mi to vadilo už*“. Dodává, že když se k takovému chování přidají i stereotypy o ženách, tak to takové chování podpoří: „*takový ty typický řeči, že ženy řídějí tak a tak, to jsem třeba hodně slyšávala*“. Sama se s touto formou SO setkává v MHD (doteky) či v okolí svého okolí (pokřikování).

B. Projevy sexuálního obtěžování a strategie jejich zvládnutí

1) Doteky

Jako první Lenka vzpomíná na to, jak se jí instruktor pod různými záminkami dotýkal. Uvádí situaci, kdy měla na sobě *kratásky* (bylo léto) a instruktor se chtěl podívat, jak šlape na spojku „*jenže on jako... za tu nohu mě i chytil. Jo, že se naklonil, chytil mě za tu nohu a jako koukal. Tak to bylo takový nepříjemný, jsem si říkala jako ,oukej, jinak by asi neviděl?!*“ Jako další příklad uvádí, že se při couvání instruktor otáčel a přitom Lenku chytával za záda: „*když se točíš, tak se chytáš sedačky, ale on se chytil mě*.“ Toto byl zároveň

první výskyt obtěžujícího chování, který nastal zhruba na třetí jízdě. Doteky se pak odehrávaly skoro každou hodinu „*třeba když jsem si sundávala svetr, tak si ho ode mě vzal, a nějak na mě šáhl, na ruku.*“

V porovnání s reakcemi na většinu verbálních obtěžujících projevů, lze Lenčiny reakce na doteky a následné **strategie vyhýbání se** nazvat jako aktivní.

Nejdřív jsem začala jenom delšíma kalhotama pod kolena, pak jsem si brala úplně dlouhý džíny. A trička jsem brala, jako že jsou v pohodě, jenže když jsem si zakrývala nohy, tak on šahal i na ruku. Že když jsem třeba řadila, tak on dal ruku na moji. Tak to jsem neměla, jak se ho zbavit, tak jsem to nějak přetrpěla. Ale pak jsem si brala i dlouhý mikiny.

Zprvu se prý učitelovy reakce na její zahalující oblékání obávala: „*Jestli třeba na mě nebude nějakej zlej nebo agresivní, když mu určitě muselo dojít, proč se takhle oblikám*“. Nikdy na to však nereagoval. Během posledních několika jízd vycítila-li Lenka, že se jí učitel chystá dotknout, uhýbala. Když kvůli tomu jednou sundala nohu z plynu, byl z této reakce instruktor překvapený: „*(...) tak se divil, jako co to dělám*“.

Na otázku, zda si podle Lenky byl instruktor vědom toho, že jsou jeho doteky vnímány jako nepříjemné, odpovídá, že ano. „*Fakt jsem si připadala jako blázen, když jsem tam v létě jezdila úplně celá oblečená.*“

2) Narušování osobního prostoru

Dalším obtěžujícím prvkem instruktorova chování, bylo jeho narušování osobního prostoru. Učitel pravidelně zahajoval hodiny tím, že si vzal věci z kufru a po usednutí na místo spolujezdce si věci přes Lenku dával na zadní sedadlo za řidiče. V rozhovoru dlaní ukazuje, že když se pro věci naopak nakláněl, aby si je podal, tak se musel naklonit až k jejímu krku. „*(...) že jsem cejtila, jak mi dechá skoro až na krk, tak to bylo nepříjemný*“. Osobní prostor instruktor často narušoval rovněž nakláněním na stranu řidičky, aby viděl na budíky, které měla před sebou.

3) „Řeči“

Učitelovy verbální obtěžující projevy Lenka souhrnně označuje termínem „řeči“. Popisuje situaci, kdy si instruktor zapomněl klíče od kanceláře a Lence proto v rámci její hodiny řekl, aby jej dovezla před dům a klíče si tak mohl vyzvednout. Při té příležitosti „*zmínil, že nikdo není doma, jestli nechci jít na chvíli na kafe, místo tý jízdy.*“ Lenka to

odmítla, instruktor se za pět minut vrátil a pokračovali dál. Žádný nátlak z jeho strany Lenka nepocíťovala: „*Jako já si myslím, že čekal, že nepůjdu (...) jako bůhví, jak to myslel, no.*“

„Řečma“ Lenka myslí i několik typů učitelových průpovědek, jak komentáře stereotypizující ženy („*když jsme jeli a byl nějaký problém na silnici, tak říkal, že to bude určitě ženská, ale ,ty taková nebudeš, to já vidím‘*“), tak i pravidelné komentáře směrem k ní, které by se daly nazvat jako „komplimenty“. Nový vzhled vlasů, komentoval slovy o tom, že jí to velmi sluší a že by takový účes doporučil všem ostatním holčkám. Lenka pobaveně vypráví i o pochvale výběru make-upu: „*(...) co to je, že se mu líbí, že to asi koupí ženě*“. Často chválil oblečení a Lenky vkus oceňoval i žádostmi o módní rady. „*nevím, co mám dát manželce k narozeninám nebo k svátku, porad' mi, co se nosí*“.

Lenčiny reakci na většinu verbálních projevů (komplimenty či pozvánku) lze nazvat spíše jako pasivní. Na komplimenty nijak zvlášť nereagovala, pozvánku na kafe u instruktora doma se smíchem odmítla. Zmiňuje však, že po pochvale „*strašně hezky namalovaných řas*“ se přestala do autoškoly malovat.

Na otázku, zda se podoba obtěžujícího chování v čase měnila, odpovídá: „*Spiš si pak už víc dovoval.*“ Vzápětí dodává, že se vůči tomu ale nikdy neohradila.

C. Zkušenosti jiných

Některé situace, které Lenka znala ze svých hodin, zažila i v roli pozorujícího. Vypráví, jak jednou po skončení své jízdy zůstala v autě na zadním sedadle, aby ji dívka, která měla lekci po ní, mohla odvést na místo, kam potřebovala. Instruktor dělal v rámci této jízdy podobné věci jako v průběhu těch Lenčiných. Nakláněl se přes dívku dozadu a při otáčení pokládal svou ruku na její ramena.

Lenka učitelovo chování řešila jen s kamarádkou, od které dostala na autoškolu doporučení. Zjišťovala, „*jestli byl taky takovej... až moc kamarádskej. A ona říkala jakože... někdy možná občas, ale ne až tak moc. Jako nikdy na ní nešáhl třeba, ale řeči, to měl, to říkala, že jo.*“ Zajímavé ovšem je, že i v rámci jedné z jízd této studentky si učitel také jednou něco doma zapomněl, a tak ho i ona vezla domů a dostala pozvánku na kafe.

O změně instruktora či autoškoly však Lenka v době výcviku nepřemýšlela. Když na to v rozhovoru padne otázka, trochu se zarazí a pak se zasměje. „*To vůbec teda. No, doted' mě to nenapadlo, že jsem mohla jít jinam, vlastně. Protože, já jsem to chtěla mít hrozně rychle hotový, abych to stihla přes prázdniny. A tohle mě vůbec nenapadlo.*“

D. Vnímání

Participantka v době docházení do autoškoly na chování instruktora nenahlížela jako na sexuální obtěžování, ani si ho nebrala osobně. Brala jeho jednání jako něco, co je pro prostředí autoškoly normální.

*Nevím, jak bych to nazvala... Jenom ,obtěžování‘ asi, ale určitě ne ,sexuální‘ (...)
Říkala jsem si, že asi takovýhle ty chlapy jsou v tý autoškole... Nevím, nevnímala jsem to jako vůči sobě, ale říkala jsem si, že takhle se asi chová ke všem.*

Tento postoj byl pravděpodobně podpořen i reakcí zmíněné kamarádky, která měla podobnou zkušenost jako Lenka:

Furt jsem to nebrala jako na sebe. Říkala jsem si ,dobrý, to dělá všem‘, ona mi to potvrdila. ,A že se mě někdy dotkne, no tak to nebudu řešit.‘ (...). Ale asi mi to nepomohlo. Kdybych od ní slyšela, že jí tohle vůbec nedělal, tak by mi to přišlo divný a někomu bych to řekla. (...) ale takhle jsem si říkala ,jo, tak v pohodě‘.

Změna ve vnímání své zkušenosti nastala až před rokem, když jí bratranec vyprávěl o své „sexuálně sprosté“ instruktorce z autoškoly. Instruktorka svého studenta často někam zvala nebo nabízela, že mohou zajet k němu domů, že by se ráda podívala, kde bydlí. „V tu chvíli mi docvaklo: „aha sakra, to možná mohlo bejt i u mě.“

E. Subjektivní nahlížení na specifika SO v autoškole

Když má nakonec Lenka zhodnotit, zda je SO v autoškole něčím specifické, porovnává pravděpodobně své zkušenosti z autoškoly s ostatními situacemi (MHD), v rámci kterých se s některou formou SO setkala. Prostředí autoškoly vnímá jako místo, kde obtěžování „snáze projde“.

Já si myslím, že to mají mnohem jednodušší, protože se to od nich jakoby bere. Nebo (...) že to ty holčiny třeba když jezděj s instruktorem, že to neberou tak osobně, jako kdyby to třeba byl cizí pán v tramvaji a šáhnul jim na nohu. Že to berou tak, že si to on prostě může dovolit, protože je prostě instruktor a sedí vedle nich, takže (...) je jednodušší, to jakoby nějak zamaskovat, ne kdyby to bylo v jiný situaci.

Petra

A. Subjektivní definice SO

Za sexuální obtěžování Petra považuje zejména nevyžádaný tělesný kontakt a silné slovní nárážky. Nárážkami, které poté uvádí v kontextu autoškoly, myslí zejména „*různé pobídky*“ nebo „*pozvánky*“. V rámci verbální formy obtěžování Petra vnímá rozdíl mezi tím, kdo dané „*poznámky a srandy*“ dělá. („*(...) od každého člověka to prostě přijímáme jinak*“) a dotyčný by si podle ní měl být tohoto subjektivního vnímání a různě nastavených hranic vědom. Jako příklad uvádí, že když pronese vtip se sexuálním podtextem kamarádka, jde o něco jiného, než pokud takovou poznámku pronese instruktor: „*tak dobrý jako zasmějete se, ale když vám ho řekne takovejhle chlap a ještě k tomu je to obaleno všim tímhle okolo* (tj. ostatními obtěžujícími prvky instruktorova chování, viz. dále), *tak je to pak nepříjemný.*“

B. Projevy sexuálního obtěžování v autoškole a strategie jejich zvládnutí

Sexuální obtěžování, které Petra v autoškole zažívala, bylo dle jejích slov „*naštěstí převážně verbální*“, v podobě „*nárážek*“. Jako první se však začaly vyskytovat doteky, a to nejčastěji ve formě hlazení po stehnu či rameni. Zde znovu zmiňuje, jak důležitou roli podle ní hraje v těchto situacích kontext a zdůrazňuje, že sama není „*nějaká bezkontaktní, ale od toho instruktora v autoškole to bylo hodně nepříjemný*“. Petřino vnímání instruktorových doteků se postupně měnilo. Zprvu se jim snažila nevěnovat pozornost a učitele omlouvat: „*(...) když jsme nacvičovali rozjezdy, tak už takové ty letmé doteky jako na stehno, na rameno, na vlasy. (...) furt jsem si říkala, že to určitě není myšleno tak... že to není jako žádný sexuální predátor (...) že je prostě nějaký kontaktnější*“. Když se však během výcviku k dotekům přidaly i nárážky, začala celkové instruktorovo počínání vnímat hůř. Tato změna se promítla i do Petřiny volby oblečení. Vzhledem k letnímu období chodila na jízdy nejdříve v šatech nebo sukni, to se však po čase změnilo: „*Pak jsem si ale začala právě říkat, jestli by nebylo lepší vzít si kalhoty, že to bude příjemnější. Že se v tom autě s ním budu cejtit komfortnějc než v těch šatech.*“

1) „Narážky“

„*Narážkami*“ Petra myslí zejména „*poznámky*“ a „*pozvánky*“. Vícekrát jí instruktor dělal různé návrhy: „*mohli bychom spolu jít na zmrzlinu, někam do parku*“ a „*když se mnou půjdete na rande...*“, které zprvu brala jako vtip. Zároveň kdykoliv jí byly instruktorovy

narážky nepříjemné, neodpovídala na to, snažila se soustředit na cestu. Na jedné z posledních společných jízd učitel dívce sdělil, že jí řízení opravdu nejde a pokud si přeje autoškolu dodělat, bude si muset vybrat ze tří možností. Tou první byla varianta mít „*hodně peněz a hodně času*“, druhou si respondentka nepamatuje a poslední variantou bylo „*s ním jít na rande a nějak se domluvit*“. Petra na toto sdělení reagovala „výběrem“ první možnosti: „*snažila jsem se o takovej jasnej tón, abych dala najevo, že si nepřeju, aby se mnou takhle mluvil*“. Několikrát během rozhovoru Petra vysvětluje své pochyby nad tím, jak bylo to či jiné učitelovo vyjádření či chování myšleno. Na otázku, zda si myslí, že bylo prezentování tří možností myšleno jako vtip či vážně říká „*já nevím, jak bych to přesně definovala, ale bylo to takový útočný*“. Omluvným tónem dodává: „*Já třeba chápu... fakt jako nešlo mi to. Tak to bylo myšleno spíš tak výhruzně bych řekla, ale zároveň tam byla ta... ta nabídka*“. Na dotaz, zda v instruktorových „nabídkách“ cítila nějaký nátlak, odpovídá, že si vždy snažila připomínat, že má „*hodně blbej humor*“, nicméně i tak to nebylo příjemné a na každou hodinu přicházela „*rozklepaná*“ a z jízdy se tak také vracela. „*Takže tlakem by se to dalo nazvat*“, uzavírá.

Po položení otázky, zda si myslí, že si byl učitel vědom nevhodnosti svého chování, se dozvídáme:

On několikrát říkal, že si na něj každou chvíli někdo stěžuje, kvůli tomu, že ho někdo považuje za nějakýho obtěžovatele, že na něj pořád chodí nějaké stížnosti, nějací rodiče a že ohledně něj jdou různé drby, ale že teda jako nechápe, co tím ti lidi myslěj.

Zdá se tedy, že o dopadech svého jednání věděl, avšak buď vlivem nedostatku náhledu nebo z vlastní vůle jej neměnil. Mluvení o této skutečnosti mohlo být i jistou strategií, jak sexuální obtěžování bagatelizovat a dopředu dalším stížnostem zamezit. Petra sama popisuje změnu v nahlížení na učitelovo sdělení:

Když mi tohleto říkal na začátku, tak jsem si říkala ,jo, tak možná dobrý, tak možná fakt některé holky, které jsou třeba hodně nekontaktní (...) už jen to, že jsou s někým takhle blízko v autě, tak těm to třeba může bejt tak nepříjemné, že to třeba řeší i jejich rodiče a tak.‘ Ale pak vlastně když jsem zažívala to samé a ty další věci, tak potom jsem zjistila, že to [tak je].

2) Komplimenty a sexuální návrhy

V průběhu rozhovoru Petra zmiňuje další učitelovy výroky. Stereotypní komentáře o ženách jako řidičkách byly řečeny na každé jízdě („*No jo, vy jste ženská, tak vám tohleto*

*trvá dýl (...) házel všechny do jednoho pytle“), reagovala na ně přikývnutím, ale v duchu si prý „myslela svoje“. Dále učitel vyprávěl různé osobní „sexuální historky“, komentoval Petřin vzhled („krásná tvářička“, „hezké oči“, „kdybych byl mladší, hned bych po Vás skočil“, „ty upnuté džíny Vám sluší“), či dával návrhy na milostný styk, patrně myšlené jako vtip (*Nejezděte tak u tý škarpy, jestli si se mnou nechcete do toho příkopu lehnout“* nebo *„Tady bysme si mohli odskočit do keříku“*). Petřinou typickou reakcí bylo nereagování a snaha o soustředění se na cestu. Podrážděně vypráví, že učitel sice pořád vyrušoval těmito „kecy“, pak ale studentce vytýkal, že chybuje a málo se soustředí. Když Petra držela řadící páku moc silně, vysvětloval nutnost jemnějšího zacházení položením otázky, zda má Petra přítele: *„A vy se k němu taky takhle chováte, že ho takhle drhnete?“*. Dotazování na Petřiny blízké a její intimní život jí bylo velmi nepříjemné. Podotýká, že běžně se učitel o takových věcech přeci nebaví. Další „sexuální analogii“ použil, když přirovnal studentčiny rozjezdy k *„drsnému milování“*.*

Součástí instruktorova chování směrem k ní bylo i okukování. Petra tento projev nezmínila hned, když měla na začátku rozhovoru shrnout povahu SO, které zažívala. Je proto možné, že pro ni tento prvek instruktorova chování nebyl nejzásadnější. Protože však v dotazníku na otázku, zda ji někdy instruktor okukoval, odpověděla „Ano, vícekrát“, doptali jsme se na to: *„Když jsem řídila, nebo cokoli když jsem se učila v tom autě, tak koukal prostě od shora dolů... Nebo když jsem se s ním setkala předtím, než jsme měli nastoupit do toho auta.“* Dodává, že ke „klukům“ se takto nechoval.

3) „Incident“

Vše výše popsané vedlo Petru k tomu, že začala zvažovat žádost o změnu instruktora. Nejprve se kontaktu s ním snažila předejít přihlašováním si jízd na takovou dobu, o které doufala, že jí bude přidělen jiný instruktor (tak, jak o tom slyšela od jiného studenta). Tato strategie se nevydařila.

Před poslední společnou jízdou sama sebe uklidňovala. *„Že to nějak zkusím zvládnout, že to rychle uteče. Furt jsem si říkala, že to třeba nebude tak hrozný, že už nebude mít ty narážky a ty doteky.“* Po této jízdě se však odehrálo něco, co Petra v rozhovoru několikrát nazývá „incidentem“, který pro ni byl tou poslední kapkou. Z hlasu lze poznat, že jde o silný zážitek, Petra své vyprávění trochu zpomalí a nepatrně jí přeskočí hlas.

(...) to bylo právě po incidentu, co se mi stal tu poslední jízdu s tím starým instruktorem, kdy mě... plácl přes zadek při vystupování...před autoškolou. To je takovej nejsilnější zážitek asi...bohužel. (...) No já jsem vůbec nevěřila svým očím, uším, vůbec jsem nechápala. Ještě k tomu před autoškolou pár metrů před náma, (...) bylo zaparkované auto, kde ten šéf té autoškoly ukazoval vnitřek auta a posouvání sedačky nějakým dalším žákům. Ale nikdo to teda neviděl. Když jsem se ptala potom jedné kamarádky, která tam byla v rámci té skupinky, tak nikdo.

Z této části rozhovoru se zdá, že mezi pocity, které po incidentu cítila, patřily kromě hněvu a strachu, také pocity trapnosti, jako kdyby se za incident styděla. Není jasné, zda zjištění, že situaci nikdo jiný neviděl, bylo zklamáním či úlevou. Pomyšlení na to, jak by mohl probíhat rozhovor s ředitelem autoškoly také nedělalo Petře dobře: „(...) *fakt jsem se cítila špatně a bylo mi hrozně trapný tomu šéfovi zavolat a říct mu, že máme potíže s tím panem instruktorem a že ho chci vyměnit*“

C. Přístup blízkých

1) „Byli z toho docela vystrašení“

O „incidentu“ Petra ještě ten den řekla rodičům, kterým se o učitelově nevhodném chování již předtím zmínila.

Byli z toho docela vystrašení (...) mamka vyloženě mně řekla, že má o mě strach a že mám zavolat tomu šéfovi. Táta víceméně to samý. No a pak vlastně když jsem to takhle vyřešila, tak přítel i kamarádky byli taky jako v klidu.

Petra se odhodlala šéfovi zavolat hned další den, avšak neuvedla konkrétní důvod pro změnu. Majitel autoškoly jí však bez problémů vyhověl.

2) „No a to nemůžeš přežít?“

Když se i přes výměnu učitele, který však byl také velmi výbušný, nakonec rozhodla pro předčasné definitivní ukončení výcviku, ne všichni členové rodiny to chtěli akceptovat.

Bylo to pro některý lidi dost až jako nepřijatelný. „Jakože ukončit autoškolu? Jako nedodělanou? A to nemůžeš vydržet? Když už tam máš jen pár těch [jízdy]“. No a když jsem jim řekla, co se mi děje, tak některý lidi „No a to nemůžeš přežít?“

Takové reakce v Petře vždy znovu vyvolávaly pochyby o sobě a pocity viny.

Jestli není jako něco špatně se mnou, že si to moc беру (...) Ale pak když jsem si uvědomila, že je to fakt reálnej problém, tak jsem si naopak zatím stála, že to ukončím. Že řidičák mít budu, ale někdy jindy a hlavně někde jinde.

Na konci rozhovoru Petra onu „reálnost problému“ zmiňuje znovu a přemýšlí nad dalšími potenciálními oběťmi.

Musím říct, že je fakt očividný, že ten problém tam je, s tím instruktorem, že to nemám jenom já a doufám, že se tam nestalo nikomu nic horšího tam. Protože si nedovedu představit, čeho by ten instruktor byl schopnej. (...) ale myslím si, že rozhodně nejsem jediná, kdo měl takovéhle potíže.

D. Subjektivní nahlížení na specifika SO v prostředí autoškoly

Petra vidí hlavní specifika SO v autoškolě v tom, že probíhá v malém, uzavřeném prostoru. Oběť se proto může nejenom cítit více ohroženě, ale skutečně to podle Petry může být více nebezpečné.

Je to asi specifický v tom, že člověk nemůže nikam utýct a že přeci jenom když je to v rámci dopravy po pozemních komunikacích, tak je to přeci jenom v dost nebezpečným prostředí, které je samo o sobě, nebo může být kolikrát stresující. Asi jako kdyby bylo nejhůř, tak zastavit a utýct někam pryč asi jo, ale jinak tam není možnost z toho uniknout.

Hanka

A. Subjektivní definice sexuálního obtěžování

Sexuálním obtěžováním Hanka rozumí „jakékoliv slovní narážky nebo nějaké nevhodné otázky, vtipy, návrhy.“ V případě autoškoly za problematičtější považuje navíc fyzický kontakt: „(...) nějaké kontaktní formy, což znamená třeba šahání na ruce, nohy“.

B. SO v autoškolě a strategie jeho zvládnání

1) „Vykládání“

První, čeho si Hanka začala všimnout, byl fakt, že se ze skupinky tří studentů (2 chlapci a ona), se kterými navštěvovala teoretickou výuku, instruktor nejvíce věnoval jí. „To byl takový první impulz, že ty kluky, co tam byli, přehlížel. Po každých jízdách si navíc přál, aby si s ním Hanka ještě povídala.“

(...) strašně se vybavoval. Že skončily ty jízdy a třeba ještě půl hodiny po tom, se se mnou bavil a říkal mi o nějakých jeho osobních strastech a hlavně partnerských vztazích i v minulosti i aktuálních. A že ,ta ho podváděla, ta ho nepodváděla‘ a ,s tou je teďka‘.

Na třetí či čtvrté jízdě se začal ptát na osobní otázky: „*Nebylo to třeba ,co ráda dělám,‘ ale ,jestli mám přítele‘ (...) a už si přesně nepamatuji detaily, ale vím, že se ptal detailně. Myslím si (...) že se mě ptal i na sex.*“

Hanka o sobě říká, že v té době „*nebyla moc asertivní*“, takže na takové otázky odpovídala a ze začátku výcviku po jízdách instruktorovo „*vykládání*“ poslouchala, přestože věděla, že musí jít domů. Poté, co instruktor začal pokládat Hance tyto osobní dotazy, začala do autoškoly nosit volné oblečení „*aby nebyla vidět prsa ani náznakem.*“

2) Kompenzace

Změna v instruktorově chování a jeho Hančině přijímání nastala poté, co Hanka jednou zapomněla přijít na hodinu. Přestože se omluvila, **začal instruktor navrhopat způsoby, kterými mu svou absenci měla vynahradit.** Vždy byla obsahem nějaká záminka, pod kterou by Hanka musela navštívit jeho domov:

(...) tak říkal, že půjdu k němu domů (...) jako mu spravit počítač. Tak to jsem mu řekla, že jako ne, protože neumím s počítačema. A on si začal vymýšlet další různé možnosti, proč bych k němu domů mohla jet (...) přijít podívat na kočku, s kterou něco je a takhle to pokračovalo.

Na pozvánky Hanka reagovala odmítnutím s tím, že jí to *není příjemné.* „*Tady už jsem byla taková vic striktní, protože to bylo už moc i na mě.*“ Několikrát i Hance psal zprávy, které se ve většině případů týkaly domluvy termínu jízd, věděla však od kamarádů - *kluků*, že jim takto nepíše. Jednou dívce volal s nabídkou, že jí domů přiveze časopis, který by se jí mohl líbit.

(...) že doma našel nějaký časopis o [tématu, o kterém se Hanka zmínila, že ji zajímá] že mi ho jako klidně domů přiveze a že jako to pro mě udělá a jestli si chci jako něco přečíst, a tak. A bylo to úplně mimo den, kdy jsme měli jízdy. Že třeba jsem měla jízdy pondělí, čtvrtek a on mi volal třeba v úterý večer. Úplně jako vytržené z toho režimu.

Hanka postupně začala používat strategie, které by jí umožnily se některým nepříjemným situacím s instruktorem vyhýbat. Po lekcích si vymýšlela důvody, kvůli

kterým se nemůže zdržet, aby si nemusela po skončení jízdy s instruktorem „povídat“. Tyto situace jí byly nepříjemné:

A když sedíš s cizím člověkem v autě, ve tmě, ještě v tom městě, kde moc lidí není... nebylo to příjemné. Takže jsem začala vymýšlet důvody, proč musím rychle poté jízdu jít domů. A vždycky když jsem tu autoškolu končila, tak jsem se modlila, ať zaparkujeme někde poblíž baráku, ať můžu odejít rychlejc.

Na dotaz, zda si myslí, že si instruktor byl vědom toho, že je Hance jeho chování nepříjemné, nejprve odpovídá, že nejspíš ne: „*Tím, jak to nepřestávalo (...) tak si nemyslím.*“ Následně vzpomíná na to, jak jí instruktor dvakrát donesl na hodinu něco sladkého. „*vím, že jednou to byla čokoláda a podruhé mi přinesl zákusek. Takže podle mě to bylo takové, že zkoušel a zkoušel, ale neuvědomoval si, že je něco špatně.*“ Hanka takováto gesta nechápala ani nevívala, ale snažila se o neutrální reakci: „*Já jsem to jako nechápala, já jsem mu poděkovala a řekla jsem, že tohle dělat fakt nemusí. Myslím si, že muselo být vidět, že nejsem jako vyloženě nadšená, že mi to je divné.*“

Podobně se vyjadřuje i o situacích, kdy skrz komplimenty komentoval její vzhled: „*Neočekáváš, když jdeš do autoškoly, že tě tam bude někdo opěvovat, takže jsem slušně poděkovala a snažila se dělat, že se to nestalo.*“ Mezi další projevy, které Hanka považovala za nevhodné, byly instruktorovy oplzlé vtipy či stereotypní vyjadřování o ženách jako řidičkách: „*Ono to třeba někdo nebere jako urážku, ale mě to uráží. Ještě když má ten člověk učit, jak řídit a řekne, že ženské řídí hůř, že jim to nejde.*“

3) Doteky

Co se týče nevhodných doteků, utkvěla Hance v paměti jen jedna situace, kdy se učila rozjíždět do kopce a instruktor položil svou ruku na její, aby jí názorně předvedl, že má ruční páku dávat dolů pomalu. Hance toto nebylo příjemné, říká, že namísto doteků to přeci stačilo vysvětlit. Vysvětluje, že k vnímání celé situace jako nepříjemné přispěla skutečnost, že z hlediska obtěžujícího chování nešlo o ojedinělý akt: „*(...) necítila jsem se komfortně v kontextu toho, co se dělo předtím. Jako kdyby to udělal s tím, že předtím mi nic takového neříkal, nikam mě nezval, tak jsem úplně v pohodě.*“

Několik měsíců po získání řidičského průkazu Hanka učitele potkala na své škole, když byl opět studentům nabídnout své služby. Pouze se pozdravili, poté jí však od učitele

přišla i SMS zpráva: *“Bylo tam ,Slečno Hanko, Vám to dneska ale sluší, vy jste čím dál tím krásnější.“*

C. (Ne)svěření se

Hanka se v době dělání výcviku s tím, co v autoškole prožívá, nikomu nesvěřila. Dle svých slov si neuvědomovala závažnost instruktora chování.

Já jsem si to, že to bylo špatně, uvědomila až později. Nebo docházelo mi, že je to špatně, ale nedocházelo mi, že je to natolik špatně. (...) Že mi to tak všechno docvaklo i s tou poslední esemeskou. Že teda nějaký chlap mi píše, že jsem čím dál krásnější a přitom mě viděl vteřinu, takže to bylo takové zvláštní.

Stejně tak ani neuvažovala nad možností změny učitele či autoškoly. V rozhovoru se zpětně nad tímto podivuje: *„Teďka zpětně to moc nechápu, ale nepřemýšlela jsem nad tím. (...) Nenapadlo mě to.“* Na konci rozhovoru se k těmto skutečnostem Hanka vrací a stejně jako Petra se zamýšlí nad potenciálními dalšími oběťmi z řad studentů.

Mrzí mě, že jsem na to nepřišla dřív a že jsem to neřešila. I v důsledku toho, že vím, že tam ta autoškola pořád je a pořád s tou autoškolou spolupracuje. A že strašně doufám, že jsem byla absolutní výjimka a že se to už dál neděje.

Od té doby se se svou zkušeností svěřila dvou mužům. Jejich reakci zpětně nehodnotí jako adekvátní; vzbudila v ní pochyby o svém prožívání celé záležitosti:

(...) nijak zvlášť na to nereagovali. (...) nebyli nijak zaražení, takže předpokládám, že už se s tím někdy setkali, že se jim někdo s něčím podobným svěřil. Fakt jako takový ,hm, no tak co už no, chlapi no.‘ (...) Připadala jsem si, jakože můj problém není vlastně problém. Že je to vlastně normální, že chlap skoro sedmdesátiletý má takovéhle komentáře k třet'ácce na střední. A pak mi došlo, že je to blbost, že je to prostě špatně. A takové reakce nejsou v pohodě.

D. Subjektivní nahlížení na specifika SO v prostředí autoškoly

Sexuální obtěžování v autoškole je dle Hanky specifické jednak v tom, že je iniciované neznámou osobou a jednak – stejně jako podle Petry – v charakteristice prostoru, v kterém probíhá, tedy v uzavřeném autě, ze kterého není lehké utéct.

Je to tím, že toho člověka neznáš, to zaprvé. A zadruhé jsi s ním v autě. Sediš přímo vedle něho, v malém prostoru a nemůžeš odtamtud utéct. To znamená, že když řidiš a tedka třeba...já nevím... je to taková až jako klaustrofobická, nebezpečná situace, kdy se nemáš jak bránit podle mě.

7.2.2 VO 5: Přisuzují ženy, které mají zkušenost se sexuálním obtěžováním v autoškole, tomuto jevu nějaké dopady?

Lenka

„Jízdy až na druhéj pokus“

Z rozhovoru vyplývá, že Lenka dává svému učiteli za vinu to, že nezvládla praktickou část zkoušek na první pokus, instruktor jí nepředal to potřebné pro splnění zkoušky.

„Prostě se mnou v tom autě jen jezdil (...) pořád vyprávěl, jako kdybych s ním seděla v hospodě (...) že neříkal třeba: ‚dej pozor na značky nebo na tohle‘, ale spíš se mě ptal ‚co doma‘ a říkal, co se děje v jeho životě... Jakože spíš mě vyrušoval, když jsem jela. (...) jízdy jsem nedala na první pokus, dala jsem je až na druhéj. A bylo na něm vidět, že se cítí za to provinile hodně, protože to byly většinou jeho chyby, co on mi neřekl.“

Svůj nynější vztah k řízení Lenka hodnotí kladně a nemyslí si, že by se její zkušenost z autoškoly do motivace k řízení nějak negativně promítla – řídí ráda a pravidelně. Stejně tak si není vědoma ani žádných negativních psychických dopadů *„Ono to teď bude znít jako strašně zvláště, ale asi to se mnou nic nedělalo. Asi jsem si to vůbec nebrala, ani teď si to nějak neberu...“*

Petra

1) Krátkodobé dopady

Období, kdy chodila do autoškoly, hodnotí Petra jako velmi stresující, k autoškole si vytvořila úplnou „nechut“ a bála se do ní chodit. Pociťovala strach i úzkosti a z instruktorova chování obviňovala sama sebe: *„Mně se tam absolutně nechtělo. (...) Furt jsem si říkala, že je asi nějaká chyba ve mně, když se mně tohlencto děje. Měla jsem nějak pocit, že to nějak přivolávám.“* Petra neustále přemýšlela, jak by se učiteli mohla vyhnout. Stres se projevoval i psychosomaticky, před jízdami mívala bolesti břicha. Dále popisuje, že alergické projevy,

na které v létě trpí, byly před hodinami intenzivnější: „*to jsem tak vysledovala, že vždycky než jsem měla jít do autoškoly, tak mě to v takové silnější vlně chytlo.*“

2) Dlouhodobé dopady

Petru tato zkušenost zasáhla i z dlouhodobého hlediska. Přestože došlo k výměně učitele, výcvik v této autoškolě nedokončila. Chování nového instruktora sice nemělo podobu sexuálního obtěžování, byl však výbušný, takže došlo jen k částečnému snížení úzkosti. V kontextu měnících se covidových opatření a blížící se maturity se proto rozhodla výcvik ukončit. Participantka popisuje, že se **dlouho místu bývalé autoškoly vyhýbala a raději chodila jinou ulicí, když měla autoškolou na trase. Vytvořila si **nechuť k autům** „nebo k jakýmkoliv pohybům po silnici dopravními prostředky“** a smířila se s tím, že řídičský průkaz nikdy mít nebude. Zkušenost stále zpracovává a snaží si svůj vztah k řízení „*uzdravit*“. Vzpomínky na danou autoškolou a instruktora ale chce zcela vytěsnit. Nakonec se po tři čtvrtě roce od poslední návštěvy staré autoškoly rozhodla podat přihlášku do autoškoly znovu, tentokrát do jiné a společně se sestrou. Svou zkušenost se snažila zpracovat a přehodnotit.

*„Furt jsem to tak vědomě nebo nevědomě odsouvala, ale pak jsem si řekla, že není důvod, když tam už nebudou ty lidi, co byli v té předchozí.(...) když jsem se nad tím zamýšlela a pracovala s tím, tak jsem vlastně došla k tomu, že **není úplně chyba v tom řízení, jako tam, kde jsem se to učila.** A tím pádem, že když je to takhle věc potřebná pro život, to řízení, tak je lepší to zkusit jinde.“*

Nyní je se svou instruktorkou – ženou velmi spokojená a hodiny autoškoly už nejsou stresující. „*Je to prostě něco úplně jiného (...)* v *týchle autoškolě nejsou vůbec žádný problémy a všichni se k sobě chovají slušně.*“

Hanka

1) Krátkodobé dopady

Dopady sexuálního obtěžování v autoškolě lze i u Hanky rozdělit na krátkodobé a dlouhodobé. Neprofesionální chování učitele mělo značný vliv na Hančinu motivaci do autoškoly docházet, na její náladu po jednotlivých hodinách a nepřímo i její vztahy s okolím.

*„Nechtělo se mi tam chodit. Bylo to na mně i vidět, **byla jsem protivná, byla jsem naštvaná**, když jsem měla jízdy i po nich (...) tak jsem vždycky přišla domů a byla jsem naštvaná. I mamka to na mě viděla, prostě jsme se zhádaly, co mi zase je. (...) Chtěla*

jsem to mít co nejrychleji za sebou, takže jsem si ty jízdy naplánovala tak, ať je mám co nejčastěji, ať to mám z krku, a už prostě to je u konce.“

2) Dlouhodobé dopady

Z dlouhodobého hlediska lze konstatovat, že se zkušenosti z autoškoly promítly i do Hančina nynějšího vztahu k řízení, který nehodnotí jako kladný, přestože by si přála opak.

*(...) strašně jsem se chtěla naučit dobře řídit a **strašně jsem chtěla, aby mě to řízení bavilo.** (...) **doted' nemám k tomu řízení dobrý vztah,** protože si prostě vzpomenu (...) na pána z autoškoly. (...) Naposledy jsem řídila (...) od autoškoly asi dohromady dvacetkrát. A ještě mám veliký problém s tím, že když řídím a někdo vedle mě sedí a je to chlap a říká mi, že něco dělám blbě, tak jako končím a nemůžu dál. **Dojedu někam, ale jsem strašně nervózní za tím volantem.** Takže třeba se svým tátou řídit nemůžu, protože on do mě pořád hustí, že něco dělám blbě, ale já vím, proč to dělám blbě. Já to dělám blbě, protože to nemám ráda to řízení. Přitom jsem to chtěla mít ráda. Prvních pár jízd mě bavilo.*

Autoškola není jediné prostředí, ze kterého má Hanka zkušenost se sexuálními obtěžováními. Sexuální obtěžování v dle svých slov „závažné“ formě zažila i od svého bývalého přítele, nyní obtěžující SO ve verbální i fyzické podobě zažívá pravidelně v restauraci, kde pracuje. Přestože si se svými kolegyněmi s takovými situacemi umí poradit, obtížně takové situace zpracovává.

(...) musím se nějak zaměstnat, abych na to nemyslela, a musím to strašně zpracovávat. (...) že někdo narušil můj osobní prostor a že se mnou dělal něco, co nechci, aby se se mnou dělo. Ten osobní prostor je ten největší problém a taková jako...nějaká moje ochrana, nevím jak to říct. (...) takže jsem tím docela hodně poznamenaná, tady tím vším. S tím, že ta autoškola tomu opravdu nepomohla. Takže já na to obecně reaguju citlivě a špatně.

8 DISKUZE

V této kapitole se budeme zabývat interpretací zjištěných výsledků a porovnáme je s dalšími studii. Dále se zamyslíme nad limity i přínosy výzkumu a nakonec i možnými doporučeními pro případné navazující výzkumy.

8.1 Interpretace výsledků

Náš výzkum byl zaměřen na fenomén sexuálního obtěžování v autoškolách, který není v současnosti zmapovaný. V rámci snah poukázat na existenci tohoto problému a zároveň porozumět jeho specifickým aspektům jsme se rozhodli pro smíšený výzkum založený na dotazníkovém šetření a polostrukturovaných rozhovorech.

8.1.1 Kvantitativní část

První část interpretace výsledků bude věnována výzkumným otázkám vztaženým ke kvantitativní části – tj. dotazníkovému šetření – výzkumu.

Výzkumný soubor kvantitativní části zkoumání byl tvořen 313 absolventkami autoškol získaných primárně prostřednictvím sdílení dotazníku do vysokoškolských facebookových skupin. Na základě tohoto faktu a informací, které máme o nejvyšším dosaženém vzdělání (SŠ s maturitou) a věkovém rozložení souboru (prům. věk: 20,47) vyvozujeme, že je soubor z většiny tvořen studentkami VŠ. I proto jsme se rozhodli výsledky získané prostřednictvím dotazníků porovnávat zejména s českými výzkumy zabývajícími se sexuálním obtěžováním ve vysokoškolském prostředí (Smetáčková & Pavlík, 2011; Vohlídalová et. al., 2010), kde v rámci výzkumných souborů vidíme podobnosti z hlediska národnosti, věku a vzdělání a v případě výzkumu od Vohlídalové et al. (2010) i ve výzkumném nástroji. Prostředí VŠ je navíc vzhledem ke svému edukačnímu aspektu blíže prostředí autoškoly, než např. prostředí pracovní.

Prvním výzkumným cílem bylo zjistit, jak sexuální obtěžování vymezují absolventky českých autoškol. K tomuto cíli jsme proto vztáhli i naši **první výzkumnou otázku**. Z výsledků vyplývá, že většina respondentek (72,5 %) ve svých definicích zmiňuje jak fyzický kontakt, nejčastěji formou nevyžádaných doteků či osahávání, tak i verbální projevy v podobě nevhodných narážek, komentářů či např. vtipů. Do definic respondentky nezahrnují aspekt moci.

Vymezením SO v kontextu autoškol prostřednictvím výběru z navržených možností, které poskytovala třetí otázka dotazníku, umožnily respondentky o něco širší pohled. Většina respondentek označila za SO několik projevů, spadajících do nevídané sexuální pozornosti a sexuálního nátlaku. Jedná se především o „nevyžádané rozhovory o intimních a osobních věcech“ (86,3 %), „pokus o tělesný kontakt i přes odmítnutí“, „opakované verbální pokusy o navázání milostného vztahu“ (82,4 %), „pokus o znásilnění“, „letmé doteky“ a v menší míře i o „komentování vzhledu“ (60,1 %). Naopak v případě položky „pozdání na soukromou schůzku“ (43,5 %) nebyla shoda takto jednoznačná. Projevy, jež dotázané označovaly za SO nejméně, jsou „zvýhodnění na základě genderu“ a „znevýhodnění na základě genderu.“.

Ve výzkumu od Vohlídalové et. al. (2010) prvních pět příček obsadily stejné položky, avšak v trochu jiném pořadí. Až na výjimku „letmých doteků“, které za SO označilo 78 % studentek, nazvalo zbylé čtyři projevy sexuálním obtěžováním přes 94 % studentek. Relativní zastoupení studentek, jež pozvání na soukromou schůzku označilo za SO, bylo stejné jako v naší studii. Naopak „komentování vzhledu“ považovaly studentky VŠ za SO v porovnání s našimi respondentkami autoškol výrazně méně často (28,8 % ku 60,1 %). To samé lze konstatovat o položce „poznámky, vtipy a příběhy urážející nebo znevažující muže nebo ženy“, jež za SO označilo 17,8 % vysokoškolaček oproti 45,7 % absolventek autoškol. Mezi studentkami VŠ tato položka patřila mezi nejméně označované.

Na základě porovnání odpovědí na výše zmíněnou otázku a odpovědí týkajících se samotných zkušeností respondentek, tak i my, podobně jako Vohlídalová et al. (2010) vyvozujeme, že na posouzení jednotlivých projevů respondentkami nemá vliv to, zda tuto konkrétní formu obtěžování v autoškole zažily.

Naším dalším cílem bylo zmapování výskytu sexuálního obtěžování v českých autoškolách u jejich absolventek, a proto jsme **druhou výzkumnou otázkou** zkoumali, jaké procentuální zastoupení respondentek má osobní zkušenost se sexuálním obtěžováním v autoškole. Na přímo položený dotaz z celkových 313 respondentek o sobě **28,8 %**, tedy **90 žen řeklo, že zažilo sexuální obtěžování během výcviku v autoškole**. Odpovědi na jednotlivé otázky dotazníku dále poskytly o něco hlubší vhled do samotných zkušeností respondentek. Jejich analýza pak odhalila, že **s některými projevy chování, jež dle SEQ řadíme mezi sexuální obtěžování, se v autoškole setkalo 67,1 %** výzkumného souboru. Tyto výsledky lze do určité míry považovat za srovnatelné s výsledky studií Vohlídalové et

al. (2010) a Smetáčkové a Pavlíka (2011), o nichž jsme podrobně psali v teoretické části práce. V obou výzkumech se však toto souhrnné číslo, které je v případě prvního výzkumu rovněž 67 % a v případě druhého 75 %, týká celkového souboru studujících, tedy studentek i studentů. Porovnání výskytu jednotlivých forem (genderové obtěžování, nevíтанá sexuální pozornost a sexuální nátlak) je navíc poněkud problematické vzhledem k různým zařazením jednotlivých projevů, k němuž se vyjádříme i v sekci věnující se limitům výzkumu.

Za zajímavé zjištění nicméně považujeme skutečnost, že ačkoliv na přímou otázku, zda někdy sexuální obtěžování v autoškole respondentky zažily, odpovědělo „Ano“ zdánlivě „pouhých“ 28,8 %, pozorujeme v tomto aspektu vůči zmíněným studiím značný rozdíl. Připomínáme, že v rámci studie Vohlídalové et al. (2010) na takto položený dotaz odpovědělo kladně pouze 2,7 % osob (13 žen a 6 mužů), podobně jako ve výzkumu realizovaném Smetáčkovou a Pavlíkem (2011), kde šlo o 3 %. Pro objasnění tak velké odlišnosti mezi těmito výzkumy a tím našim, nás napadá několik možností. Tou první by mohl být předpoklad obecného nárůstu společenského povědomí o problematice sexuálního obtěžování a jeho podobách, či dokonce snížení jeho bagatelizace, který by tak obětem umožnil snazší identifikaci a pojmenování dané situace. Je pravděpodobné, že ani mezi vysokoškolskými studenty nebyla tato terminologie před více než deseti lety tolik běžná, ostatně zmínění autoři malé zastoupení kladných odpovědí v kontextu ostatních zjištění odůvodňovali právě příliš úzkým subjektivním vymezením SO studujících.

Jako další případné vysvětlení se nabízí domněnka, že by prevalence sexuálního obtěžování v autoškolách skutečně mohla být vyšší než na vysokých školách. Proti tomuto předpokladu by však mohl být vznesen argument, že celkové procentuální zastoupení zkušeností s projevy SO, je v rámci jednotlivých výzkumných souborů obdobné.

Nabízí se také možnost, že je sexuální obtěžování v autoškole méně latentní než v prostředí terciárního vzdělávání. Nevyhnutelná blízkost učitele i studentky a skutečnost, že jsou spolu v autě sami beze svědků, možná učiteli dává pocit větší nepostižitelnosti, a spíše si tak dovolí se studentek dotýkat či s nimi nevhodným způsobem komunikovat.

Výzkumná otázka č. 3, rovněž vztažená k našemu druhému výzkumnému cíli, se zabývala typy projevů SO v autoškole, se kterými se absolventky setkaly. Mezi nejvíce zastoupené projevy patřily „zesměšňující a urážlivé poznámky o ženách“ (45,4 %). Tak tomu bylo i ve výzkumu autorek Vohlídalové et al. (2010); který odhalil, že se s takovýmto typem poznámek o ženách či mužích setkalo 53,5 % studentek. V rozložení dalších projevů

se však tyto dva výzkumné soubory v některých ohledech liší. Mezi vysokoškolačkami byly další čtyři příčky obsazeny projevy „pouze“ genderově motivovaného obtěžování: „okukování“ (28,4 %), „sexuálně laděné vtipy a příběhy“ (23 %), „zvýhodnění kvůli pohlaví“ (20,7 %) a „znevýhodnění kvůli pohlaví“ (16,2 %). Následovaly projevy nevídané sexuální pozornosti, a sice „pozdání na soukromou schůzku“ (17,5 %) a „komentování vzhledu“ (14,1 %). S doteky či jiným narušováním osobního prostoru mělo zkušenost 7,8 % vysokoškolských studentek.

V našem výzkumu byl relativní výskyt okukování o něco vyšší (34,2 %), avšak ještě více respondentek zažilo „komentování vzhledu“ (36,4 %). Rovněž se „sexuálně laděnými vtipy a příběhy“ se setkala vyšší relativní zastoupení absolventek autoškol (29,1 %) než studentek VŠ. Velký rozdíl lze pozorovat mezi výskytem doteků ze strany učitelů v jednotlivých prostředích. S doteky a jiným narušováním osobního prostoru se v autoškole setkalo 26,5 % dotázaných. Většina respondentek, jež uvedla, že tuto formu zažila, svou zkušenost popsala. Nejčastěji se jednalo o doteky stehna či ruky, dále šlo i o pokládání rukou na ramena či záda studentek nebo hlazení a jiné dotýkání vlasů. Jak jsme již naznačovali výše, předpokládáme, že je tento relativní vyšší výskyt kontaktní formy obtěžování dán zejména charakterem prostředí autoškoly.

Naopak zkušenosti jak s projevy „zvýhodnění na základě genderu“, tak „znevýhodnění“ uvádělo v našem souboru poměrně méně respondentek (12,5 % a 12,8 %). Podobně tomu bylo i v případě „pozdání na soukromou schůzku“, se kterým se setkalo 9,3 % našich respondentek. Naopak pozvání na konzultaci mimo prostředí autoškoly potvrdilo 12,8 % absolventek autoškol. Autorky Vohlídalová et al. (2010) data k této otázce neposkytují.

Za zmínku stojí rovněž rozdíl v zastoupení žen, které uvedly, že s nimi vyučující (instruktor) chtěl vést hovor o sexuálně laděných a intimních záležitostech. Zatímco ve výzkumu z prostředí VŠ toto uvádí pouze 1,7 % studentek, v naší studii má tuto zkušenost 18,2 % respondentek.

Relativní výskyt zkušeností s učiteli, kteří při výuce využívali lechtivé učební materiály, je překvapivě podobný (4,5 % na VŠ a 3,8 % autoškoly), přestože má výuka na VŠ více frontální charakter než výuka v autoškole.

Co se projevů sexuálního nátlaku týče, s pokusem o navázání intimního vztahu se ze zúčastněných vysokoškolských studentek setkala 2,6 %, zatímco v našem výzkumu takovou zkušenost potvrdilo 4,5 % respondentek. Otázku, která tuto zkušenost zjišťovala, však považujeme za metodologicky problematickou, neboť si spojení „pokus o navázání intimního vztahu“ mohou respondentky vykládat různým způsobem. Zastoupení respondentek, kterým bylo během výcviku naznačeno, že přijmutím návrhu na intimní sblížení by si zajistily určité výhody, např. bezproblémový průběh zkoušky, bylo 2,2 %. Přestože se jedná o malé číslo, dovolujeme si parafrázovat názor vyjádřený v kontextu projevů sexuálního nátlaku autorkami referenční studie (Vohlídalová et al. 2010), a sice že v absolutním počtu vztaženém na všechny studentky autoškol v ČR se může jednat o neopomenutelný počet žen, které takové chování buď zažily, nebo aktuálně zažívají. Podobně lze nahlížet i na informaci o dvou studentkách, které v autoškole zažily pokus o fyzické sexuální napadení.

8.1.2 Kvalitativní část

V následujících odstavcích se budeme věnovat interpretaci výsledků analýzy polostrukturovaných rozhovorů.

Rozhovorů se účastnily tři ženy, jež byly zároveň respondentkami dotazníku. **Výzkumnými otázkami 4 a 5** jsme zjišťovali, jaká je zkušenost žen, které sexuální obtěžování v autoškole zažily, a zda ženy, které zkušenost se sexuálním obtěžováním v autoškole mají, tomuto jevu přisuzují nějaké dopady.

Ve zkušenostech participantek lze nalézt mnoho podobností i několik rozdílů v projevech, jejich míře i jejich hodnocení samotnými ženami. Základní charakteristikou jimi zažívaného sexuálního obtěžování je skutečnost, že se jednalo o **pravidelně se vyskytující obtěžující prvky chování, jejichž frekvence i míra se postupně stupňovala. Atmosféra výcviků tak byla nepříjemná**, pro participantku č. 3 až nesnesitelná. Prostředí by se terminologií MacKinnon (1979) dalo nazvat hostilním. Situace, v rámci které instruktor participantce č. 3 naznačil, že jedna z mála možností, které dle něj k získání řidičského průkazu má, je založena na „schůzce s ním“ by se navíc dala nazvat quid pro quo formou SO, neboli sexuálním nátlakem.

Všechny tři účastnice rozhovorů postupem času během výcviku začaly vymýšlet **strategie, kterými by obtěžujícímu chování předcházely či se mu vyhýbaly** (zahalující

oblečení, uhýbání dotekům, nepoužívání makeupu, vymyšlení si důvodů pro včasný odchod domů, přihlašování jízd v jiné časy). Mezi bezprostřední reakce zejména na verbální projevy typu vtipy, komplimenty či nevhodné návrhy však patřilo zasmání se, poděkování či nereagování. Dvě participantky v případě pozvánek k instruktorovi domů či jiných návrhů na setkání mimo prostředí autoškoly reagovaly více asertivně, aby daly najevo svůj nezájem a to, že jsou jim tyto otázky nepříjemné. Zároveň se však žádná z žen proti obtěžujícímu chování explicitně neohradila. Dlouhodobé snášení SO bylo pravděpodobně dáno **subtilností některých projevů. Jejich příjemkyně si nebyly jisté tím, jak přesně jsou myšleny, a tak je zprvu omlouvaly.** Doteky stehen, vlasů, ramen, zad či rukou byly „letmé“ či maskované jako učební metoda. Podobné „taktiky“ byly popsány i respondentkami novinových článků, jež jsme citovali v teoretické části této práce (Bates, 2018; Chripák & Patočková, 2020). Povídání o sobě, svých vztahových strastech či sexuálních zkušenostech se dalo brát jen jako otravné „vybavování“, pozvánky nebo dvojsmyslné a vulgární komentáře byly zprvu subjektivně vysvětlovány jako opravdu špatný humor. Instruktoři si mezitím s každou hodinou dovolovali více a stalo se tak těžším se proti nim vymezit. Dvě ženy vysvětlují, že je tento kontext pro celkové vnímání instruktorova chování podstatný. Pokud by se některý z prvků SO vyskytl ojediněle, pravděpodobně by jej nehodnotily jako něco, co jim znepříjemňuje průběh výcviku. Protože se však nevhodné komentáře, návrhy, pozvánky či narážky staly nedílnou součástí jejich lekcí, vnímaly instruktorovo chování jako nepříjemné. Přestože jsme v předchozí části spekulovali o menší latentnosti projevů, v případě účastnic, došlo k pojmenování zažívaného jako „sexuální obtěžování“ až s odstupem času. Pro participantky 1 a 3 to bylo v době, kdy už do autoškoly nedocházely, v případě účastnice č. 2 bylo finálním katalyzátorem takového uvažování až instruktorovo hrubé narušení osobního prostoru účastnice v podobě „plácnutí přes zadek.“ Naše shledání o reakcích, strategiích a jiném chování obětí SO se zdají být v souladu s poznatky o chování obětí SO ve vysokoškolském prostředí uvedenými v teoretické části práce (Knapp et al., 1997, Paludi & Barickman, 1998; Patočková, 2020).

Nejzávažnější dopady SO jednoznačně popisovala participantka č. 2, jejíž zkušenost s autoškolou by se dala nazvat traumatickou. Dopady, které na sobě v době výcviku pozorovala, v podobě psychosomatických příznaků, nárůstu stresu či snížené kvality spánku jsou v souladu s poznatky autorek Loy a Stewart (1974). Přitomno rovněž bylo sebe-obviňování a pocity, že nevhodné chování instruktora sama přivolává. O těchto pocitech obětí SO píše též Collinsworth, et. al. (2009) či Salisbury et. al. (1986). Rovněž snahy o

vyhýbání se iniciátorovi obtěžování a nakonec nedokončení výcviku (studia) jsou aspekty SO, které jsou známé (Knapp et. al., 1997). Příznakem toho, že se zkušenost na psychice participantky podepsala, je i fakt, že k dopravním prostředkům začala cítit nechuť a místu autoškoly se i po ukončení výcviku vyhýbala.

Participantka č. 3 uvádí zejména podrážděnost, kterou v době výcviku pociťovala a která tak nepřímo ovlivňovala i její sociální vztahy. Žena rovněž vyzorovala, že tato zkušenost přispěla k tomu, že na podobné projevy nyní reaguje citlivěji a hůře je zpracovává. Zkušenost v neposlední řadě negativně ovlivnila i participantčin vztah k řízení.

Účastnice č. 1 za frustrující považovala zejména skutečnost, že kvůli instruktorovi, jenž se patrně nevěnoval plně výuce, nezvládla úspěšně absolvovat autoškolu na první pokus.

Všechny tři ženy se dříve či později se svou zkušeností svěřily někomu ze svého okolí. Účastnice č. 1 již v době docházení do autoškoly porovnávala svou zkušenost se zkušeností kamarádky, jež výcvik u stejného učitele absolvovala. Po zjištění, že se učitel v rámci jízdy s přítelkyní choval podobně, interpretovala učitelovo počínání jako normální. Osoby, kterým o svých zážitcích z autoškoly řekla participantka č. 2, reagovaly různě. Zatímco u rodičů se dívka setkala s podporou jejího rozhodnutí ve výcviku s daným instruktorem nepokračovat, zazněla z jejího okolí i slova, zda chování učitele nemůže jednoduše vydržet. Reakce, které dostala participantka č. 3, když se po určitém čase po dokončení výcviku svěřila dvěma osobám, se nesla v duchu „takoví už muži jsou“. Lze tedy konstatovat, že **všechny účastnice se setkaly s reakcemi, jež jimi prožité sexuální obtěžování přímo bagatelizovaly, či k jeho bagatelizaci nepřímo vedly.**

Na základě získaných výpovědí z obou částí výzkumu i literatury usuzujeme, že **sexuální obtěžování během výcviku negativně ovlivňuje podmínky nutné k učení se řídit automobil.** Oběť dle nás může vlivem nervozity, stresu či např. uhýbání dotekům spíše během řízení chybovat a v nejhrošším případě i zavinit autonehodu. Potenciální nebezpečí, které v důsledku SO během jízdy hrozí, naznačuje i participantka č. 2. Spolu s třetí účastnicí se shodují, že je zároveň SO v autoškole, resp. v autě specifické v tom, že oběť v případě eskalace obtěžujícího chování nemá kam utéct a nemá se jak bránit. Tyto obavy potvrzují i výpovědi žen v článcích od Bates (2018) či Faltbacher a Himmelreich (2017). Participantka č. 1 hovoří zejména o tom, že podmínky dané prostředím a tím, že se jedná o výcvik, instruktorovi umožňují kontaktní formu obtěžování lépe maskovat.

8.2 Limity a přínosy výzkumu

Za jeden z hlavních limitů studie považujeme nejednotnost kategorizace jednotlivých forem a projevů sexuálního obtěžování, která přispívá k nemožnosti provádět porovnávání výsledků s dalšími výzkumy. Dotazník od autorek Vohlídalové et. al. byl konstruován podle původního dotazníku SEQ od Fitzgerald et al. (1988, 1995) pro prostředí vysokých škol. Na základě explorační faktorové analýzy autorkám vyšly čtyři faktory, místo původních tří. Autorky tak zařadily projev „okukování“ mezi „lehčí formy genderového obtěžování“ a proměnné „dotýkání a narušení osobního prostoru“ a „používání sexuálně laděných a lechtivých materiálů“ mezi „vážnější formy genderového obtěžování.“ V souhrnných výsledcích pak ale výsledky prezentovaly pouze v rámci tří dimenzí (nerozlišovaly vážnější a lehčí formy genderového obtěžování). V původním pojetí podle Fitzgerald (1995) však „doteky“ i „okukování“ patří do kategorie „nevítaná sexuální pozornost.“ Ačkoliv tedy Vohlídalová (2014) v rámci obhajoby používání SEQ dotazníku, zastává názor, že existence mnoha jeho modifikací není pro srovnávání výsledků jednotlivých studií příliš závažná, neboť všechny verze vychází ze stejného konceptu SO, jež vyděluje stejné typy (kategorie) obtěžujícího chování, považujeme přesto porovnávání výzkumů vzhledem k výše uvedenému za poněkud problematické. Pro úplnost dodáváme, že naopak autoři druhé významné české studie Smetáčková a Pavlík (2011) „narušování osobního prostoru“ ve svém výzkumu zařadili do kategorie „sexuální nátlak.“

Protože jsme k získání našich dat používali verzi dotazníku od Vohlídalové et al. (2010), rozhodli jsme se vycházet z jimi vydělených faktorů. Vzhledem k získaným datům, která ukázala, že doteky a narušování prostoru jsou významnou součástí sexuálního obtěžování v autoškole, jsme se však rozhodli v rámci prezentace výsledků nadále projevy dělit podle čtyř vydělených faktorů – kategorií. Sloučením obou forem genderového obtěžování by dle nás mohlo snadno dojít k „přehlédnutí“ toho, jak častým projevem SO v autoškole nevyžádané doteky jsou. Domníváme se, že je tento krok vzhledem k deskriptivní povaze dat a tomu, že s nimi nijak dále statisticky nenakládáme, možný. Přesto však nepovažujeme toto rozdělení a hlavně nejednotnost v přístupu za ideální a pokládáme za důležité, aby v budoucnu existoval český standardizovaný nástroj určený k měření sexuálního obtěžování, který by těmto nesrovnalostem zamezil. V současné situaci se nejvhodnějším řešením k srovnávání výsledků jednotlivých studií jeví porovnávání výskytu konkrétních projevů SO (např. srovnání procentuálního zastoupení

respondentů/respondentek, jež se setkali/y s obtěžujícím projevem „sexuálně laděné vtipy a příběhy“).

Na výsledky naší studie lze rovněž vznést námitku v duchu té od Gutek et. al. (2004). O zkušenostech s jednotlivými projevy SO zahrnutými v dotazníku, nelze jednoznačně ve 100 % případů konstatovat, že byly ženami považovány za nevídané. Z odpovědi na otázku č. 6 (*Komentoval instruktor Váš vzhled?*) ostatně víme, že z celkových 82 respondentek, které specifikovaly, že se jednalo o komplimenty jejich vzhledu, vůně, či např. postavy, šest dodalo, že takové ocenění nevnímaly jako nepříjemné. Podobně by šlo uvažovat i o jiných položkách. Nelze s jistotou říci, že např. „pozdání na soukromou schůzku“ či „pozdání na konzultaci mimo studijní prostředí“ bylo ve 100 % vnímáno jako nevídané či ohrožující. Vzhledem k mocenské nerovnováze, která je mezi instruktorem a osobou ve výcviku přítomna, a mnohdy latentní povaze (Patočková, 2020) sexuálního obtěžování však platí, že takové jednání není za daných okolností vhodné (Vohlídalová, 2014). Jednotlivé odpovědi v dotazníku přesto posuzujeme s přihlédnutím k výše zmíněnému aspektu, a proto výsledné číslo 67,1 % neprezentujeme jako „procentuální zastoupení respondentek, které zažilo sexuální obtěžování v autoškole“.

Dalším limitem výzkumu je nereprezentativnost dat vycházející z charakteristik výzkumného souboru, tedy specifického vzdělání a věku. Zpětně bychom také považovali za přínosnější vědět, ve kterém kraji respondentky výcvik absolvovaly, spíše než z kterého kraje pochází. Jsme si rovněž vědomi limitů kvalitativní části práce, z níž získané poznatky nejsou vzhledem k velikosti souboru zobecnitelné. Pro další výzkum by bylo vhodné rozhovorů provést více, aby došlo k větší saturaci dat a získání lepšího vhledu do zkušeností s takto specifickým fenoménem.

Navzdory uvedeným limitům považujeme výzkum za přínosný ve smyslu prvního zmapování zatím neprozkoumaného fenoménu. Náš zájem o téma v dotazníku přímo ocenilo v prostoru pro doplnění i v komentářích ve FB skupinách několik desítek lidí, kteří problém stejně jako my, považovali za aktuální. V dotazníku mezi připomínkami rovněž 9 respondentek uvedlo, že se s nevhodným chováním obdobného charakteru setkala i ze strany komisařů, a proto by i tato konkrétní podoba dle nich měla být v budoucnu zmapována.

9 ZÁVĚR

Výzkumná část naší práce měla podobu smíšeného výzkumu, určili jsme čtyři dílčí cíle a k nim vztáhli pět výzkumných otázek. První tři se týkaly dotazníkového šetření a zbylé dvě byly zodpovězeny po provedení tří polostrukturovaných rozhovorů a jejich následné analýze pomocí IPA.

V rámci dotazníku byly dvě otázky vztaženy k námi stanovené **výzkumné otázce č. 1** („*Jak absolventky autoškol definovaly sexuální obtěžování?*“). Z dat získaných položením otevřené otázky víme, že 72,5 % respondentek do svého pojetí SO zahrnuje nevyžádané doteky i verbální nevhodné narážky. Respondentky prostřednictvím druhé otázky, jež pojetí SO vztahovala na prostředí autoškol, za SO považovala zejména projevy nevídané sexuální pozornosti a sexuálního nátlaku, např. „nevyžádané rozhovory o intimních a osobních věcech“, „pokus o tělesný kontakt přes jasné odmítnutí“, „opakované verbální pokusy o navázání milostného vztahu“, „pokus o znásilnění“, ale i „letmé doteky“. Jako obtěžující byly hodnoceny i položky „vyprávění sexuálně laděných vtipů či příběhů“, „okukování“ či „komentování vzhledu“. Po analýze odpovědí na ostatní otázky dotazníku jsme vyvodili, že označení jednotlivých projevů jako obtěžujících se neodvíjí od skutečností, zda se respondentky s daným chováním ze strany svých instruktorů setkaly.

Odpovědi na **výzkumné otázky č. 2 a 3** („*Jaké procentuální zastoupení výzkumného souboru má osobní zkušenost se sexuálním obtěžováním v autošcole?*“ a „*S jakými projevy sexuálního obtěžování v autošcole se absolventky autoškol setkaly?*“) představovaly nejpodstatnější výsledky celé studie. Na přímo položený dotaz **28,8 % respondentek uvedlo, že během svého výcviku v autošcole zažilo sexuální obtěžování**. Z odpovědí na zbylé otázky dotazníku jsme však zjistili, že **s některými projevy chování, jež dle SEQ řadíme mezi sexuální obtěžování, se v autošcole setkalo celkem 67,1 % respondentek**. To znamená, že 38,3 % žen ze souboru s některými projevy zkušenost má, sexuálním obtěžováním ji však nenazvalo.

Mezi nejvíce zastoupené projevy SO, se kterými se respondentky v autošcole setkaly, patřily „zesměšňující a urážlivé poznámky o ženách (45,4 %), „komentování vzhledu“ (36,4 %), „okukování“ (34,2 %), „sexuálně laděné vtipy a příběhy“ (29,1 %) a „doteky a jiné narušování osobního prostoru“ (26,5 %).

Výzkumnými otázky 4 a 5 jsme zjišťovali to, jaká je zkušenost žen, které sexuální obtěžování v autoškole zažily, a zda ženy, které zkušenost se SO v autoškole mají, jevu přisuzují nějaké dopady. Zjistili jsme, že se účastnice rozhovorů setkaly s mnoha podobnými projevy, kterým se postupně snažily vyhýbat vytvářením strategií. Zároveň každá z účastnic zažila i velmi specifické situace. Rovněž míra dopadů byla individuální; od téměř žádných, po psychosomatické příznaky stresu, negativní vliv na afektivitu či sebevědomí a v konečném důsledku i negativní vztahu k řízení.

10 SOUHRN

V první kapitole jsme se zaměřili na důležité milníky ve vývoji konceptu sexuálního obtěžování, různé přístupy k jeho definování a další aspekty, které jsou pro jev typické. Víme, že podle Fitzgerald (1995) dělíme projevy sexuálního obtěžování na tři kategorie; genderové obtěžování, nevíтанá sexuální pozornost a sexuální nátlak. Typickou vlastností sexuálního obtěžování na pracovišti či vysoké škole je asymetrie moci (Křížková, et. al., 2006; Knapp et. al., 1997).

V druhé kapitole jsme se věnovali specifickým sexuálního obtěžování, probíhá-li v prostředí vysokých škol, kdy iniciátory jsou vyučující a oběťmi studující. Z výzkumů sexuálního obtěžování na českých vysokých školách vyplývá, že se studující nejčastěji setkávají s formou genderového obtěžování (přes 60 %), kolem 20 % pak i s projevy nevítané sexuální pozornosti (Smetáčková & Pavlík, 2011; Vohlídalová et al., 2010). Nakonec jsme se zabývali i dopady sexuálního obtěžování. SO chápeme jako stresor, který ovlivňuje aktuální i dlouhodobý psychický a fyzický stav oběti. Obtěžující chování je nepřijemné, urážející (Fitzgerald, Swan & Magley, 1997), může způsobovat pocity úzkosti či bezmocnosti (Salisbury et. al., 1986), ztrátu motivace či somatické příznaky jako např. žaludeční obtíže (Loy & Stewart, 1984). Studující jsou nuceni vytvářet si strategie vyhýbání se iniciátorovi obtěžování, mezi které mohou patřit i absence na přednáškách, či vynucené změny školitele nebo dokonce i oboru (Knapp et. al., 1997).

Třetí kapitola se již týkala prostředí autoškol. Z důvodu absence odborných článků jsme vycházeli z novinových článků a jiných zdrojů, které se tomuto konkrétnímu tématu věnují. Z textů publikovaných jak v českém, tak zahraničním mediálním prostoru vyplývá, že daný fenomén opravdu existuje (Patočková & Chripák, 2020; Karsten, 2021; Svenska Dagbladet, 2013; Zoronjić, 2019), o míře jeho prevalence však mnoho nevíme. Smetáčková naznačuje podobné mechanismy chování obětí jako v případě sexuálního obtěžování na vysokých školách (Patočková, 2020).

V rámci výzkumné části jsme si položili následující výzkumné otázky: (1) Jak absolventky autoškol definují sexuální obtěžování? (2) Jaké procentuální zastoupení respondentek má osobní zkušenost se sexuálním obtěžováním v autoškole? (3) S jakými projevy sexuálního obtěžování v autoškole se absolventky autoškoly setkaly? (4) Jaká je

zkušenost žen, které sexuální obtěžování v autoškole zažily? (5) Přisuzují ženy, které mají zkušenost se sexuálním obtěžováním v autoškole, tomuto jevu nějaké dopady?

Pro výzkum jsme zvolili smíšený přístup, konkrétně se jednalo o dotazníkové šetření a polostrukturované rozhovory. Výběr respondentů výzkumného souboru kvantitativní části byl realizován metodami samovýběru a sněhové koule; prostřednictvím sdílení dotazníku na sociálních sítích, zejména ve vysokoškolských skupinách. Účast v kvantitativní části výzkumu byla podmíněna plnoletostí a splněním časových kritérií týkající se doby ukončení výcviku. Tento výzkumný soubor byl tvořen 313 ženami, jejichž průměrný věk byl 20,74 let. Výběr druhého výzkumného souboru byl uskutečněn kombinací metod samovýběru (projevení zájmu o účast ze strany účastnic) a záměrného výběru (naše zkontaktování zájemkyň). Podmínkou účasti participantek v kvalitativní fázi výzkumu, bylo kladné zodpovězení otázky v dotazníku, zda někdy v rámci výcviku v autoškole zažily ze strany instruktora/instruktorce sexuální obtěžování. Tento výzkumný soubor tvořily tři ženy. Pro analýzu dat jsme zvolili Interpretativní fenomenologickou analýzu.

Většina respondentek do své definice sexuálního obtěžování zahrnuje určitou formu nevyžádaného fyzického kontaktu, nejčastěji doteků i verbální projevy v podobě nevhodných narážek, komentářů či např. vtipů. Konkrétně v prostředí autoškoly za obtěžující ze strany instruktorů považují zejména následující chování: „nevyžádané rozhovory o intimních a osobních věcech“, „pokus o tělesný kontakt přes jasné odmítnutí“, „opakované verbální pokusy o navázání milostného vztahu“, „pokus o znásilnění“ a „letmé doteky“.

Za nejpodstatnější považujeme zjištění vztahující se k naší druhé a třetí výzkumné otázce. Přestože na přímou otázku, zda někdy v rámci výcviku v autoškole respondentky ze strany instruktora/instruktorce **zažily sexuální obtěžování**, odpovědělo „**Ano**“ „pouhých“ **90 (28,8 %,)** žen, se s některými projevy chování, jež dle SEQ řadíme mezi **sexuální obtěžování, v autoškole setkalo 67,1 % výzkumného souboru**. Pozoruhodné je, že rozdíl mezi těmito druhy čísel je v případě výzkumů od Smetáčkové a Pavlíka (2011) a Vohlídalové et. al. (2010) daleko větší. V prvním zmíněném výzkumu na přímo položený dotaz ohledně zkušenosti se SO odpověděli pouze 3 % studující; v případě Vohlídalové et. al. (2010) to bylo 2,7 %.

Mezi pět nejvíce zastoupených projevů SO obsažených v dotazníku SEQ, se kterými se respondentky v autoškole setkaly, patřily „zesměšňující a urážlivé poznámky o ženách“,

„komentování vzhledu“, „okukování“, „sexuálně laděné vtipy a příběhy“ a „dotečky a jiné narušování osobního prostoru“. Dotečky se v autoškole zdají být specifickým a častěji se vyskytujícím projevem obtěžování než v prostředí VŠ. Většina respondentek, jež uvedla, že tuto formu zažila, svou zkušenost popsala. Jednalo se nejčastěji o dotečky stehna či ruky, dále šlo i o pokládání rukou na ramena či záda studentek, nebo hlazení a jiné dotýkání vlasů. V nejvíce zastoupeném projevu se tedy náš výzkum shoduje s výzkumem Vohlídalové et. al. (2010), další čtyři příčky však v referenční studii obsadily mezi vysokoškolačkami pouze projevy genderově motivovaného obtěžování (položky „okukování“, „sexuálně laděné vtipy a příběhy“, „zvýhodnění kvůli pohlaví“ a „znevýhodnění kvůli pohlaví“).

V rámci rozhovorové části studie jsme měli možnost zjistit více podrobností o zkušenostech těch absolventek, které se se sexuálním obtěžováním v autoškole setkaly (i jej jako SO nazvaly). Zkušenosti jednotlivých účastnic byly v mnohém podobné; všechny tři např. během jízd dostaly pozvánky na schůzky mimo prostředí autoškoly, zažily „nenápadné“ či pod záminkou učiněné dotečky či pravidelně dostávaly komplimenty. Ani jedna z participantek se vůči obtěžujícímu chování přímo neohradila, všechny však časem začaly vymýšlet strategie, jak některým projevům obtěžování předcházet. Dvou účastnic se jejich instruktoři ptali i na intimní otázky. Prožívání a vnímání dopadů bylo značně individuální. Z krátkodobého hlediska lze říct, že pro všechny byla tato zkušenost v době docházení do autoškoly nepříjemná a více či méně stresující. Z dlouhodobého hlediska participantka č. 1 žádné závažné dopady nepocítovala, zbylé dvě účastnice naopak zkušenost poznamenala více. V případě participantky č. 2 šlo zejména o to, že výcvik v dané autoškole nedokončila a k autům na určitý čas pocítovala nechuť. Participantka č. 3 dodnes nerada řídí a na projevy SO obtěžování, se kterými se v životě stále setkává, reaguje i v důsledku této zkušenosti citlivě.

Závěrem lze říci, že výsledky výzkumné části práce prokázaly, že je sexuální obtěžování v autoškolách reálný fenomén, se kterým se setkává řada žen. Z těchto poznatků sami vyvozujeme následující: 1) Z výzkumného hlediska si fenomén zaslouží další probádání, např. zjištění, jakou zkušenost mají s daným jevem muži; či probádání ve formě celorepublikového výzkumu, jenž by poskytl více reprezentativní data. 2) Z hlediska „společenského dopadu“ považujeme za důležité, aby byla v autoškolách zavedena taková opatření, jež by výskyt SO minimalizovala a žáci a žákyně tak měli bezpečné a vhodné prostředí pro získání řidičského průkazu.

11 LITERATURA

- Autoškolský ombudsman. (n.d.). *O projektu Autoškolský ombudsman*. Získáno z <https://www.autoskolsky-ombudsman.cz/o-projektu.html>
- Autoškolský ombudsman. (n.d.). *Přechod do jiné autoškoly*. Získáno z <https://www.autoskolsky-ombudsman.cz/prechod-do-jine-autoskoly.html>
- Autoškolský ombudsman. (31. ledna 2020) *Neprofesionální chování učitele*. Získáno z https://www.autoskolsky-ombudsman.cz/poradna_detail.php?id=603
- Autoškolský ombudsman. (8. července 2019). *Nevhodné chování učitele*. Získáno z https://www.autoskolsky-ombudsman.cz/poradna_detail.php?id=352
- Autoškolský ombudsman. (20. dubna 2022). *Nevhodné chování učitele*. Získáno z https://www.autoskolsky-ombudsman.cz/poradna_detail.php?id=2168
- Åkerman M. (17. ledna 2013). *Nya riktlinjer för körskollärare*. Získáno z <https://www.svd.se/nya-riktlinjer-for-korskollarare>
- Baumruková, N. & Horčíčka, A. (n.d.). *Etický kodex člena asociace autoškol*. Získáno z osobní emailové korespondence.
- Bates L. (30. října 2018). 'I felt sick': why are so many women assaulted by their driving instructors?. *Guardian*. Získáno z <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2018/oct/30/i-felt-sick-why-are-so-many-women-assaulted-by-their-driving-instructors>
- BBC (10. září 2018). *Driving instructor jailed for sex attacks on 14 women in Fife*. Získáno z <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-edinburgh-east-fife-45471407>
- Benson, D. J., & Thomson, G. E. (1982). Sexual harassment on a university campus: The confluence of authority relations, sexual interest and gender stratification. *Social problems*, 29(3), 236-251. <https://doi.org/10.1525/sp.1982.29.3.03a00030>
- Betts, N. D., & Newman, G. C. (1982). Defining the issue: Sexual harassment in college and university life. *Contemporary education*, 54(1), 48.
- Bourdieu, P., & Petrussek, M. (2000). *Nadvláda mužů*. Praha: Karolinum.

- Burn, S. M. (2019). The psychology of sexual harassment. *Teaching of Psychology*, 46(1), 96-103. <https://doi.org/10.1177/0098628318816183>
- Burt, M.R., Estep, R.E. Apprehension and fear: Learning a sense of sexual vulnerability. *Sex Roles* 7, 511–522 (1981). <https://doi.org/10.1007/BF00288628>
- Charney, D. A., & Russell, R. C. (1994). An overview of sexual harassment. *The American Journal of Psychiatry*, <https://doi.org/10.1176/ajp.151.1.10>
- Collinsworth, L. L., Fitzgerald, L. F., & Drasgow, F. (2009). In harm's way: factors related to psychological distress following sexual harassment. *Psychology of Women Quarterly*, 33(4), 475-490. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2009.01525.x>
- Cipriano, A. E., Holland, K. J., Bedera, N., Eagan, S. R., & Diede, A. S. (2022). Severe and pervasive? Consequences of sexual harassment for graduate students and their Title IX report outcomes. *Feminist criminology*, 17(3), 343-367.
- Connell, R. W. (2002). *Gender*. Cambridge: Polity Press.
- Cortina, L. M., & Berdahl, J. L. (2008). Sexual harassment in organizations: A decade of research in review. *Handbook of organizational behavior*, 1, 469-497. London: SAGE Publications Ltd
- Crull, P. (1982). Stress effects of sexual harassment on the job: Implications for counseling. *American Journal of Orthopsychiatry*, 52(3), 539–544. doi:10.1111/j.1939-0025.1982.tb01440.x
- Čermáková, M., Gatnar, L., & Nechvátalová, E. (1992). *Sborník překladů z evropské a americké feministické sociologie*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.
- DAMU. (5. dubna 2022). DAMU zvolila svého historicky prvního ombudsmana. Získáno 30. října 2022 z <https://www.damu.cz/cs/uredni-deska/jina-oznameni/3373/>
- Databáze Knih. (n.d.). *Radim Uzel*. Získáno 3. března 2022 z <https://www.databazeknih.cz/autori/radim-uzel-10769>

Driver and Vehicle Standards Agency. (22. listopadu 2019). *Approved driving instructor (ADI) Code of practise*. Získáno z <https://www.gov.uk/government/publications/driving-instructor-code-of-practice/approved-driving-instructor-adi-code-of-practice#personal-conduct>

Dziech, B. W., & Hawkins, M. W. (2012). *Sexual harassment and higher education: Reflections and new perspectives*. London: Routledge.

European Commission. (1999). *Sexual harassment in the workplace in the European Union*. Získáno z <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9c49e8af-2350-46dc-9f4b-cc2571581072>

Evropský institut pro rovnost žen. (n.d.). Genderová socializace. Získáno z (<https://eige.europa.eu/cs/taxonomy/term/1219>)

Fitzgerald, L. F., Gelfand, M. J., & Drasgow, F. (1995). Measuring sexual harassment: Theoretical and psychometric advances. *Basic and applied social psychology*, 17(4), 425-445. https://doi.org/10.1207/s15324834basp1704_2

Fitzgerald, L. F., Shullman, S. L., Bailey, N., Richards, M., Swecker, J., Gold, Y., ... & Weitzman, L. (1988). The incidence and dimensions of sexual harassment in academia and the workplace. *Journal of vocational behavior*, 32(2), 152-175. [https://doi.org/10.1016/0001-8791\(88\)90012-7](https://doi.org/10.1016/0001-8791(88)90012-7)

Fitzgerald, L. F., Swan, S., & Fischer, K. (1995). Why Didn't She Just Report Him? The Psychological and Legal Implications of Women's Responses to Sexual Harassment. *Journal of Social Issues*, 51(1), 117-138. doi:10.1111/j.1540-4560.1995.tb01312.x

Fitzgerald, L. F., Swan, S., & Magley, V. J. (1997). But was it really sexual harassment?: Legal, behavioral, and psychological definitions of the workplace victimization of women. In W. O'Donohue (Ed.), *Sexual harassment: Theory, research, and treatment* (5-28). Boston: Allyn & Bacon.

Faltbacher S. & Himmelreich L. (29. listopadu 2017). Wie junge Frauen in deutschen Fahrschulen belästigt werden. *Vice*. Získáno z <https://www.vice.com/de/article/43nk8b/wie-junge-frauen-in-deutschen-fahrschulen-belastigt-werden>

Galdi, S., Maass, A., & Cadinu, M. (2014). Objectifying media: Their effect on gender role norms and sexual harassment of women. *Psychology of Women Quarterly*, 38(3), 398-413.

<https://doi.org/10.1177/0361684313515185>

Gender Studéis o.p.s. (18. prosince 2017). *Mediální omyl používání pojmu „sexuální harašení“*. Získáno z: <https://genderstudies.cz/tiskove-zpravy/tz.shtml?x=2510700>

Gutek, B.A., Murphy, R. O., Douma, B. A Review and Critique of the Sexual Experiences Questionnaire (SEQ). *Law and Human Behavior*, 2004, vol. 28, no. 4, p. 457-482

Hyhlíková E. (29. července 2021). Zneužívání moci a šikana. Děje se to tady léta, přitakává bývalý proděkan DAMU Prokop. *iROZHLAS*. Získáno z: https://www.irozhlas.cz/kultura/damu-jamu-divadlo-vyuka-zneuzivani-moci-sikana-iniciativa-nemusis-vydrzet_2107290728_hyh

Janko, M. (22. listopadu 2022). Řidičák stojí i přes 20 tisíc. Některé autoškoly ho nabízejí na splátky. *Deník.cz*. Získáno z <https://www.denik.cz/cesi-v-cislech/ridicak-autoskola-cena-skupina-b-rp-ceny-splatky-kurz-vycvik-cenik.html>

Karásková Skoupá A., Píhová D. (16. prosince 2021). Dohra kauzy Feri na Právnické fakultě UK: vedení zmapovalo obtěžování ve škole a nachystalo změny. *Deník N*. Získáno z <https://denikn.cz/769993/dohra-kauzy-feri-na-pravnicke-fakulte-uk-vedeni-zmapovalo-obtezovani-ve-skole-a-nachystalo-zmeny/?ref=list>

Karsten N. (14. prosince 2021). *Sexualisierte Gewalt in der Fahrschule*. Získáno z <https://taz.de/Sexualisierte-Gewalt-in-der-Fahrschule/!5819128/>

Kijonka, R. (16. ledna 2006). Učitel autoškoly se ukájel před žačkami. *Novinky.cz*. Získáno z <https://www.novinky.cz/krimi/clanek/ucitel-autoskoly-se-ukajel-pred-zackami-40111768>

Kopecká, M. (2020). *Vnímání problematiky sexuálního a genderového obtěžování z pohledu studentů a pedagogů na vysoké škole: definice, prevence a řešení*. (Nepublikovaná magisterská práce). Univerzita Palackého v Olomouci.

- Knapp, D. E., Faley, R. H., Ekeberg, S. E., & Dubois, C. L. (1997). Determinants of target responses to sexual harassment: A conceptual framework. *Academy of Management Review*, 22(3), 687-729. <https://doi.org/10.2307/259410>
- Křížková, A., Maříková, H., & Uhde, Z. (2006). *Sexualizovaná realita pracovních vztahů: analýza sexuálního obtěžování v České republice*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.
- Lauder, S. (8. listopadu 2017). #Metoo: Bát by se měl ten, kdo obejde dvoření a spolehne se na moc. *Respekt*. Získáno z: <https://www.respekt.cz/spolecnost/metoo-bat-by-se-mel-ten-kdo-obejde-dvorení-a-spolehne-se-na-moc>
- Lauder, S. (16. března 2018). Obtěžovaným jde jen o prospěch aneb jak se pořádá konference o me too. *Respekt*. Získáno z <https://www.respekt.cz/spolecnost/obetem-obtezovani-jde-jen-o-prospech-aneb-jak-se-dela-konference-o-metoo>
- Lauder, S. (15. června 2021). Děkanka Famu: Umělci si myslí, že se jich sexuální obtěžování netýká. *Respekt*. Získáno z <https://www.respekt.cz/rozhovor/dekanka-famu-umelci-si-mysli-ze-se-jich-sexualni-obtezovani-netyka>
- Lazard, L. (2020). *Sexual harassment, psychology and feminism: # MeToo, victim politics and predators in neoliberal times*. Cham: Palgrave Pivot.
- Lee Jr, R. D., & Greenlaw, P. S. (1995). The legal evolution of sexual harassment. *Public Administration Review*, 357-364.
- Leskinen, E. A., Rabelo, V. C., & Cortina, L. M. (2015). Gender stereotyping and harassment: A “catch-22” for women in the workplace. *Psychology, Public Policy, and Law*, 21(2), 192–204. <https://doi.org/10.1037/law0000040>
- Loy, P. H., & Stewart, L. P. (1984). The extent and effects of the sexual harassment of working women. *Sociological focus*, 17(1), 31-43.
- MacKinnon, C. A. (1979). *Sexual harassment of working women: A case of sex discrimination*. New Haven: Yale University Press.
- Mareš, J. (2015). Tvorba případových studií pro výzkumné účely. *Pedagogika*, 65(2), 113-142.

Menza, K. (2016). You have to see Redbook's shocking 1976 sexual harassment survey. *Redbook*. Získáno z <https://www.redbookmag.com/life/a47313/1976-sexual-harassment-survey/>

Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing.

Nemusíš to vydržet. (n.d.). Příběhy. Získáno 4.3. 2022 z: <https://www.nemusistovydrzet.cz/pribehy>

Neimann H. (2022). 57-Jähriger soll junge Frauen bei Fahrstunden belästigt haben. *HNA*. Získáno z <https://www.hna.de/lokales/goettingen/goettingen-ort28741/fahrlehrer-vorgericht-91232033.html>

Nemy, E. (1975). Women begin to speak out against sexual harassment at work. *New York Times*, 19, 38.

Paludi, M. A. (1990). *Ivory power: Sexual harassment on campus*. New York: SUNY Press.

Paludi, M. A., & Barickman, R. B. (1998). *Sexual harassment, work, and education: A resource manual for prevention*. New York: SUNY Press.

Paludi, M. A. (2012). Foreword. In B. W., Dziech, M. W. Hawkins, *Sexual harassment and higher education: Reflections and new perspectives*. London: Routledge.

Patočková T. (2020). Autoškoly budou mít etický kodex. Sexuální obtěžování musíme zarazit, míní ombudsman. *Aktuálně.cz*. Získáno z <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/rekl-ze-bych-zaslouzila-znasilnit-sexualni-utoky-v-autoskole/r~b47fbb04137f11eb8972ac1f6b220ee8/>

Patočková T. (27. srpna 2020). "Aha, prcinka si vzala krásný šatičky." Ženy čelí obtěžování v autoškolách. *Aktuálně.cz*. Získáno z <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/sexualni-obtezovani-v-autoskolach/r~74a698fce6c711ea95caac1f6b220ee8/>

Patočková T. & Chripák D. (15. září 2020). „Řekl, že bych zasloužila znásilnit.“ Sexuální útoky v autoškole mají zarazit kamery. *Aktuálně.cz*. Získáno z <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/autoskola-obtezovani-citaty/r~4a1b3cc8f28e11eaa7deac1f6b220ee8/>

Perraudin, F. (14. duben 2019). Calls for driving lessons to be filmed as sexual harassment reports rise. *The Guardian*. Získáno z <https://www.theguardian.com/world/2019/apr/14/calls-for-driving-lessons-to-be-filmed-as-sexual-harassment-reports-rise>

Polaczyková T. (22. března 2018). Francie přitvrdí v boji proti obtěžování žen. Pokutovat bude sexuální harašení. *Deník.cz*. Získáno z https://www.denik.cz/ze_sveta/francie-pritvrdi-v-boji-proti-obtezovani-zen-pokutovat-bude-sexualni-harasi-20180322.html

Postránecká B. (24. listopadu). Mlhavost hranic je jen jedním z problémů studentů vysokých škol. *Heroine*. Získáno z <https://www.heroine.cz/zena-a-svet/6626-jak-vedet-kdy-to-mam-nahlasit-mlhavost-hranic-je-jen-jednim-z-problemu-studentu-vysokych-skol>

Quina, K (1996). Sexual Harassment and Rape: A Continuum of Exploitation. In Paludi M. A. *Sexual Harassment on College Campuses: Abusing the Ivory Power*, (183-197). New York: SUNY Press.

Rabinowitz, V. C. (1996). Coping With Sexual Harassment. In Paludi M. A. *Sexual Harassment on College Campuses: Abusing the Ivory Power*, (199-213). New York: SUNY Press.

Reuters. (1. února 2016). Žadatelé o azyl v Norsku navštěvují kurzy o sexuálním harašení. *Aktuálně.cz*. Získáno z <https://video.aktualne.cz/ze-sveta/zadatele-o-azyl-vnorsku-navstevuji-kurzy-jak-poznat-co-je-se/r~4c4fabe2c84e11e5a6b7002590604f2e/>

Rubenstein, M. (1988). *Report on the Problem of Sexual Harassment in the Member States of the European Community*. Luxembourg: OOEPEC.

Řiháček, T., Čermák, I., & Hytych, R. (2013). *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita.

Salisbury, J., Ginorio, A. B., Remick, H., & Stringer, D. M. (1986). Counseling victims of sexual harassment. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 23(2), 316. doi:10.1037/h0085616

Schneider, K. T., Swan S. & Fitzgerald, L. F. (1997). Job-related and psychological effects of sexual harassment in the workplace: empirical evidence from two organizations. *Journal of applied Psychology*, 82(3), 401. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.82.3.401>

Sex Discrimination Act (1984) (Cth)

Skaine, R. (1996). *Power and gender: Issues in sexual dominance and harassment*. Jefferson, N. C.: McFarland.& Co.

Smetáčková, I., Pavlík, P., & Kolářová, K. (2009). *Sexuální obtěžování na vysokých školách: proč vzniká, jak se projevuje, co lze proti němu dělat: příručka pro vedení vysokých škol*. Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze.

Smetáčková, I., & Pavlík, P. (2011). *Sexuální obtěžování na vysokých školách: Teoretické vymezení, metodologický přístup, výzkumné výsledky*. Sociologický časopis/Czech Sociological Review, 47(2), 361-386. doi: 10.13060/00380288.2011.47.2.06

Směrnice 2006/54/EC. *The implementation of the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in matters of employment and occupation (recast)*.

Získáno z <https://eur>

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:204:0023:0036:EN:PDF](https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:204:0023:0036:EN:PDF)

Smith, J. A. (2004). Reflecting on the development of interpretative phenomenological analysis and its contribution to qualitative research in psychology. *Qualitative research in psychology*, 1(1), 39-54.

Smith, J. A., Flowers, P., & Larkin, M. (2021). *Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research*. New York: SAGE Publishing.

Staňková T. (5. října 2022). Nechci být nástrojem šikany, ale nespravedlnost přehlížet nebudu. *Respekt*. Získáno z <https://www.respekt.cz/rozhovor/nehci-byt-nastrojem-sikany-ale-nespravedlnost-prehlizet-nebudu>

- Svenska Dagbladet. (17. ledna 2013). Körlärare sextrakasserar elever. *Svenska Dagbladet*. Získáno z <https://www.svd.se/korlarare-sextrakasserar-elever>
- Šebestová, J. (2005). Fakta a mýty o sexualním obtěžování. *Gender, Equal Opportunities, Research*, 6(2), 15–17.
- Škvorecký, J. (1992). Je možné mluvit se ženou bez pohlavního obtěžování?. *Respekt*. Získáno z <https://www.respekt.cz/tydenik/1992/39/je-mozne-mluvit-se-zenou-bez-pohlavniho-obtezovani>
- Špatenková, N., & Ševčík, D. (2011). Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál.
- Till, F. J. (1980). Sexual harassment: A report on the sexual harassment of students. University of Michigan Library.
- Thomas, A. M., & Kitzinger, C. (1997). Sexual harassment: Reviewing the field. *Sexual harassment: Contemporary feminist perspectives*, 1-18.
- Urban, T. (7. prosince 2011). Profesor Lukeš: České tažení proti politické korektnosti se koná třicet let po funuse. *iDNES.cz*. Získáno z https://www.idnes.cz/zpravy/archiv/igor-lukes-rozhovor.A111205_153528_fotografave-mfdnes_chu
- U.S. Equal Employment Opportunity Commission (EEOC). (19. března 1990). Policy Guidance on Current Issues of Sexual Harassment. Získáno z <https://www.eeoc.gov/laws/guidance/policy-guidance-current-issues-sexual-harassment>
- U.S. Equal Employment Opportunity Commission. (EEOC). (n.d.). *Charges Alleging Sex-Based Harassment (Charges filed with EEOC) FY 2010 – FY 2021*.
- Uzel, R. (2020) *Zvíře nadržené*. Praha: EPOCH
- Vohlídalová, M., Tupá, B. & Šaldová, K. (2010). *Sexuální obtěžování ve vysokoškolském prostředí: analýza, souvislosti, řešení*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky.
- Vohlídalová, M. (2014). *Sexuální obtěžování ve vysokoškolském prostředí v ČR*. [Disertační práce, Univerzita Karlova]

Vrtišková Nejezchlebová L. (31. října 2018). „Nikdo mi to nebude věřit! Budu za krávu.“ Mýty a fakta o sexuálním násilí. *Deník N*. Získáno z <https://denikn.cz/6666/nikdo-mi-to-nejbude-verit-budu-za-kravu-myty-a-fakta-o-sexualnim-nasilii/>

Všechny autoškoly. (30. září 2019). Hodnocení autoškoly Skála. Získáno 9. března z https://www.vsechny-autoskoly.cz/autoskola_skala/hodnoceni/

Všechny autoškoly. (20. listopadu 2019). Hodnocení autoškoly Skála. Získáno 9. března z https://www.vsechny-autoskoly.cz/autoskola_skala/hodnoceni/

Výkonný výbor Profesního společenství autoškol ČR. 12. února 2021. Základní důvodová zpráva. Získáno z <https://www.profiautoskoly.cz/komora/zakladni-duvodova-zprava/>

Zákon č. 46/2004 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávních celků a o změně některých zákonů

Zákon č. 155/2000 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Česká republika.

Zákon č. 198/2009 Sb., Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). Česká republika.

Zákon č. 247/2000 Sb., o získávání a zdokonalování odborné způsobilosti k řízení motorových vozidel a o změnách některých zákonů. Česká republika.

Zoronjić S. (21. března 2019). Drei junge Frauen erzählen von sexueller Belästigung in der Fahrschule. *Spiegel Panorama*. Získáno z <https://www.spiegel.de/panorama/fahrschule-sexuelle-belaestigung-durch-fahrlehrer-drei-junge-frauen-erzaehlen-a-5ce4500a-4d67-4369-a592-b109b3a36973>

Přílohy

1. Český a cizojazyčný abstrakt BcDP
2. Dotazník výskytu sexuálního obtěžování v autoškolách
3. Seznam facebookových skupin
4. Informovaný souhlas

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Sexuální obtěžování v autoškolách

Autor práce: Anna Drake

Vedoucí práce: Mgr. Elisabeta Drimlová

Počet stran a znaků: 86 stran, 162 928 znaků

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: 112

Abstrakt (800-1200 zn.): Cílem této práce je popsat jev sexuálního obtěžování (SO) a prozkoumat jeho podobu, odehrává-li se v prostředí autoškoly. Za tímto účelem byl veden smíšený výzkum v podobě dotazníkového šetření a polostrukturovaných rozhovorů zaměřený na zkušenost s jednotlivými projevy SO v pojetí SEQ i na dopady, které může SO mít. Výzkumný soubor kvantitativní části byl tvořen 313 absolventkami autoškol. Výsledky ukázaly, že 67,1 % respondentek se s některými projevy chování, jež řadíme do sexuálního obtěžování, v autoškole setkalo. Mezi tyto nejvíce zastoupené projevy patřily: „zesměšňující a urážlivé poznámky o ženách (45,4 %), „komentování vzhledu“ (36,4 %), „okukování“ (34,2 %), „sexuálně laděné vtipy a příběhy“ (29,1 %) a „doteky a jiné narušování osobního prostoru“ (26,5 %). Druhý výzkumný soubor byl tvořen třemi ženami, které svou zkušenost v autoškole samy nazvaly sexuálním obtěžováním. Všechny v průběhu výcviku používaly strategie vyhýbání se obtěžujícímu chování. Mezi dopady, které sexuální obtěžování na tyto ženy mělo, patří: stres, jeho psychosomatické příznaky, podrážděnost a v jednom případě i nedokončení samotného výcviku.

Klíčová slova: sexuální obtěžování, genderové obtěžování, autoškoly

ABSTRACT OF THESIS

Title: Sexual harassment in driving schools

Author: Anna Drake

Supervisor: Mgr. Elisabeta Drimlová

Number of pages and characters: 86 pages, 162 928 characters

Number of references: 112

Number of appendices: 4

Abstract (800 – 1200 characters): The aim of this thesis is to describe the phenomenon of sexual harassment (SH) and to examine its form when it takes place in a driving school environment. To this end, a mixed-methods research was conducted in the form of a questionnaire survey and semi-structured interviews focusing on the experience of different types of behaviour that the SEQ considers SH, as well as the impact that SH may have. The research sample for the quantitative part consisted of 313 female driving school graduates. The results showed that 67.1% of the respondents had experienced behaviour that is considered SH according to the SEQ. The forms of SH that were experienced the most were "mocking and insulting remarks about women (45.4%), "comments on appearance" (36.4%), "leering" (34.2%), "sexual jokes and stories" (29.1%), and "touching and other invasion of personal space" (26.5%). The second part of the research consisted of semi-structured interviews with three women who had labelled their experience in driving school as sexual harassment. All of them used strategies to avoid enduring harassing behaviour during the training. The effects that SH had on the female participants included: stress, its psychosomatic symptoms, irritability and in one case failure to complete the training itself.

Key words: sexual harassment, gender harassment, driving schools,

Příloha č.2

Dotazník výskytu sexuálního obtěžování v autoškolách

1. Co si představujete pod pojmem sexuální obtěžování?
2. Zažila jste někdy sexuální obtěžování ze strany instruktora/instruktorce v rámci výcviku v autoškole?
3. Jaké chování ze strany instruktora lze podle Vás označit termínem sexuální obtěžování?
 - a. Poznámky, vtipy a příběhy urážející nebo znevažující muže nebo ženy
 - b. Používání lechtivých učebních materiálů
 - c. Znevýhodnění někoho, protože je muž nebo žena
 - d. Zvýhodnění někoho, protože je muž nebo žena
 - e. Pokus o tělesný kontakt přes jasné odmítnutí
 - f. Letmé dotyky
 - g. Opakované verbální pokusy o navázání milostného vztahu
 - h. Pokus o znásilnění
 - i. Pozvání na soukromou schůzku, večeři apod. ze strany instruktora
 - j. Komentování vzhledu
 - k. Nevyžádané rozhovory o intimních a osobních věcech
 - l. Okukování
 - m. Vyprávění sexuálně laděných vtipů či příběhů
4. Stalo se Vám někdy během výcviku v autoškole, že Vás instruktor určitým způsobem ZVÝHODNIL oproti ostatním, protože jste žena?
 - a. Můžete prosím konkrétněji popsat, v čem zvýhodnění spočívalo?
 - b. Daný instruktor byl / Daní instruktoři byli:
Muž/i Žena/y Muž/i i žena/y
5. Stalo se Vám někdy během výcviku v autoškole, že Vás instruktor určitým způsobem ZNEVÝHODNIL oproti ostatním, protože jste žena?
 - a. Můžete prosím konkrétněji popsat, v čem znevýhodnění spočívalo?
 - b. Daný instruktor byl / Daní instruktoři byli:
Muž/i Žena/y Muž/i i žena/y
6. Stalo se Vám někdy během výcviku v autoškole, že instruktor dělal zesměšňující až urážlivé poznámky o ženách (jejich vzhledu, schopnostech, postavení, chování, vlohách k řízení apod.)?

- a. Daný instruktor byl/ Daní instruktoři byli:
Muž/i Žena/y Muž/i i žena/y
7. Stalo se Vám někdy během výcviku v autoškole, že před Vámi instruktor vyprávěl eroticky nebo sexuálně laděné vtipy nebo příběhy?
- a. Daný instruktor byl / Daní instruktoři byli:
Muž/i Žena/y Muž/i i žena/y
8. Komentoval instruktor Váš vzhled?
- a. Můžete prosím popsat, co o Vašem vzhledu instruktor/ka řekl/a?
- b. Daný instruktor byl / Daní instruktoři byli:
Muž/i Žena/y Muž/i i žena/y
9. Utrousil někdy instruktor sexuálně podbarvené poznámky o Vašem chování?
- a. Můžete prosím přiblížit, o jaké poznámky šlo?
- b. Daný instruktor byl / Daní instruktoři byli:
Muž/i Žena/y Muž/i i žena/y
10. Okukoval Vás někdy instruktor?
- a. Daný instruktor byl / Daní instruktoři byli:
Muž/i Žena/y Muž/i i žena/y
11. Používal někdy instruktor lechtivé učební materiály (obrázky, texty, videa apod.), které měly sexuální podtext?
- a. Daný instruktor byl/ daní instruktoři byli:
Muž/i Žena/y Muž/i i žena/y
12. Stalo se Vám někdy během docházení do autoškoly, že se s Vámi instruktor chtěl bavit o sexuálně laděných nebo intimních záležitostech?
- a. Daný instruktor byl/ daní instruktoři byli:
Muž/i Žena/y Muž/i i žena/y
13. Stalo se Vám někdy během výcviku v autoškole, že Vás někdo z instruktorů zval na konzultaci mimo prostředí autoškoly (např. k sobě domů, nebo do kavárny...)?
- a. Daný instruktor byl / Daní instruktoři byli:
Muž/i Žena/y Muž/i i žena/y
14. Stalo se Vám někdy během výcviku v autoškole, že vás někdo z instruktorů pozval na soukromou schůzku netýkající se studijních záležitosti (případně na večeři, na skleničku)?
- a. Daný instruktor byl / Daní instruktoři byli:

Muž/i Žena/y Muž/i i žena/y

15. Stalo se vám někdy během výcviku v autoškole, že se s vámi někdo z instruktorů snažil navázat intimní vztah?

a. Můžete prosím popsat okolnosti instruktorovy snahy o navázání intimního vztahu?

b. Daný instruktor byl / Daní instruktoři byli:

Muž/i Žena/y Muž/i i žena/y

16. Stalo se Vám někdy během výcviku v autoškole, že Vám někdo z instruktorů naznačil, že pokud přijmete jeho návrh na intimní sblížení, budete z toho mít určité výhody (bezproblémový průběh zkoušky)?

a. Daný instruktor byl / Daní instruktoři byli:

Muž/i Žena/y Muž/i i žena/y

17. Stalo se vám někdy během výcviku v autoškole, že vám někdo z instruktorů naznačil, že pokud nepřijmete jeho návrh na intimní sblížení, bude to mít pro Vás určité negativní dopady (neudělení zkoušky, řidičského průkazu)?

a. Daný instruktor byl / Daní instruktoři byli:

Muž/i Žena/y Muž/i i žena/y

18. Stalo se Vám někdy během docházení do autoškol, že jste se sexuálně sblížila se svým instruktorem, protože Vám výměnou nabídl určité studijní výhody?

a. Daný instruktor byl / Daní instruktoři byli:

Muž/i Žena/y Muž/i i žena/y

19. Stalo se Vám někdy během docházení do autoškoly, že jste se sexuálně sblížila se svým instruktorem, protože Vám pohrozil určitými sankcemi?

a. Daný instruktor byl / Daní instruktoři byli:

Muž/i Žena/y Muž/i i žena/y

20. Stalo se Vám někdy během docházení do autoškoly, že se Vás instruktor nevhodně dotýkal nebo jinak nevhodně narušil Váš osobní prostor?

a. Můžete prosím okolnosti narušení osobního prostoru konkrétněji popsat?

b. Daný instruktor byl / Daní instruktoři byli:

Muž/i Žena/y Muž/i i žena/y

21. Pokusil se Vás někdy instruktor fyzicky sexuálně napadnout? (tedy násilím přinutit k sexuálním aktivitám, včetně pohlavního styku?)

a. Daný instruktor byl / daní instruktoři byli:

Muž/i

Žena/y

Muž/i i žena/y

Příloha 3: Seznam facebookových skupin

Seznam facebookových skupin, do kterých byl nasdílen odkaz na dotazník

- Fakulta sociálních věd UK/ Faculty of Social Sciences
- Mendel University
- Prváci 2020/2021
- Prváci 2021/2022
- Prváci FES UPCE 2020
- Prváci JU 2021/2022
- Prváci MU 2020 (official)
- Prváci OSU 2021
- Prváci PEF ČZU 2021-2024 Bc.
- Prváci TUL 2021/2022
- Prváci UJEP 2018/19
- Prváci UJEP 2020/2021
- Prváci UJEP 2021/2022
- Prváci UPCE FZS 2021
- Prváci UPOL 2019/2020
- Prváci UPOL 2020/2021
- Prváci UPOL 2021/2022
- Prváci z OSU
- ZČU 2020 Prváci

Informovaný souhlas s účastí v rozhovorové části výzkumu

Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu v rámci bakalářské práce

Prohlašuji, že souhlasím se svou účastí ve výzkumu, realizovaném Annou Drake v rámci rozhovorové výzkumné části bakalářské diplomové práce s názvem „Sexuální obtěžování v autoškolách“ pod vedením Mgr. Elisabety Drimlové.

Potvrzuji, že jsem byla obeznámena s výzkumným záměrem práce, metodami a postupy, které budou při výzkumu realizovány. Měla jsem možnost vše v dostatečně poskytnutém čase zvážit a řešitelky se zeptat na vše, co jsem považovala za podstatné. Zároveň souhlasím s pořízením zvukového záznamu a následným zpracováním dat podle Zákona o zpracování osobních údajů č. 110/2019 Sb.

Souhlasím také s použitím získaných údajů pro účely výzkumu a s možností anonymní data v rámci výsledků výzkumu publikovat či ústně prezentovat.

Výzkumu se účastním dobrovolně a jsem si vědoma mého práva kdykoli z výzkumu odstoupit, a to i bez udání důvodu.

Jméno, příjmení a podpis účastnice výzkumu:

V

dne: